H. ꝑ gra fauente dux Insigni domno ~ri abbati Inxpo dilectio
nis conatus ex debito ~ri dilectionem ac seruitus magnitudi
nem quouuo fone ~ri uasallum tale beneficiu quale impr sibi con
cessit habendu pnam pcione hebere ecclie

R Mitto emm seculari habitu beatus g rego uis
monasterium peti exhuis mundi naufragio mundum
euasit Q uiuante herico egem mis mitantib;
natus p cessit posuili ei⁹ eg minè pa per iste pauperib;
R hic iuuenis adolescentie deo cepit deuotis exhi
ac sup ne uite patriam tocis desiderijs anhelare
Q ui mortem quou pene cunctis pena est gua sum
ingressum uite amabat R Hoc beato gregorio gracia diuina
concessit ut meritum abang lox populis debeat apostolus
pellare qua ipsius gracie odorib; quod lox ecclesia
nouas semp robole fecundatur Q uousque emm niuolus uolumur
eius meritum laudabile semp accipit incrementum
R Beatissimus pontifex g rego qui postquam se de romane
ecclie apostolice sedis ecclesia gloriosissime rexit de hac luce subtractus
atque ad eterna est regna migrare clementia latius q iuuenis fere
iuuentutis sue tempore qeuis miserabi doloribus cruciabatur
INMATVRVM LAVDABILIS
R Beatus gregorius

Clm. 52, f. 144r

Pat 52
144 R

Clm. 280a fol. 3r

apud antiquissimos erant grecorū ante inuentionem. H. & ω. quibus inuentis. e. & o. quae ante accepti
tenebant remanserunt ꝓpetuae breues. Cum earum ꝓductarū loca possessa sint a supradictis uocalibus
semp longissimis & iam in consonantibus longe ut puta duplicis. x. & ȳ. sicut enim longe uocales sic hae
qq longam facium sȳllabā. sunt simul ancipites. t liquide. c. r. t. lq modo longam. modo breue
post mutas positae in eadem sȳllaba facium sȳllaba. his quidam addunt non inrationabiliter
m. & n. quia ipsae qq communes facium sȳllabas post mutas positae quod duisoru confirmatur
auctoritate tam grecorū quam latinorū. Ouidius in x. metamorphoeson. piscosamq; gnidon
grauia. q; amathunta metallis. euripides in phoenissis. ICOCASTE TAXEN KATAPIE MONDIW
PICEN. idē in eisdem. WAONEC EADIO KAKOCITEC DEICTEKNON Inuentur tamen. m.
& iam ante. positum nec producens ante se uocalem more mutarū. callimachus. TUCMENOMH.
CAPXIOCEΦΗΣENOCW DECFHAINO. Apud antiquissimos grecorū non plus sedecim litterae
quibus abillis acceptis latini antiquitatē seruauerunt ꝓpetuam. Hās siue prisscime uelimus
Inspicere est hoc ē sedecim non plus duas addidisse In latino inuenimus sermone. Eolicum
digamma quod apud antiquissimos latinos eandem uim quā apud eolos habuit. eū aut
ꝓpe sonū quem nunc habē significabat. p. cum aspiratione sicut eā apud ueteres grecos. pro
p. & b. Vnde nunc quoque In grecis nominibus antiquā scripturā seruamus. PΦ. p & b. po
nentes. uolphcus. PHEBUS. Post ea uero In latinis uerbis placuit pp. & b. scribi ut fama
ret sanio. loco aut digammatis. u. ꝓconsonante. qd cognatione soni uidebatur adsimilē digam
mi ea littera. quare cuius loco mauis ponatur. idē p & b sciue. Φ. miror hanc inter semiuocales posuisse
aruū scriptores. nihil enim aliud habē hec littera semiuocalis. nisi nominis ꝓnuntiationē. quo cali inscri
sed hec potestatem litterę mutare non debuit. si enim esset semiuocalis necessario termina
lis nominū inueniretur. quod minime reperias. Hec ante. l. aut r. in eadē sȳllaba ponit posse
quilocus mutarum ē dum dixi. nec communē ante eas dē posita facere. & sȳllabam. Postremus
gręca quibus In nomini doctrina auctoribus uim Φ. ita loca apud nos. f. obtinē. & quod ostendatur In hui
maxime dictionibus quas a grecis sumsimus hoc est fama. fuga. fur. mutā ē consimiliter.
Secundum tamen qd hic qq error a quibusdā antiquis grecos grammaticis Inualuit latinos.
qui Φ & θ & χ. semiuocales putant nulla alia causa nisi quod spūs ineis habundē inditus
Quod si esse uerū debuit. c. quoque aut addita aspiratione semiuocalis ē quod omnia
ꝑ rationē. sparsus enim potestatē litterę non mutat. unde nec uocales additus
Significationē alię fiunt & alia eadem pria. Hoc tamen sure debemus quod non fixus labris se
Pronunciandas. f. quomodo p. & b. atque hoc solū interest. x. etiā duplicē loco. c. & s. dig
Post ea a grecis Inuentā adsumsimus. K. enim & q. quā aut figura & nomine uidentur

Clm. 2809, f. 40r

DE ACCUSATIVO SINGULARI PRIMAE DECLINATIONIS

Accusativus ae diphthongon genitivi sive dativi mutavit in am: ut poeta hunc poetam
musae hanc musam. Frequentius tamen invenimus in graecis nominibus as et es terminatum
accusativum graeca proferre auctores: hunc aeneam et hunc anchisen. Virgilius Aeneam
credam quidem: sallach austris et invisque ubi tendentem adversus gramina dorso
Aeneas sacris palmas quoque ad undas tendit. Idem in III: Anchisen facio certum remque ordine
pando. Romana tamen declinatio ratio exigit hunc aeneam et hunc anchisam dicere.
Horatius mutat sermonum et scribere fontem sapiadam ut sapiens. Lucilius sapiadam
dixit non sapiadem. Cum nominativus in es desinit secundum formam patronymicorum
quae est graeca hic sapiades, quamvis antiqui huiuscemodi quae nominativum in mas ut in es
terminantium primae declinationis nominativos et iam in a finiebant ut est gera
sophia, brytia cerea marsia. Similiter poeta sophista scriba. Terrens. Poetacum primum
Terrenus in adel
phi. Geta autem non adest. Idem in eunucho. hic cerea. Invenit in III.
Occurrit frontem obducta ceu marsia ursus. Opposito tamen sciat quod in femininis

Cleo. 280a, fol. 51v

uis decembris. similiter celeber t celebris accelerī. Virgt meneadoſ iii. Celeriq; fuga ſub ſidera lapſa ſeme
ſam pdā & ueſtigia ſedare linquunt. Idem in v. Agmine remoq; celeri uersiq; uocatus. hoſ & has celeres t ce
leris qđ ꝫ frequentius. Idē in iiii. & celeris differ mea dicta patras. ſimilē facunt accēn. In nſ. t. r. ſ. termi nſ. rr.
nantia. ut hic fons hoſ fontes t fontis. hic & hec & hoc inſper t hoſ & has inſperos t inſperas. Par has paruſ
t paras. Virgt iiii. georgon. Adgredior ſcōs auſus recludere fontis. Terē. Incertum morum ne. Parentis pania
Incolomem amicos genus cognatos diuitias. Virgt. In vi. hic locus eſt paruis ubi ſeua findit in ambas. Idem
iiii. caeci penitusq; cauerni. ingentes utrumq; armato milite complent. Idem in iiii. Mactant lectas de more Rarolni.
bidentes. Alia autem quamuis generum ptm in ium deſinentia. raro inuenies. & in paucis inis finientia accēn ſepe hec
uim. ai. excepta nomina auis auitatis cuitatum. has cuitates fere ubiq; legimus. In x. terminantia trium generum xcēti
cōmunia quamuis in paucis inis finientia. accēn. in paucissimis generum ptm absq; e penultima p fer
difficile enim inuenies audacem. pudicum. paudarum. t felicem. p felicem. supplicem autem magis dif
ferentie cause in ſuppra dictum ꝫ p ferētur. Nec ſupplicem dicas aliud ſignificare ut dem. ſi quomodo
artificem. & iudicem. parifiqu pudicem. Cicero de ſignis dicit & iam dum minſtrum inquit artificum noa.
Virgt in v. eneidos. Artificumq; manus inter ſe operumq; laborem. Tam accamplerumq; Per ē efferunt.
Lucanus in v. ē quia uis feris ubi ſegnis inſidit. i. pars timbre pars ruſcis ē uania campis explicat audaces ruere in eas tam. Nullū nom. in uſ
na. ut mas. raro p is. Virgt. in iiii. georgon. Deinde tenacis ſuſpendunt ceras. Plurium qđ ſolū deſinens. genē
inus terminans talem habuit genum ptm tam in es quā in is finit acēn. Virgt in iii. georgon plurale in ium fac
ſeu plures calor ille uias & cecā relaxat ſpiramen. nouus ſuenit quasi cuſi in herbas. Terē in formane excepto plus.
ego tecum plures aduersum ingenui meum mense ſeruli. Oratius in i. epl̄rum. Cum tibi ſol nouidus ſolu
tis admouere auras. Cicero p cornelio primo. que in is missa cum pluris annos. arum. Lucum has lucis.
& lucus. Cicero in ſumma ria. ſedaſti & cā lucis illoꝝ. De nomināt ſingt quar tae declinationis.
habē
Quarta declinatio terminationes. iii. nomiū duas. In us cōr. a. nu. In us. maſc. in ē & fēm in ū. tantū modo
Latinoꝝ. ut hic ſenatus. hi ſenatus. hec manus. hi manus. In u. neutros. que & indeclinabilia ſi in ſigt numero.
ut hoc genu. hi genus. hec cornu. hi cornus. inquib. quā us. quib. dam artib; ſcriptoribus. iudicat tempoꝝ
ē differentia. Dicunt enim nominā quidā & acē & uōc corripi. requoſ. ſi pduci; t ego in uſu partē in omnib.
i. in oīs
pduci inuenio casib. hec noa ī nuratione abilia. Oīs em in quacūq; parte terminatio . in u. deſinens pdu
citur. fluctu. panchu. cidu. Ouidius in iiii. metamorphoſon de exercitu. apoplace leuis p sagenu dicitur miſſe
ptis acēt
tur nunc. ecce hic acē ꝫ ſine dubio & pducē. Apud Virgt quoq; in; nudagenu nodoq; sinus collecta fluentis.
enim
Quomodo ſinus collecta acēn unxit nominatiuo ſic & ā nudagenu; Genē igitur in us. deſinentium ſi pduc. decem. gen. us e
us. ut hi ſenatus. hi manus. uecere ſi tam inuenitur. eq; nominū eā in urs. diuisas p ſeruentes geum. Terē in eun.
yeme. uel ā ſtudioſe oſtendam mediocriter uestra ueste lugubri. & anus causa opinor. que erat mortua. dat ſingt. De dāt
ei declinationis ſit. a genuo abiecta ſ. & addita i. ſed corripit penultima. ut hic ſenatus. manus. eſt tamen
quando poete metri causa p eo ablatiuo utuntur. Virgt in i. aneidos ſparcemeus cathezra manent immo
ratus; fata ubi p meus. Idē in iiii. geor. nāq; alue uecu in uiglāte pudu. In eo dē. concubitu indulgent
i. q. corripit
p concubitu; Acēt quarte cl. a nominatuo ſit mutata ſ. in m. hunc ſenatum. hanc manū; uocē ſimilis. De acē & in
nominatuo. hic ſenat hec man. o ſenat o man. Ablē a genuo ſit abiecta ſ. pducit & u. ab hoc ſenatu. gen allat
ab hac manu; Nominatuus & acē & uocē plurales in hac d. ſimiles ſ. genē ſingt ut hi & hoſ & o De

adest nonplane expressa proferantur · & proaffectus commoti qualitate confundumur ineſſaccen·
Aliae tamen qq partes orationis singulae ut plures solent interiectiue proferri · ut urgt in·i·aen·
naub· infandu amissse unus obiram · Infandu prointeriectione prolit · Propriae tam accaſ
interiectionu primitiue sunt · ut papae · euax · ei · heu · eu · hoe · ohe · & similia · CTIONE ·
bacharas dolorisq; gemitu.

CPRISCIANI GRAM· LIB· XV· DE ADUERBIO EXPT· INCIPIT· XVI· DE CONIUN

ONIUNCTIO EST PARS ORATIONIS INDECLINABILIS CONIUNCTIUA
aliarum partium orationis quibus consignificat · uim ut ordinatione demonstrans ·
Uim quandosimul ee res aliquas significat · ut & pius & fortis fuit aeneas · Ordinem quando conse
quentiam aliquarū demonstrat rerum · ut si ambulat mouetur · sequitur eni ambulatione motus ·
nontamen & iamotum omnimodo sequitur ambulatio · potest eni aliquis & sedens & accumbens
DE TRIB; QCON mouere · ambulare aū sine motu non potest · Accidunt igitur coniunctioni · figura & species ·
IUNCTIONIB; ACCID · qua alii potestatem nominant · quae est in significatione coniunctionu; prae re ordo · Figura ·
DE FIGURA simplex quidē ut at · & sed · Composita uo atq; & enim · sedenim · Haec enim ex accentu acutae ante penultima
XVI· DESPE· ee noscuntur · Species sunt copulatiua · continuatiua · subcontinuatiua · adunctiua · causalis ·
effectiua · adprobatiua · disiunctiua · subdisiunctiua · deserua · ablatiua · praesumptiua · aduer
DE COPULAT quidē ille ū in has constructi ponit quidē p & siue p·q· sariua · Abnegatiua · collectiua ut rationalis · completiua · Copulatiua est quae copulat tam
ne copulatiua · uerba · quam sensum · ut & que · ac · atq; quidem · quoque · quando p que ponitur · at · ast ·
sed autem · uero · quando pro aū accipitur · haec enim copulant cum confirmatione intellectū ·
De his quae ua rios sensus hab sed p̄mo de que · Inueniuntur tam multae tam exsupradictis quā exaliis coniunctionib; diuersas significationes
unaeadem q uoce habentes sicut usib ostendim; utq; inuenitur & iam copulatiua ut urgt ·
in his uocē q̄ secūm seruiū qq
DE AC· Alcandriq · aluinq · noemonaq · pritaniq · Aenonsolum pro & sed etiam pro quam accipitur ·
Urgt inuin·aen· haud secus ac ius fit acum rectosq; per herbam · Terr inphormione · Nunquam
p quā
aeque inquit ac modo pauperias onus fuit mihi & miserum & grue; salus inuig · Praeterea
in modus t hanc n. secūm
DE ATQ· transuersis tuentibus captamones inuita actio fuit adeo & nullo atq; sēmunire · Similiter atq;
CONTINGAT Terr inphormione · Nec similiter amamus fortuna atq; usi sumus · Continuatiue sunt quae continuan
n. quā
n. si ambulat mouetur gēā continet continuatiua dr
tem & consequentia rerum significant · ut si cum · ei · g rerum significat · quando eni eam causa
docē eris si legas
lis est · similiter · siue · sin · seu · tam continuatiue sunt quam causales · Proprie aū continuatiues
quae significāt ordine precedentis rei adsequentē · ut si steterit dormit · & si egrotat pallet · & si
febriuexatur cal & nonenum conuerso ordine in his consequentia semper seruat oratio ·
omnimodo dormit ·
Non eni qui dormit · omnimodo steterit · quomodo qui steterit · nec omnimodo qui pallet & egrotat ·
et p & iam ·
quicalet Nec omnimodo & febriuexatur · Et he quidem ut contentiuae · qualis est ordinatio
n. substantiae
SUBCTINGĀ & natura rerum cum dubitatione aliqua essentiae rerum significatiue · Subcontinuatiue uero
ni
causam continuationis ostendunt consequentē cum essentia rerum · ut quoniam · quia · ut quoniam ambulat
mouetur · quia sol super terrā est dies est · Utrumq; enim significat fieri ordine consequenti ·
DE V SPEC· QUAE ALII UNC EE UOLUNT· Quidam tamen & has continuatiuas inter species causalium posuerunt · quomodo & aduncti
uas & effectiuas · Nec inrationabiliter · & continuationis enim & subcontinuationis
& adiunctionis · & effectionis · per has causa ostenditur · redit; Continuationis · ut si ambu

Clm. 280a. f. 104v

q; grecam conunctionem compl&tiua ut adfirmatiua significat. Ut uirg in iii georg. na quis te dume
nū confidentissime nras Icari hic replerunt habēcum. Idem in v. heu quia nam tam cupere
aethera nimbi. Idem in i aen. cole nanq; tibi diuū pater atq; omnū rex. hic causalis est conunctio
DECRINE Ordo accidere dicimus conunctionibus quicommunis est pgneomnibus dictionibus quedā enī
naturaliter preponuntur ut prepositiones casualibus. Et aduerbia pleraq; uerbis. &inter iecta
tuus ut in finitis relatiua subiungūtur. ut reddituus nox. ut aduerbia. &adiectiua pre
ponuntur appellatiuis. ut sapiens homo. &cuius equus est tam quando auctoritas oppositorū
hisutimur; similiter igitur conunctiones pleraq; apponi quas suppon possūt. Sunt tam
quedam que semp ponuntur. ut at. ast. aut. ac. uel. nec. neque. siquin. quatenus. sin. seu
siue. m. Aliae quae semp supponuntur. utque. ne. ue. quae &li enclitici esse sunt. quidem. quoq;
autem. quod tamen antiqui solebant. &iam ponere. Aliae pene omnes indifferenter &po
ponī &suppon possūt. ut. &at que. quae poene post ponuntur. alias non. Utuirg in viii
suspiciens altam lunam &sic uoce precatur. Horatius in i sermonū. cum me hortaretur parce
frugaliter atque uiuere uti contentus eo quod mihi ipse parasset. Et equidem. salum tam
quamquā quatenus. namenum itaq; quo. quapropter. ergo igitur. Et sciendum quod ple
raque conunctiones. quomodo ppositiones diuersas habent in una eademq; uoce significatio
nes quod in multis iam ostendimus. hocqq; non est preter mittendum quod conunctiones sibi
prepositae inueniuntur. tamen eiusdem potestatis cum sint quamalterutrus. Cicero in pq; uesti
gis. ast autem tenui quae eandē lumine phar ne Uirg in viii. Atque equidē teucrū me
mini sidona uenire. Idem in iii namneq erant astrorum ignes nec lucidus aether sidera
polus. PRISCIANI GRAMMATICI PARTES ORATIONIS VIII EXPLICIUNT.
DE NOMINE LIBRI VII. DE VERBO III. DE PARTICIP I. DE PRONOMINE II. DE
PPOSITIONE I. DE ADVERBIO ET INTERIECTIONE I. DE CONIUNCTIONE I.

PRONOMINA PRIMITIUA SUNT VIII. DERIUATIUA VII. EGO. TU. SUI.
ille ipse iste hic is. meus tuus suus nr ur nras uras nrates uratus. OEMEAΠOC
COYMEAΠOC. quis orciac kiepotematikon. qui aoton. Qualis ποιοτῆτος.
talis ANTOΠOAIOKON. quantus ποσοτητος. Tantus quot apiemoc. tot quotus
occatioc. Quotus uenit ANAΠOCTOC. totus TAITANNEC ANTONIMIAC ENOMICAN
EINAI EICINAEONOMATA. Cuius cui cuium. ποιοκτητος. καὶ ποκτητον.
Uirg. Cuium pecus. Terēt Ineunucho. Quid uirgo cuia ē. plaut hic cuias huius cuia
tis declinauit inbacchidibus. scio spiritum ei maiorem ee multo q; follet taurini habeat
p nestinum opinor ee ita erat gloriosus. Equidē conunctio ē &non oppositi abeo quod ego
quidem quauis itaee quidā putauer sed mala nam equidem facio. equidem facis. equi
dē fac. Dicum ego aut facis &ego facit nemo dicit. sed ad primā plonā tantū refertur ego
facio. &equidem simplex ee acui sat ostendit in catilinario. equidem ego sic existimo patres
conscripti quod sic ee compositū equidem ab equod est ego quidem post qui equidē
dixisse ego non addebant finit. Paulus praetus plinasinari blanditer in aularia donicū

Clm. 280a, f. 106v

DE ORIGINE TROIANORUM.

ORIGO TROIANORŪ DARDANIS FUIT. QUI EX IOVE ET electra filia athlantis nat⁹ ab italia ex responso locū cō mutans. p traciā samon delat⁹ ē. quā samo tracia nomina uit. & hinc ad frigiā deuenit. quā dardaniā a suo nomine no minauit. ex q nat⁹ ē erictonius. q ministris locis regnauit. ex eric tonio tros. q iustitia & pietate laudabilis fuit. ex q ut memoriā sui nominis faceret eternā troiā appellari iussit. Qui duos filios habuit. ilū & assaracūq. Hic ilus. q maior natu erat regnauit atq troiā de suo nomine iliū nominauit. Assaracus a primatu rcessit. illi laomedon fuit filius. ex laomedonte priamus nat⁹ est. Assaracus capim filiū genuit. ex q anchises edit⁹ ē. q enea fi liū pertauit. Incipit. prologus Daretis frigii. & Hystoria de destructione Troie a cornelio nep. in latinū sermo

CORNELIVS NEPOS SALVSTIO CRISPO suo salutē. cū multa ago athenis curiosē. inueni historiā daretis frigii ipsius manu ēscriptā. ut titulus indicat. Quā ego sūmo amore cō plexus ētinuo transtuli. cui nihil adiciendū uel diminuen dū rei formande causā putaui. alioquin mei opus minime ui deret ē. Optimū q̄ duxi. ita ut fuit uere & simplicē scripta. sic eā a uerbo in latinitatē transuertere. ut legentes cognoscere possint. quomodo res geste ēent. quas dares frigius memo rie cōmendauit. q ipsiū tēpus uixit. & militauit dū grai tro ianos obpugnarent. minime homero credendū. q̄ post an nos multos nat⁹ ē. Denique athenis iudiciū fuit. ut p insano haberet ē. q deos cū hominib⁹ belligerasse describeret. Hactenus ita ad pollicitū reuertamur.

INCIPIT HYSTORIA DE EXCIDIO TROIANO

PELEAS REX IN PELOPONENSE esonē fratrē habuit. Cui filius erat iason. uir tu pstans. & q̄ sub regno ei erant oēs hospites habe bat. & ab eis ualidissime amabatur. Peleas rex ut uidit iasonē. ita acceptū ēē omnibus hominib⁹ uerit ē. ne sibi in iurias faceret. & se a regno eiceret. dicitq iasoni chole

BIBLIOTHECA REGIA MONACENSIS

Clm. 305

Bayer. Staatsbibliothek München
(Photostelle)
COD: Rab - 305
Fl/s: 1 v

Angit presentis ducit quos terminus ewi.
Cum tamen eductas inferni sedibus umbras
Colloquium miscere putent. et nota referre.
Sperrat russ sed qui bachatur mullis
Adconsulta parat uanis responsa figuris
Et ne porrecto dicantur singula uerbo
Presenta illusus damnabitur ille penni
Iudicio quisquis ueritum cognoscere temptat.
Nec iam sola fuit seruatrix aeua malorum.
Deam nunc aliam tali que peste laborans
Et coniuncta uiro primum nouicerat adam.
Peccandi quasdam seruor succenderat urbes.
Gnica permittens laxatas crimina freni.
Incestus plege fuit totumq libido
Ius habuit regni sedem mensa uoluptas
Indigenas populos domina subcarne tenebat
Et sceleru studio foeda q plebe localis
Dudum parendi promptis res publica iussit.
Abstinuisse nefas et non peccasse pudendum
Credebant omnes facinus quos iunxerat unum
Talibus offensus iudex atque arbiter orbis
Cum furere flammasque loco finemque parare
Quendam dissimilem cunctis tectoque laremen
Qui tunc forte fuit patria peregrinus in urbe
Atque inter multos solum sic alloquitur loth
Oppida lasciuo iam dudum plena furore
Respergunt celum maculis nostrasque fatigant
Quamus obstructas sceleru clamoribus aures

Clm. 330, fol. 12v

Bayer. Staatsbibliothek München
(Photostelle)
COD: Lat 330
M/s: 12v

EXPLICAT DE SENTINTIA DI LIBERTINS.

INCIPIT DE DILVVIO MVNDI. LIB QVARTVS.

ALCIMI AVITI VIENNENSIS EPI.

Insectum quondam uitus concordibus orbem
Legumq nefas laxo demore piatum
Diluuio repetā sed non quo fabula mendax
Uicturos lapides mundum sparsisse pamplum
Deucalona refert durū genus unde resumpti
Descendant homines cunctisq laboribus apti
Saxea per duram monstrans primordia mentem
Seueri potens compos fluctus nunc prosequar illos
Per quos immissos rebus uix poene creatis
Lactantem uelox praeuenit terminus orbem
Extulerat mortale genus crudelibus dusis
Ingentes animos licitum quod quisq liberē ut liceat
Credidit & propria ualuit plege uoluntas
Ius hominum nullum sic nil distare putatum
Fasq nefasq inter recti custodia nusquam
Non iudex non testis erit non denique rector
Arbiter aut morum uel quis suadere honestum
Sed princeps sibi quisq fuit uirtute nocendi
Nec meritis sed mole potens quis fortior esse
Ismelior sibimē sese censore placebat
Sic hominum uitam brutorum more tenebat
Moribus addicens mens inclinata ferinis t adicens
Sanguine potus erat caesorum uiscera passim
Indomitis laceras praebebant faucibus escas
Insuper & quadrupes propria qui morte necatus.

Clm. 330, fol. 21r

Bayer. Staatsbibliothek München
(Photostelle)
COD: lat 330
Film: 21R

Et perfecta suum seruat mensura liquoren.
Nec fas quesitum partiri aut pdere sucum.
Ne dispersa cauis desint fomenta lucernis.
Cumq; lucrum uobis dispendia nra parabunt.
Iota simul fessis torpescant lumina flammis.
Talibus abiectę dictis tristiq; repulsa
Illustrant quocūq; loci commercia seruāt.
Venalesq; manus. sed dū discedit̃ ecce
Introit sponsus thalamum. duxitq; paratas.
Atq; uagas linquens exclusit porta sorores.
Cernis uirginei pereat quod nomen honoris
Nisi ferat̃ sēs thalamis celestibus ignis.
Edixit illa manus largis quę prouida donis
Accensum pura fouit pinguedine lumen.
Tantum namq; olei uasis diffundit̃ amplis.
Quantū poscenti miserans porrexit egeno.
Hinc dnis palmis ardentes ferre lucernas
Admonet. hocce opus ē. hęc clarae gla uitae.
Suppetat ergo tibi. pia vas patientia. uirtus.
Sed uirtus animi. fragiles nā carne puellae.
Eugeniae dudū toto celeberrima mundo
Fama fuit. dū dat xpi pnomine uitam.
Ante tamen mulier fortes pcessit inactus.
Cum stipante choro scorum fieret abbas.
Atq; patrē complens celaret tegmine matrem.
Sed postquā scō cunctis perclaruit ore.
Et mentis animisq; graues longaq; uerendos

Clm. 330, fol. 56r

Bayer. Staatsbibliothek München
(Photostelle)
COD: Cat 330
N/o: 56 R

Cleo. 330, ff. 72 a

Bayer. Staatsbibliothek München
(Photostelle)
COD: Lat 330
M/a: 76R

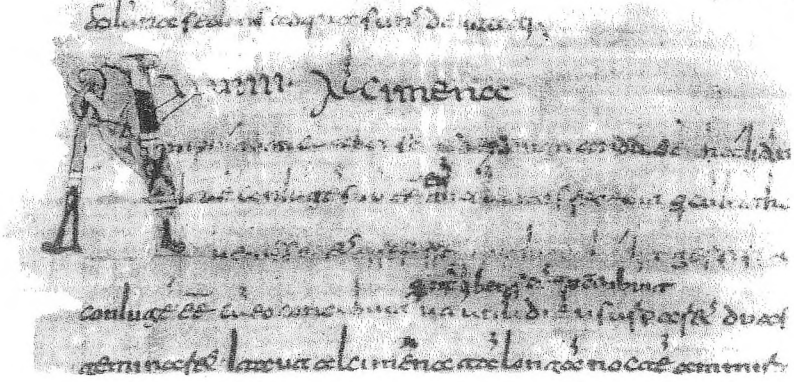
Clm 337 12v

Unteritalien (Neapel?), gegen 950

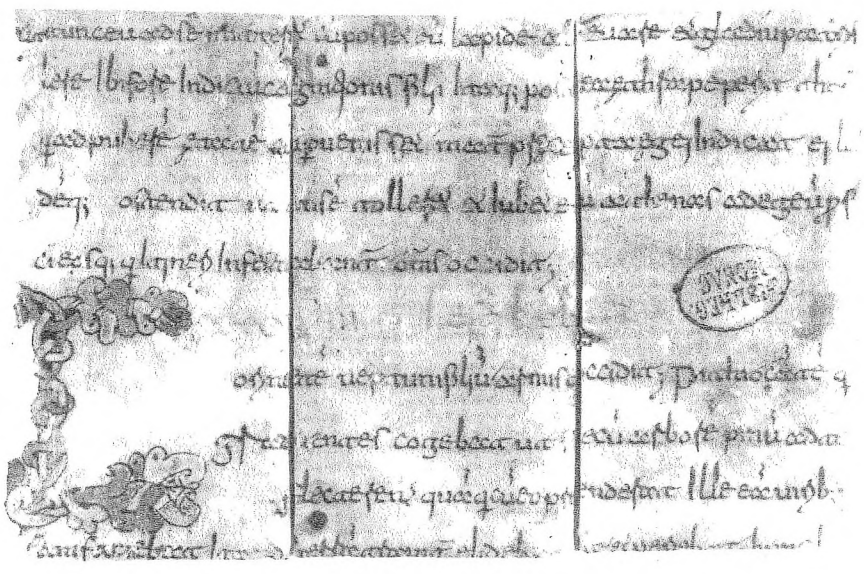
Clm 6437

Süditalien (Capua ?),
Anf. 10. Jh.

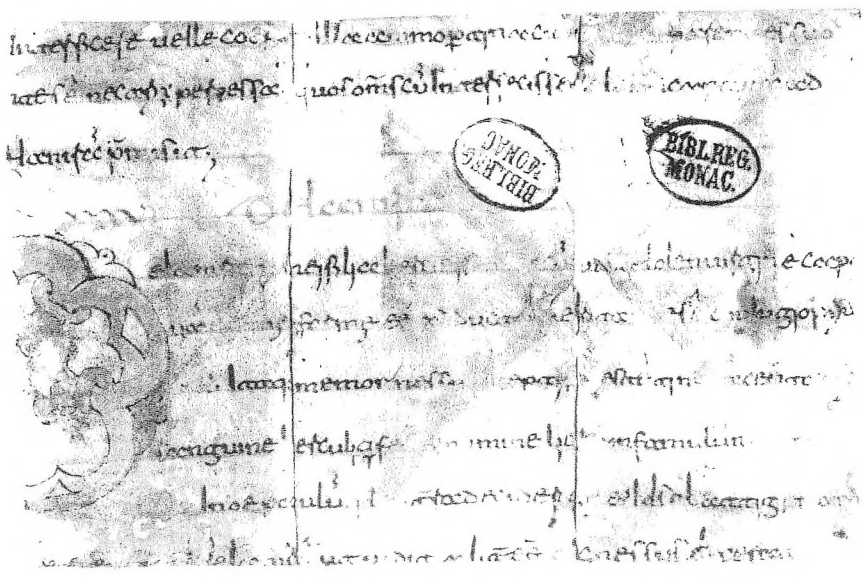
S. III : Initiale

3-teiliges Fragment
VORDERSEITE

3teiliges Fragment
RÜCKSEITE

INCIPIT INTERPRETATIO ISIDORI DE
NATURA RERUM. IDONIO FILIO SISEBUT
ISIDORUS IN DNO SALUTEM.

Dum te prestantem ingenio facundiaque acuario flo
re litterarum. nunc sciam inpendis tamen amplius
curam. & quaedam rerum naturam uel ex causis ame
tabi efflagitas. suffragranda. Ego autē satis facere
studio tuo animo quē decursis priorum monimentis:
Non demoror expedire aliqua ex parte rationem dierū
acmensium anniquoq; mēsis & temporū uicissitudines
naturā & iam. aeliminorū solis deniq; aclunę cursus.
& quorundam causas astrorum tempestatū scilicet &
signa. atq; uentorum necnon & terrę compositionē altēos
q; maris estos quae omnia secūd id qđ decimus auctoribus:
uirus acmaximae sicut litterus catholicorū uirorum
scriptas. pferentes brouitabula notauimus. Nequeni
earum rerum naturā noscere supstic ose scientiae.
Sit amen sana subria q; doctrina considerantur. Quinim
mo si abinuestigatione uere omnibus modis pcul abes
sent nequaquam rex ille sapiens dicer &. Ipse mihi decla
torūq; s scientiam uerā ut scia depositionem cęli & uirtu
tes aeliminorū conuersionū motationes. & diuisionem
tęporū annorūq; cursus & stellarū dispositiones.

Clm. 396. f. 1v

Visio wettini monachi.

ISIO QVE FRI NRO WETTINO OS
tensa fuerat p die ante transitu ei incipit.

Cum p dictus fr die sabbati cu aliquib. frib. nris po
tione ad puidenda salute corporis accepisset. ceteris ea
salubrit digerentib: ipse cepit magna difficultate ingesta
reicere. & tarn ad p ceptionem cibi qua ad refocilan
dum corpus sumere debuerat fastidire. Crastina u idest
dominica illucescente. leuius quidem habuit. & cu ceteris
quos ad procurandas p dictas corporales necessitates
sibi sociauerat refecit. sed in medio p dicti fastidii p da
rauit. Nullomodo tam uite corporalis discrim ob hoc
se passuru fore estimauit. quia ad spe uenit uite re
fectio secunde & tercie ferie decrescente fastidio in nullo
iam diffidente animauerat. Feria u tercia incipiente
crepusculo uespertino. cesedentib sibi ad refectionem
frib dix se cu eis ibide fine refectionis exspectare
non posse. Sed interim illis cenantib, malia cellula
eide cellule cinguia. tantu pariete unus in posi
one remota. stramenta lecti sui secu efferri de
loco cessionis p dicte. atribide quiescendo pitolauit

Clm. 536, f. 90v

Bayer. Staatsbibliothek München
(Photostelle)
COD: lat. 536
N/s: 90v

dei · nihil fortitudini · nihil prudentię licuit.
comẽ sillã · Vbi nunc ſ q̃ peccata nr̃a humana
ac diuina credunt posse legę puniri · Ecce sil
la nefarius cedib, paſcit̃ · ecce tyrannico erasſa
tur imperio · nec cupiditatis eius potestatẽ ali
qua diuinitas impugnat · Quid sentis · quid udi
cas · refuta q̃d dicimus · ostende nobis ordinẽ re
rũ · Vbi sunt leges · ubi ſ iudicia · humano ac diui
no sumus semp destricta iudicio · quia omia hęc
quę dixim̃ silla cõmisit impune · Ergo facinora
eius cũctamis cedib, paſceremt̃ · nulla ultricia
dęx flagella castigant imperia · nec ẽ qui dolo
rẽ suũ ulciscib; lacrimis pdat · Defunct ac iã
pillu supremus ignis eripiat · ac hoc ñ potuit
udere iustitia · Dicitis peccata hominũ pdies
singulos dus ultricib, numeriari · omia hęc sicut
uidet impune gesta sunt · ac fecit debis omibus
fortuna q̃d uoluit · ac quicquid singulis fata de
creuerant · sillanę ferratis animadũsione cõple
ta sunt · Ut hoc scias uera nos ratione ac ęquisse ·
ipsũ post hęc mala prosper sequebat euent · per
petuę dicunt cumulat insignib, · ac pp̃o arbitr
rio deponit imperia laceratę rei publicę · Arcs

Clm. 560, fol. 37r

dei · nihil fortitudini · nihil prudentie licuit
com̃e silla · Vbi nunc s̃ q̃ peccata nr̃a humana
ac diuina credunt posse lege puniri · Ecce sil
la nefarius cedib, pascit̃ · ecce tyrannico crassa
tur imperio · nec cupiditatis eius potestat̃ ali
qua diuinitas impugnat · Quid sentis · quid udi
cas · refuta q̃d dicimus · ostende nobis ordiñe re
rũ · Vbi sunt leges · ubi s̃ iudicia · humano & diui
no sumus semp̃ destituta iudicio · quia om̃ia hec
que dixim̃ silla cõmisit impune · Ergo facinora
eius cũctantis cedib, pasceremt̃ · nulla ultricia
dex̃ flagella castigant imperia · nec ẽ qui dolo
re suũ ter bis aclacrimis p̃dat · Defunct̃ & iã
pillũ supremus ignis eripitur · & hoc n̄ potuit
uidere iustitia · Dictis peccata hominũ p̃ dies
singulos diis ultricib, nunciari · om̃ia hec sicut
uides impune gesta sunt · & fecit debis om̃ibus
fortuna q̃d uoluit · & quicquid singulis fata de
creuerant · sillane ferratis animadũsione cõple
ta sunt · Vt hoc scias uera nos ratione & exisse ·
ipsũ postea hec mala prosper sequebat̃ euent̃ · per
pecuc dicemx cumulat̃ insignib, · & p̃po arbit
rio deponit imperia lacerat̃x rei publicex · Artis

Clm. 560, f. 37r

Bayer. Staatsbibliothek München
(Photostelle)
COD: lat 560
fol: 37r

tione colligere. Sicuus domum hospicu gra ingres
sus fuerit. & dns domus felicib, subleuat augmtis. qua
& ipa particeps felicitatis existit. Letucie enim gaudiu
hospicu tu felicitatib, mutuaris. Siu hospes tuus mise
ro sit sualore diformis & deiectus infortuniorū casibs
implicat. & iam & te participata doloris atq infortunii
tormta efficiem. Sic & stellę signoru dni cum bene fue
rit collocate deiciunt & ad stat sua edicionem habi
tatore atq hospite domus suę cum equata sotietatis
ratione coponunt. & ad sua licentia formar hominem
potestate. Quere & iam si diurna gentia est. quatinus
stellę quę diurnus gentilis gaudent positę sint. &
quę nocent diurnus. Si enim stellę quę p diem gau
dent in diurna gentia possederint principales lo
cos. & in primis cardinib, fuerint inuente. maxima
felicitatis incrementa decernant. Si uero stellę quas
p noctem gaudere diximus. in diurna gentia princi
palia loca t primos gentię possederint cardines insi
nita infortunia continuatis calamitatib, inducet.
Hoc & in nocturnis gentib obseruare debemus. Sed e
mutato ordine potestatis. Nam si in nocturna ge
ntia stellę. quas diximus gaudere p noctem princi
palia loca t primos gentię possederint cardines.

nota

Clm. 560

Bayer. Staatsbibliothek München
(Photostelle)
Cod: Cat 560
562

huius artis illud uidet reposituꝫ. quo dicit ipsis. xii. uxta rationē. iiii. climatiū mundi. uidelicet orientē. meridiē. occidentē. et septentrionē quattuor q elemētox. ignē. aquā. aerē et terā. tria sūt ignea orientalia. Tria sūt aerea. et spūalia et occidentalia tria aūt aquatica et septentrionalia. Ultima terta et meridialia. Aries nāq leo. et sagittarius. ignei siccq, naturę calida sūt orientalia signa tau rus. uirgo. et capricornꝰ. frigide siccq naturę terrea et meridialia. Gemini. libra. et aquariꝰ calide. humidq naturę aerea et occidentalia. Cancer. scorpius et pisces frigide. humide q natuꝝ. aquatica et septentrionalia. Quę oīa qm uta discernunt̄ n falsa opinio psuasit. ista humana principaliter gubnantę dō moderari cū uniq, ta ut mundū homo unꝰ quisq, exhis. iiii. cōpaginat̄ elemētis. Hoc aut̄ quod dicim̄ ut fiat apertiū describtuncula ad presens sipliciter q̄ figuram q̄ supra hac arte alexander maecdo cē posuit. diligentissime posterius describem̄. De his aūt xii. signis ppt̄ dūsitate effect̄ uniq, sexui. masculino uidelicet ac femminino aliq̄ as

subiciam̄. ideo hic sipliciter.

De diuīso sexu xii. signoꝝ et de operu. arq; occasu eoꝝ.

Clm. 560, f. 65v

Bayer. Staatsbibliothek München
(Photostelle)
COD: lat 560
65 u

tanꝺē uocaſt inſe naturaliť habuerit alioquin
ꝑbt pura alef ſciaſſēꝑ ſuppiitari· Qui naſcēť in pri
ma parte arietiſ ſuperiori hemiſperio ſe inſe
rentt· quę parſ ōr ſiriace· alnatt· bona inue
nier q̄ꝺ petierit accipiet ſub niger princepſ po
puli autt patriq̄· ąplo corꝺe· in imicuſ ſuoꝝ ci
uiū oīb; ꝺieb; uitę ſuę· longuſ ꝺelicatꝰ· con
tinentia eiuſ uirtuſta oculiſ longiſ articuliſ pedū de
licatiſ· pulchro naſu ꝺentib; et longiſ· piloſuſ· amans
ꝺulcaturā· groſſa uoce ꝺe potteſtatt in potteſtatem
tranſitnſ· in omī tīa qua intrabit honorē habebit·
naſcentē ꝺe illo autt filii ꝺuo autt filię· habebit
ſignū in oculiſ· autt in ore laborabit aīa autt cor
diſ autt felliſ ꝺolore· ſignabit autt cocti̇a ignis
autt cicatricē ferri· autt morſu caniſ· in naſu· autt
iuxta oculiſ· habebit ſignū· in natib; in uirilib; et
in ſūma ſpatulę· machinationib; magicis morię
autt ſpū malo uexabit· Si in hora ſecta pauper
tatt ubiq; offenꝺat· in fantib; habunꝺabit· in ma
nu potentiſ· autt inimici ſui caꝺet benuoluſ· man
ſueuſ· amat oꝺoriſera· et fructꝰ uiuat· xxxiii
annoſ· ſi conſtellatio mitteſcat· lxxx· attingit·

de eo q̄ naſcet in alnatt

t umuſta

Clm. 560

Bayer. Staatsbibliothek München
(Photostelle)
Cod. lat. 560
fol. 70r

prima parte capricorni remotū a sole xc
partib; hanagrimoh suū xi· dies· louē in pri
ma parte sagittarii remotū a sole cxx· par
tib; ac veniemt sole in xx· partē leonis hab
pactū hanagrimoh suū· Martē in prima par
te scorpii remotū a sole· cl· partib; Venerē in
prima parte tauri· remotū a sole xxx·
partib; & Saturnus p̄ oma· xii· signa partes sua
sic hab: In ariete v. In tauro quinq; in gemin̄is· v· In can
cro· iiii· in leone· vii· in virgine· v· in libra· vi·
in scorpio vi· in sagittario· v· in capricorno· iiii·
in aquario· v· in piscib; ii· Partes om̄s· lvi· Iupi
ter in ariete· vi· in tauro· viii· in gemin̄is· vi·
tiii· In cancro· iiii· t vii· In leone vi· In virgine
iiii· In libra· vii· In scorpio· v· In sagittario· xii·
in aquario· vii· In capricorno· vii· In piscib;
iiii· fiunt om̄s lxxvi· Mars in ariete· vi· In tauro
iiii· in gem̄· vii· In cap̄· vii· In libra· vi· In virḡ
vi· In leone v· In scorpione· vii· In saḡ· iiii· In
cap̄· iiii· in aq̄rio· v· In piscib; viiii fiunt lxvi·
Venus in ariete· v· In tauro· vi· In gemin̄is; v· in
cancro· vii· In leone· v· In virgine· x· in li
bra· vii· In scorpio· iiii· In saḡ· v· In cancro

& mercurius in p̄
ma parte gemi
nar· remotū a so
le· lx· partibus·

in cancro· vii·

priorato

Clm. 560 f. 73v

Bayer. Staatsbibliothek München
(Photostelle)
COD: Cat 560
73 v

turā p̄ notatā hebrayce sic q̄ dispone. scili
ce primā lītrā sectam deplancta. ītē ter
tiā desigo quartā deplañ iuxta q̄ hanc
rationē tādiu altñatī ordinēs donec no
m. integrū occurrat rei ipsius deq̄ in
uestigas. Sic aut̄ colligere potest q̄d ñmi
nus illa collectio nō r p̄sentas rei p̄ficiat.
Collectionē illā suppositē hebrayce dispo
sitioni conpara. si numerus congruat q̄d
quesiti habes si infra subsistat. si in conue
nione lītrarū signi ac planare. una tadē q̄
lītera uno todē q̄ loco in iii utro q̄ occurrat.
Q̄d ū si rueniat primā abstrahas a locū eius
tam tal. t. hās. supponas. ē aut̄ hebrayca dispositio
talis. xxii. lītras sena diuisione ē plectens
Prima. iiii. Alef. beth. gimel. deleht. secta
tres. he. yau. hayn. tria ītē. iii. het. teht.
iod. iab. gad. hiud. hath. hal man. haf. harsan.
quarta. iiii. has lamed. men. mim. Quinta.
iii. hamec. ain. pe. Sexta. iiii. cof. rees. sin.
tau. Alia regula. De tadē re. s̄ melior. Si
aut̄ subito inquirere uelis. nec planeta.

desigo

Clm. 560

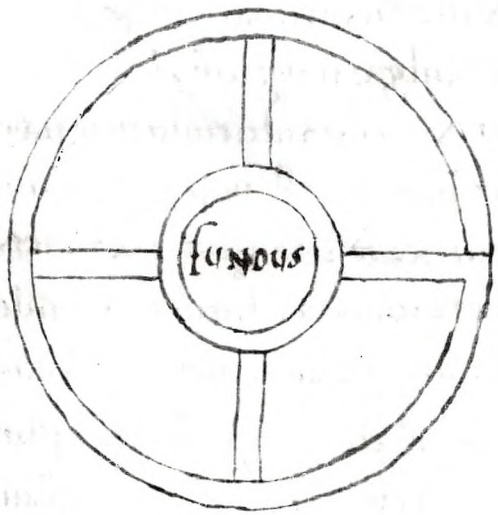
Bayer. Staatsbibliothek München
(Photostelle)
COD: Lat 560
fl/s: 86 R

de duobus agris subteriusq picura continet.

Sex sunt ordines Inopere & demonstratione artis geometrię. Idest praepositio. Dispositio. Descriptio. Distributio. Demonstratio. Et conclusio. Quod primum est Inpōpositione. fundum. Indispositione linearum genera. Indiscriptione anguli. Indistributione figurę. Indemonstratione summitas. Et inconclusione extremitas.

Lachmann I 412

EXPLICIT ANICII MANLII SEVERINI ET BOETII LIBER ARTIS GEOMETRIAE ABEVCLIDE DE GRECO INLATINUM TRANSLATUS QUARTUS.

Clm. 560

Bayer. Staatsbibliothek München
(Photostelle)
COD: Lat 560
fl/s: --- 1492

Descriptio ciuitatū & regionū ad septentrionalē plagā da
nubii. Isti sunt quippinquiores residentes finibus danaorū
quos uocant nortabrezi. ubi regio in qua sunt ciuitates.
L. III. pduces suos patrie. Vuilci. in qua ciuitates xcv. &
regiones VIII. Linaa. ē populus qui hab & ciuitates VII.
ppe illus residentes quos uocant bechenici. & sinel dungon.
& morizam. qui habent ciuitē xi. luxta illos sūt qui uocan
tur beh feldi. qui habent ciuitates VIII. luxta illos ē re
gio qua uocatur surbi. in qua regione plures sunt quae ha
bent ciuitē. L. luxta illos sūt quos uocantē talaminzi. qui ha
bent ciuitates XIIII. Bechemare in qua sunt ciuitē XV. Marha
ri hab ciuitē xi. Vulgari regio ē immensa & populus mul
tus habens ciuitē v. eo q; multitudo magna exeisset & non
sit eis opus ciuitē habere. Est populus quē uocant mereha
nos. ipsi hē ciuitat xxx. Iste sunt regiones quē terminant
infimb. nris. Isti sūt qui iuxta istorū fines residentes. Ofter ab
trezi. in qua ciuitates plusquā c. sunt. Miloxi. in qua ciuitates
Lx. VII. Phesnuzi. hab ciuitē Lxx. Thadesi. plusquā cc. urbes
hab. Clopeam. in qua ciuitē. cccc. aut eo amplius. Zuream. ha
b ciuitē ccc. xxv. Busam. hab ciuitē cc. xxx. i. Sittici. regio
immensa populis & urbib. muntissimis. Stadici. in qua ciuitē
d. xvi. populusq; infinitus. Sebbirozi. hab ciuitē xc. Vn
luzi. populus multus. ciuitē ccc xviii. Nerruam. hab ciuitē.
Lxxviii. Attorozi. hab cxL. VIII. populus fortissimus.
Eptaradici. hab ciuitē cc Lxiii. Vuillerozi. hab ciuitē cLxxx.
Zabrozi. hab ciuitē cc xii. Znetalici hab ciuitē. Lxx. iii.

Zabrozi

Clm. 560, fol. 149v

Bayer. Staatsbibliothek München
(Photostelle)
COD: lat. 560
Fl/s: 149 v

men dico tibi hodie mecū eris in paradyso. Erat autē quasi
sexta hora diei. & tenebre facte sūt sup uniuersā terrā usq; in horā
nonā. Sole autē obscurante ecce uelū templi scissū ē in duo; a sum-
mo usq; deorsū. Et clamans uoce magna dicens. Pater
in manus tuas cōmendo spīm meū. Et hec
dicens emisit spīm. Videns autē centurio quod factū ē glorificauit dm
dicens. Vere hic homo iustus erat. Et oīs ppl̄s eius tangens turbe
spectaculo conspicantes quę facta sūt percutientes pectora sua reuertē
bant. Centurio autē & qui cum eo erant ꝑ sidi quę facta sūt. Audiens autē ꝑ se ēsitis
sunt ē nimis. & n̄ manducauerunt neq; biberunt multo die. Conuo
cans autē pilatus iudeos dix̄ eis. Vidistis quę facta sūt. Responderunt ꝑ
sabbatū ꝑ sis factus ē sol secundū cursū ēuangelii. Stabant autē oēs noti
eius longe & mulieres que secute eū fuerant a galilea uidentes hec
omnia. Et ecce uir q̄da nomine ioseph agens curiā uir bonus & iustus
hic n̄ fuerat ē consentiens uoluntati; & accusationi; iudeorū abiit
ad pilatū & petijt corpus ihū. Et deponens involuit eum sindone
& posuit eum in monumento suo. Et quidā iuuenis dix̄. Ego eram natus sū. uocē audi
ebam. & neminē uidebā. Et transeunte ihū. clamauit uo
ce magna. Miserere mei ihu fili dauid. Et misertus ē mei. &
posuit manus suas sup oculos meos. & uidi statim. Et ali
exiliens dix̄. Curuus eram. & uerbo me correxit. Et alius ex
iliens dix̄. Leprosus eram. & mundauit me uerbo. Et mulier
quędā nomine ueronica dix̄. Sanguine fluens eram annis
sex. & tetigi fimbriā uestimenti eius. & statim fluxus sanguinis
mei. Dicunt iudei. Legē habemus. mulierē in testimoniū
nō recipere. Et alius quidā ex multitudine iudeoꝝ exiens

lubratum ecclesiastico more instituit. De qua felici tēporum suc
cessu cū dns famulum suū t.mū ad sublevare disponeret, virilis indoles
plenius luceret femineo sexu dicatā accessit. Cui quia immanis ursi ra
biem in delicee diaboli erat debellatura psago spu VRSVLA
mq; parentū cognomens nom aptarat. Quā in processu ætatis sue
regū decus gratiā omnis culpab; prior baptismatis normā,
quā se in sacro primitus seruaturā lauacro modis adornabat
multis. Virgo dignissima, do uelut terra estiualib; pusta 111
feruoribꝫ effusū ebibens imbrē, ita euangelicę seminū hau
riens fluenta doctrinę sponso celesti uirginitatis decorē
dicare omni nitis industria studuit. iuxta illud ppheticū.
Audi filia & uide & inclina aurē tuā & obliuiscere populū
tuū & domū patris tui quia concupiuit rex speciē
tuā. Intra in cubiculum gradib; & uirginitatis serio splendo/
re

Clm. 642, f. 31r

Gothorum inuasio: et aliaꝝ ferocissimaꝝ gen-
tium irrupciones: et bella que totam italiam pene
euersa fuit: plerasq; damna antiquitatibus in
tulerunt. Verum paucum ante nostram ætatẽ
Carolus de Malatestis: et patrum memoria:
et suaꝝ rerum gloria clarus. Cum in eo bello
quod apud Mantuam geritur, dux esset: Sepul-
turam que in ea urbe posita iam diu Virgilio
fuerat: fecit. Indigna res: sed eo auctore
indignissima. Nam Virgilij quidem, nec obs-
curare laudes, nec delere memoriam potuit.
At uero se et res suas, quibus iam undiq; cla-
rus habetur: teterrima nota labefactauit. Jo-
sephus indignum: & seculis omnibus detestan-
dum: et crudelem eo magis ab omnibus deplora-
ndam: Quo postea paucis, non modo ex grecis
uerum etiam ex latinis Antiquitates ac per
Epitaphia res gestas copiose & ui diligentia
complexi sunt. Cum nulla siquidem tanta sit
hominum constructa manibus opera, que non uetu-
state obscurentur, et uetustatis morsus non reso
uidet: nisi litterarum subsidium illustret
et iuuenescere faciat. Ad qd quidem conficien-
dum pusilla mea hec scripta, doctissimos,
et disertos scriptores imitantur: Quoꝝ opes &
opera: horꝝ facta et memoriam, nulla unq;
delebit obliuio, quam diu legentur. Et ad po-
steros hoc pacto peruenient. Hiusq; amira-
tissimi inspectis. Cum rara antiquitatum
uestigia extant: et per pauca Epigrammata
Epitaphiaq; uetusta: ne dum Greca: sed
et Latina ad posteritatem, claruerint. Qu-
amobrem Ego Hartmannus Schedel.

München, Kgl. Hof- und Staatsbibliothek. Cod. Lat. No. 716, Bl. 8r.

von 1505?

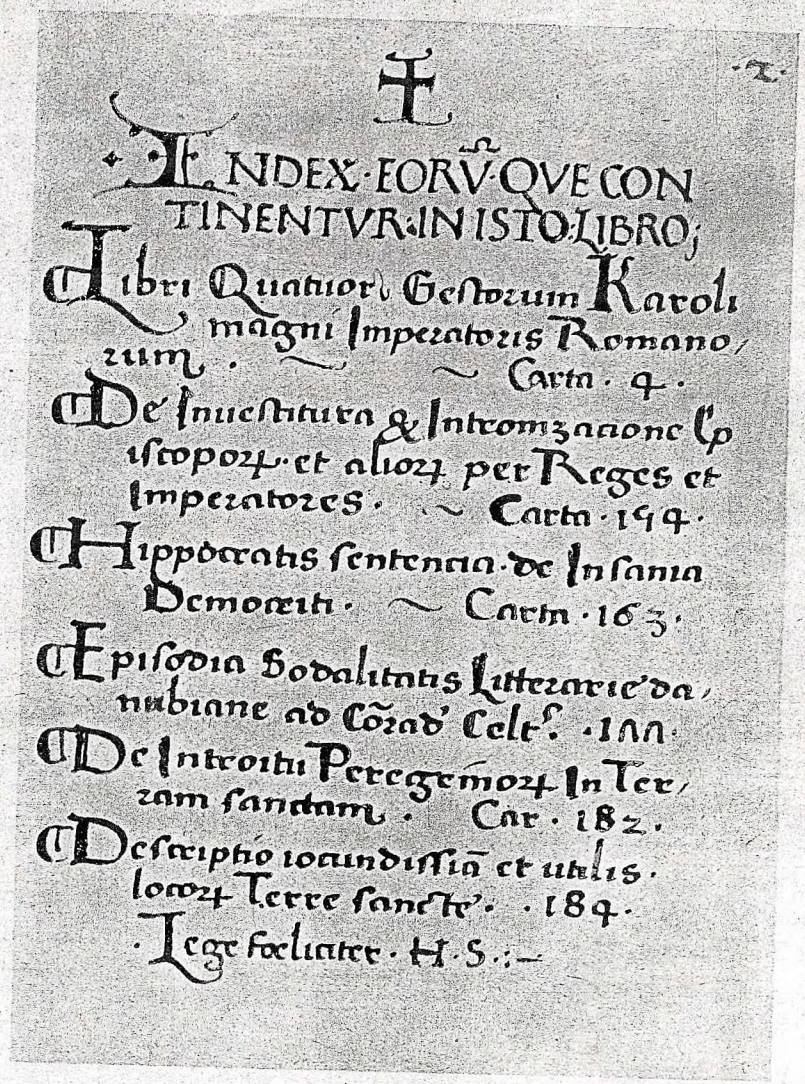
MÜNCHEN, KGL. HOF- UND STAATSBIBLIOTHEK. COD. LAT. NO. 716, BL. 8R.

Chorist I, 10 Taf. 10

1472 trägt einen Kupferstich mit Kaiser Friedrich III., ein anderes Blatt mit Madonna und Jesuskind, dazu eine Federzeichnung Schedels mit dem Bildnis des Livius. In Ulrich Richenthals »Conciliumbuch« von 1483 sind uns zwei eingeklebte Holzschnitte und ein Teigdruck mit der Darstellung des Paradieses erhalten. Der prächtigste Band dieser Art und das wertvollste Buch der ganzen Schedelschen Büchersammlung ist Schedels buntbemaltes Handexemplar seiner Weltchronik (Cim. 187), das uns außer wertvollen handschriftlichen Einträgen und bildlichen Beigaben nicht weniger als neun eingeklebte Einblattdrucke, alles Seltenheiten ersten Ranges, aufbewahrt hat: die noch zu erwähnende lateinische Buchanzeige der Weltchronik, das Ulmer Blatt mit Bonaventuras »Arbor vitae« von 1492, Jörg Glogkendons Holzschnitt mit Nürnbergs Umkreis von 1492, eine Holzschnittkarte Deutschlands, das von Wolf Traut gezeichnete schöne Holzschnittblatt Hieronymus Höltzels mit der »Vita sanctae Cunigundis«, den Wiener »Titulus Crucis Jesu Christi« von 1501, desgleichen die deutsche Ausgabe »Titel des Kreuzes«, das hl. Sebaldbild mit lateinischen Versen des Humanisten Konrad Celtes, Dietrich Ulsens »Speculator consiliorum«, des gleichen Verfassers berühmtes Nürnberger Syphilis-Bild »In epidemicam scabiem vaticinium« von 1496, endlich Sebastian Brants Bilderbogen »De portentifico Sue in Suntgaudia edito explanatio« von 1496.

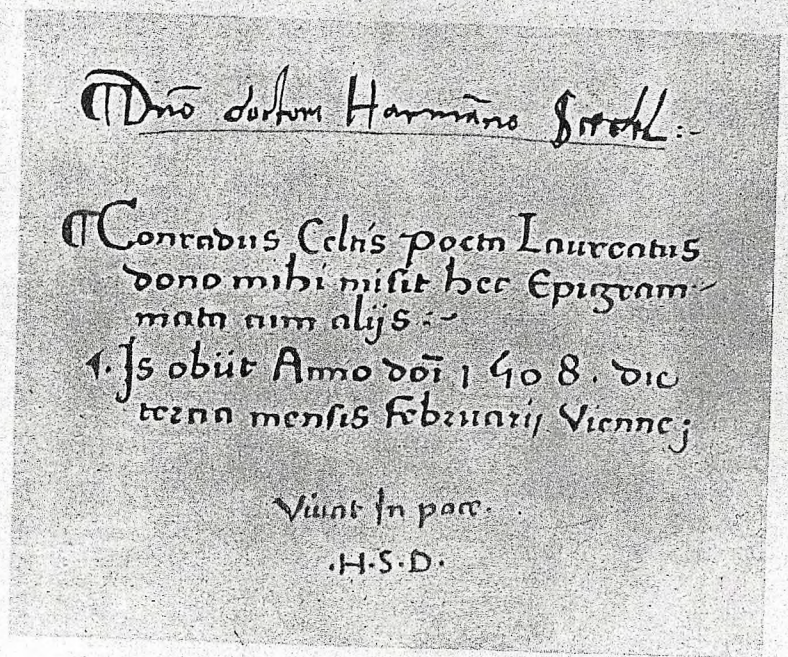
Außer als Büchersammler ist Hartmann Schedel auch noch als Herausgeber der nach ihm benannten Weltchronik (Liber chronicarum) berühmt geworden, die am 12. Juli 1493 lateinisch, am 23. Dezember desselben Jahres in deutscher Übersetzung bei Anton Koberger in Nürnberg erschien. Das gewaltige Werk ist eine umfangreiche Stoffsammlung, die vor allem aus dem Supplementum Chronicarum des Frater Jacobus Phillipus Foresta von Bergamo von 1486 und aus anderen Quellen zusammengetragen ist. Trotz ihrer Mängel und Unselbständigkeit hat die von Schedel dem Nürnberger Rat gewidmete Chronik als erste humanistisch eingestellte Weltgeschichte Deutschlands auch in der deutschen Geschichtsschreibung ihren Platz. Was aber dem Riesenbande noch heute seinen unvergleichlichen Wert gibt, ist seine reiche bildliche Ausstattung, die mit ihren über 1900 Bildern alle Holzschnittbücher übertrifft. Nur das Zusammenwirken mehrerer Kräfte konnte dieses Werk schaffen: zwei Nürnberger Kaufleute, Sebald Schreyer und dessen Schwager Sebastian Kammermeister, hatten den Verlag übernommen, die Maler Michael Wolgemut und Wilhelm Pleydenwurff die Zeichnungen geliefert, Anton Koberger die Drucklegung durchgeführt. Am 29. Dezember 1491 war der Vertrag geschlossen worden, wobei, was seltsam ist, Schedel mit keinem Worte erwähnt ist. Mit ihm müssen vorher Verhandlungen geführt worden sein. Eine eigene lateinische Buchanzeige in der Form eines fliegenden Blattes[1] konnte

[1] Commendatio operis novi cronicarum cum imaginibus temporum et Europa Aeneae Pii. Nachbildung des nur in zwei Abzügen erhaltenen Blattes bei Konrad Burger, Buchhändleranzeigen des 15. Jahrhunderts. Leipzig 1907, Nr. 30.

K. Schottenloher, Hartmann Schedel (1440–1514). Ein Gedenkblatt zum 400. Geb. des Nürnberger Humanisten, in: Philobiblon 12 (1940) S. 279–291

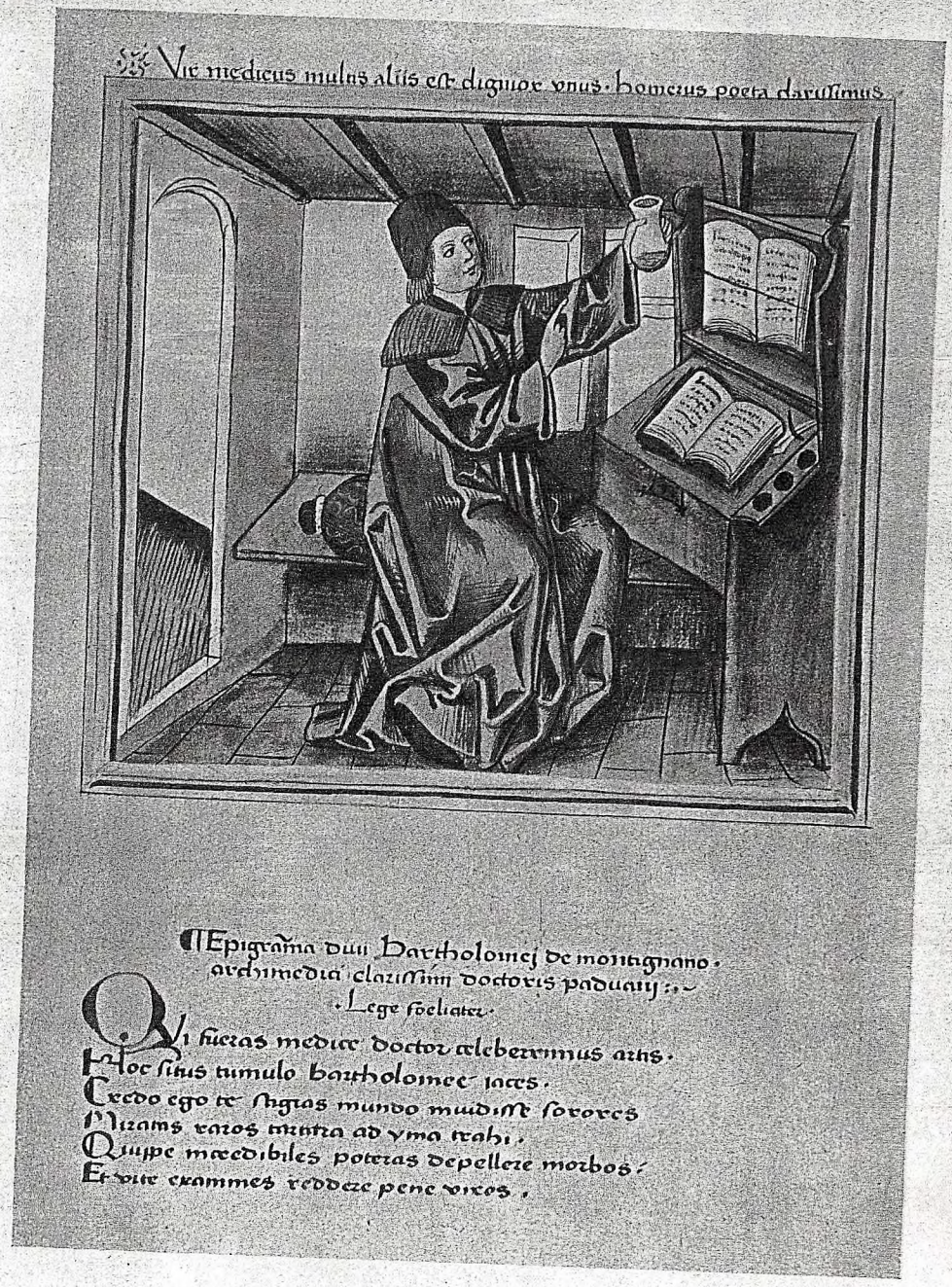
– A. Ruland, Der Briefwechsel des Johannes Trithemius mit Dr. Hartmann Schedel (Serapeum 16. 1855. S. 268). – G. B. de Rossi, Dell' opus de antiquitatibus di Hartmanno Schedel (Memorie dell' Instituto di Corrispondenza Archeologica 2. 1865. S. 501). – Wilh. Wattenbach, Hartmann Schedel als Humanist (Forschungen zur Deutschen Geschichte 11. 1871. S. 349). – A. Springer, Vorbilder zu zwei Dürerschen Handzeichnungen in der Ambraser Sammlung (Mittheilungen der Central-Commission zur Erforschung und Erhaltung der Baudenkmale 7. 1862. S. 80). – Jos. Dernjac, Die Handzeichnungen im Codex latinus Monacensis 716 (Repertorium für Kunstwissenschaft 2. 1879. S. 301). – G. Dehio, Zur Geschichte der Buchstabenreform in der Renaissance (Ebenda 4. 1881. S. 26). – K. Frommann, Das Münchener Liederbuch (Zeitschrift für deutsche Philologie 15. 1883. S. 104). – Mich. Thausing, Wolgemut als Meister W und der Ausgleich über den Verlag der Hartmann Schedelschen Weltchronik (Mitteilungen des Instituts für österreichische Geschichtsforschung 5. 1884. S. 121). – Hans Bösch, Eine projektiert gewesene zweite Ausgabe der sogenannten Schedelschen Chronik (Mitteilungen aus dem Germanischen Nationalmuseum 1. 1886. S. 37). – v. Loga, Die Städteansichten in Schedels Weltchronik. Diss. Berlin 1888. – Mich. Haitz, Hartmann Schedels Weltchronik. München 1889. –

Dño doctori Hartmãno Schedl:-

Conradus Celtis Poeta Laureatus
dono mihi misit hec Epigrammata cum aliis:-
1. Is obiit Anno dñi 1508. die
vero mensis Februarij Viennej

Vivat in pace.
H·S·D·

Konrad Celtes: Handschriftliche Widmung seines Bildnisses an Schedel und Schedels Beurkundung (Rar. 584)

Vir medicus multis aliis est dignior vnus. homerus poeta darissimus

Epigrama dñi Bartholomej de montagnano.
archimedia claxissimi doctoris paduanj:-
Lege feliciter.

Qui fueras medice doctor celeberrimus artis.
Hoc situs tumulo bartholomee iaces.
Credo ego te stygias mundo mutasse sorores
Nirams varos tunica ad yma trahi.
Quippe mœdibiles poteras depellere morbos.
Et vite cramines reddere pene vireos.

Rückseite von Bl. 1 mit Zutaten Schedels zur Abschrift der »Consilia medica« des Bartholomäus de Montignano, geschrieben in Nördlingen 1471 (Cod. lat. 25)

Clm 1001, f. 100v

uallib; & sudib in locis palustribj cont nostros munire cogitaret Cecidit
in eo pl'io dux illustris warmatiensis. & gener regis chonradi Ba
bari v qd & incredibile uidet' usq; ad int'mitionē septē cū reliqui
omīs deleti dicunt. Hui maxime concussionis auctor fuisse q'dā ep
baioaria skirensis comes memorat' qui cū p fidie sue penas solueret
du ungaros incaute eductō morti exposuisset abeis cū q'm cū
necat' est. Porro tra ipsius in fiscum redacta. parti arege in eccl'ia
diuisa. partim heredib; ei cū castro skyrensi relicta. uerunth
in cenobiū inibi monachoz instituti fore gspiett. Ex hui ori
gine cum pluresq hactenus tyranni potentesq; uiri surrexerint
v tempib mīs pelata & inclita soboles Otto palatin comes illustrissi
m de wittelspach. infausti patris set nobilis felicisq heres. uir corpor
& animi robore p'ditus plimis opib & honorib pollens filiaq; genosa
p pagine excellent dilatat enituit. Quor unus chūnradus nomine
eccl'astico ordini destinat & p modu eccl'e maguntine p'sul effectus
magne auctoritatis in regno romano p'nceps claruit. alter v
Otto maior palatin comes dictus. pat nobilior heres succedens.
uir armis exp gentissim. sapia p'ditus. gsilio ualidus. donis liberalis
lis. laudis auiduss. fidelitate & omniū uirtutū p'fectate espicuus. cū
aliis duob; frib; suis fridico uidelicet & Ottone iuuore
p'clarissimi comitib;. q tres germani omnes terre nīe p'mates
& barones nobilitate diuitiis. fortitudine. prudentia. & eq
tate p'cellere dinoscunt. Huic Ottoni maiori palatino co
miti. ob multa uirtutū suarū insignia. que in cunctis
regni negotiis & p'culis ostendit & p'tulit. qb; semp imp'io
fidelissimus agonista. & assiduus ppugnator astitit. post
modu. ab imp're friderico cū ttemrico ducem opulentissi
mū & potentissimū. ob'men lese magestati de baioaria
expulisset ducatus idem norici. gcessit. est quē dum uir
summa prudentia paceq; rexit filioq; suo paruulo Lude
wico q modo supstes est regendum moriens dereliqt
Que quamuis p anticipationem breuiter assignauimus.

Nostri principes
baiarie ut ego
Odalricus herch
ifeld carmq fri
singes opinor duxerunt originem a comite ottone de widelinpach

Quo compto brelacensē regi castrū dedunt. Rex vrsum belgam ingredit. totamq; in dedition̄e accepit. exhinc, puncia illa a regib⁹ teutonicq; absq; cont̄dicione possidet. Porro ludewuic⁹ rex sororem ottonis regis gulielmi ducis mortuo uiduatā in matrimoniū suscepit. Jpe non multo p̄t a suis regno pulsus. ad ottonē supplex uenit. eiq; auxilio deuictis hostib⁹ regnū recepit. Post hec in gluheim synodus p̄sente marino sedis aplice legato imp̄sentia ambor̄ regū celebratur. Verum otto p̄t multos tumphos. italia quoq; que p̄ plures iam annos francis seu germanis alienata fuerat. regno adicere parat. Hec eo tempe. aberengario tyranno multipliciter p̄mebat. adq; etadilheida lotharii imp̄ris antecessoris sui uidua in captiuitate tenebat. Rex q̄ italiā ingressus reginā a captiuitate liberatā uxorem accepit. pulsoq; berengario natale dñi papie celebrauit. et sic uno tempe. i patam rediens conradū ducem ad p̄sequendū berengarū ibidē reliquit. Huius consilio berengarius in sclauoniā ad regē uenit. grām ei tam ducis quā letalfi regis filii auxilio impetrat. Sed eū p̄ triduū conspectu regis nō admitteret. intercessione tandē p̄fati ducis ac regie, plus obtinuit. qđ ei in urbe retia augusta dies p̄figat. Ibi, ex omnib⁹ regni uiscerib⁹ multū in unū ad unatus berengarius humilit uenies cū filio suo adelbero regi se dedidit. abeoq; regnū italie. excepta marchia ueronensiū et aquileiensium suscepit. Reuisus in italiam berengarius multa sicut et antea p̄cipibus tre mala faciens. in se odia omnium excitauit. Eo tempe. letalfi filii regis. consilio quorundam noua cont̄ patrem molit. Sed in breui accepto desistens patre ab eo in grām recipit. xx.

Anno ab incarn̄ dñi. dccc. lv. ungarorū gens seuissima cū innumera multitudine erupit. ac tota more locustarum opiens ad licū usq; cont̄ urbem augustensem cui tē uenerabilis ac dō digni sacerdos vdalricus. p̄sidebat puenit. Quib⁹ gloriosissim⁹ rex fide magis quam armis p̄fati uiri di hortatu tuitat occurrit. tantaq; predictos barbaros uirtute strauit. ut hinc gens omnū inmanissima non solū regnū inuade non auderent. sed suum despatione cœrepta.

Clm. 1001

insequenti oge loco suo ꝙpssius declarabim. Rex g otto inde dig
diens selauos resilire ꝛ molientes bello petiit ꝙ tã de illis q̃ de unga
ris uictoria pont pat patrie appellat est. xxxvi

Anno abincarn dni. dccc. lx. dum rex rursum cont selauos peune
tũ mouet. iohis diaconus. ꝙ zo sermari ab aplica sede missi ad
regem uenunt tã de tyrannide berengarii querimoniã facientes.
quã ipm ad defensionẽ scẽ romane ecclie ac toci italie inuitante
walbertus mediolanss waldoeuma epi cũ aliis italie regni pncipib
eade petentes ad regẽ supplices uenunt. Rex g natale dni ratis
pone celebto inbelgal pfisciscit. ibiq; filio suo ottone inpalatio
aquis ad regnũ sublimato insaromã redit. collectoq; milite p
baioariã ac tridentinã uallem. italiã armat intrat. totaq; tra
subacta natale dni papie celebrans palatium aberengario destructũ

Anno abiẽ dni. dccc. lx. uii. otto glosus ꝙ xxxvii reedificari fecit
rex appapia. adurbe usq; pgrediens honorifice. a summo pontifi
ce iohe ac toto pplo susceptus omnib applaudentib; impris ac au
gustonomen sortit. Hic uyrta cos qui arnolfum in catalogo ponunt
ꝙ eos qui interim in italia regnabant se eludunt. lxx. vii. Sed im
romanos aut q̃ semoto arnolfo. ludowicũ berengarios duos. ugo
nẽ. berengariũ. lotharũ. utq; berengariũ cum alberto filio
quã uis obscure regnantes in nullo pax statuunt. lxxx. uii. in
uenit. ex hinc regnum romanq; pt francos ac longobardos ad
teutonicos ut ut alius uidet rursum ad francos uñ quocũq; m elap
sum fuerat trnslatũ est. Cui opinioni accommodatũ uidet. qđ reg
nũ romanq; uir maiores nros babilonicq; ortũ simile pgressum
habere dr. Sic g illud diu ab; famosis ciuitatib medorum seu ac
pssarum succubuisse constat sic ac illud ut diu tm grecq; ac
francq; subiace uolunt debe. Nam ceteros huius sicut ac illi adhuc
gentib in cursus eclipsin potuerq; quam mutationẽ fuisse dixe
runt. Imperator ab urbe rediens papie pascha dni celebra
uit. dt berengarii in monte qui sci leonis dicitur imperia
torẽ fugiens latitauit xxxiii.

fiacet clamore preterire. Iam poene examine deposuere. Videns itaq; homo dī clausū ādītū
appositione lectuli. ait adeos. Quidnā ē qđ facere uoluistis.
Respondēr̄ ut oratione tua uite reddat̄ examus. Tunc ipse 3
lacrimabundus. exclamans ait. Quid aparuo magna deposcitis.
Agnosco me prorsus indignū ultimā meream uenīā, pmeis inueniri
peccatis. Et illi. Credim̄ inquiunt qđ sic oratueris reuiuiscet. Tunc
sēs seuerinus fusis ilico lacrimis. oratione pstrat̄ est. Et mulie
re, primus adsurgente. allocutus ē eos; Nolite quecquā horū
meis operib; applicare. hanc enī grām fidei feruor ei ne
ruit. Et hoc fit in multis locis & gentib; ut cognoscat̄ qđ uiuus
sit dī faciens mecelo. & interra, pdigia; Excitans pōtos insalute
& mortuos uite restituens; Mulier uero sanitate pcepta. opus
sacrile die tertio iuxta morē, pumie pprius cepit manib;
exercere.

. X V.

QUINTA HIS APPELLABATUR SECUNDARŪ
municipiū reciarū sup ripā danubu situ. huic exalia par
te paruus fluuius quintana. N. ppinquabat. Is crebra
inundatione danubu sup fluentis excrescens. ūmulta castelli
spatia. qua implanū fundatū fuerat occupabat; Hectam etiā
loci eius mansores extra muros exignis habuere. constructa
quippendula extensione porrecta. defixis matū stipitib; sustēn
tabatur & fureulis. Cui aduce solu. tabularū erat leuigata con
iunctio. quā quotiens fluuius excessisset. aqua sup fluens occupabat.
Quintanensium itaq; fide sēs seuerin illuc fuerat inuitatus. ubi
cū tempore siccitatis uenire. interrogabat. cur tabulata nuda
tis obstaculis regnimib; apparerent. Accole responderunt.
Quod frequenti fluminis alluuione. quicquid fuisset sup stratū.
continuo labaret̄ur. Ait ipse sternatur inquit sup tabulata nunc
inexpi nomine pauimentū. iam uidebitis amodo fluuiū celesti
iussione phibitum. Pauimento itaq; pfecto. ipse subter
descendens. accepta securi. postes facta oratione pcussit. atq;
ad aquā fluminis. ueneranda crucis expresso signaculo dixit.
Vonte sinit dns ns ihs xps hoc signū crucis excedere. Excillo
itaq; tempore. cū ex more fluuius ereuisset & incumulosa mbis
sertq; uirinia quā solebat. tra spacius ecclesie erat inferior.
ut nunquā sci patibuli signaculum. quod impresserat homo dī
pprius excederet.

Clm. 10244, f. 3r

Cui ꝑre qua directus fuerat ñpacta. tristissimo reuerenti apparuit quidã effigiem sci ꝑferens seuerim. qui eũ minaci compellatione sequi se iussit. Cũq; pauens atque certus sequeretur. puenit ad ianuã regis. statiq; dux ille ꝑuus oculis miratis euanuit; Verũ regis iterum nuntius duc̃ unde eet. t quid speraret interrogat. Ille rẽ breuiter insinuat. Oblatis regi receptisq; remeauit optis. Dimissus igitur reuert fere sexaginta captiuos. insiq; ꝓmissionẽ regis gratã deferens. qua spopondit secũdiligentẽ puerã pagina ueret. remissurũ quantos meadẽ receptur fuisset numeros captiuorũ. Proquare post modũ scs lucillus ꝑbr destinat magnã multitudinẽ copiã acceptuarie reuocauit. xx.

PER IDEM TEMPUS QUA ROMANIUM CONSTABAT imperiũ. multorũ militũ oppidoꝝ ꝓ custodia limitis. publicis stipendiis alebantur. qua cõsuetudine desinente simul militares turme sunt delete. cũ limite. barbarico utcũq; numero ꝑdurante. Ex quo ꝓrexerunt quidã adrabiã. extremũ stipendiũ cõmilitonib; allaturi. quos inter emptos abarbaris nullus agnouerat. Quadã ergo die. dũ in sua cellula scs legeret seuerinus subito clauso codice. cũ magno cepit lacrimare suspirio. adstantes ut sit adfluuiũ ꝑperant excurrere. quẽ mille hora humano firmabat cruore respergi. Statiq; nuntiũ ẽ corpora prefectorũ militũ flumine impetu ad terrã fuisse delata. xxi.

PAULINUS QUIDAM ADSCM SEUERINUM FAMA eius excurrente puenerat. hic ut consorio beati uiri diebus aliquot remoratus. cũ redire uellet. audiuit abeo. festina uenerabilis pbr. quia cito dilectionẽ tuã ꝑpto; desiderii ut credim obtutuq; tuo dignas ꝑbendas ornabit. Mox remeante ad patriã. sermo meo ꝑdicentis impletus est. Hanc uest urbem que est metropolis norici. coegerunt ꝑdictũ uirũ sum sacerdotii suscipere principatum. xxii.

BASILICAE EXTRA MUROS OPPIDI BATAVINI IN LOCO NOmine bonno transeũ fluuiũ constitue. ubi cellulã pauci monachi ipse construxerat. martyrum reliquie quiescebantur. Ingerentibus ergo se ptis ut mitterentur adsciuana deferenda. hic beatus seuerinus monita ꝓferebat. quã uis cuncta moralium opere constructa ꝓtexam. hec tamẽ edificia ꝓcedentis celerime relinquenda sunt. Credo, prelique scõz. nullũ laborem debere suscipere. qua ultro est sci ioh benedicto referente Imperia beatũ uirũ ciues oppidi memorati supplices adierunt. ut pergere adsauanã ruginorũ principẽ mercandi ei licentiã postulare. Quibus ipse ut ꝓmisit inquit huius oppidi propinquum. ut desertum sic cetera prioma castella cultore destituta remaneat. Quid ergo necesse ẽ locis meritum fundere. ubi ultra non poterit apparere mercator. Respondentib; illi nonse debere contemni. si consulto subleuari regimine. Quidã pbr hic

Clm 1044, f. 4v

Sed a locus hic dem cui sic nobilitatis excactib; beati uiri ē
ꝑhendi potest. Illam cū eicie uno dī machinā inspe
re modū ostendisset. credendū ē eū pomib; locus
plus eum locū dilexisse quo ꝑ scum ꝓpria ossa pro
prius relicta sedib; translata. In quo adtenus
tanta constat monstrata miracula. ut si scribe
rentur. ꝓprio indugerent libro. Prestante omī
potentia diuinitatis dñi nri ihu xpi saluatoris
nri. Cui regnū & imperiū cū patre & spū sco in
trinitate. aequalit uiget. semper. Ac ꝓmanet in
secula saeculorum. Amen.

EXPLICIT TRANSLATIO
SCI BENEDICTI ABBATIS
ET SCE SCOLASTICAE VIRG.

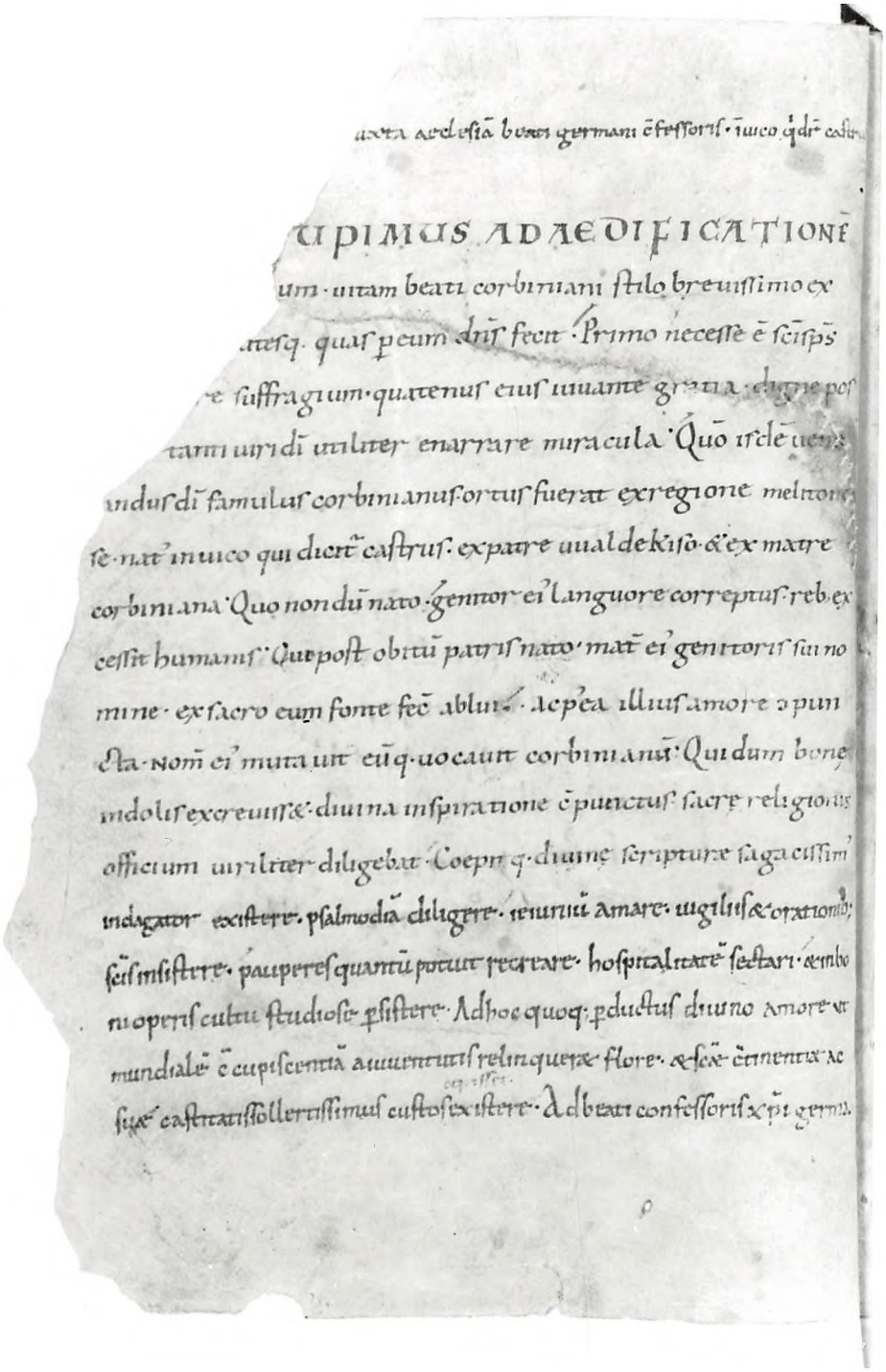
INCIPIT PREFATIO VITAE
SCI [illegible] EPISCOPI ET
CONFESSORIS XPICT[illegible]

ꝑm

Clm. 1087, fol. 9v

Bayer. Staatsbibliothek München
Fotostelle
COD: lat. 10 87
fol./s.: 9v

cf. Clm 19451, 23346

uera ecclesiā bonis germani cōfessoris · iuxta q̄dā castru

TUPIMUS AD AEDIFICATIONĒ

um · uitam beati corbiniani stilo breuissimo ex

tesq. quas peum dñs fecit · Primo necessē ē scīsp̄s

re suffragium · quatenus eius uiuamē gr̄a · digne pos

tam uiri dī uiliter enarrare mirac̄la · Quō isdē uene

rabilis dī famulus corbinianus ortus fuerat ex regione meltonē

sē · nat' in uico qui dicē castrus · ex patre uualdekiso · & ex matre

corbiniana · Quo non dū nato · genitor ei' languore correptus · reb; ex

cessit humanis · Que post obitū patris nato · mat̄ ei' genitoris sui no

mine · ex sacro eum fonte fec̄ ablut̄ · Ac p'ea illius amore o pun

cta · nom̄ ei' mutauit eū q. uocauit corbinianū · Qui dum bone

indolis exereuisset · diuina inspiratione ē punctus sacre religionis

officium uiriliter diligebat · Coepit q. diuine scripture sagacissim'

indagator existere · psalmodiā diligere · ieiuniū amare · uigilias & orationib;

seruis ministrare · pauperes quantū potuit recreare · hospitalitatē sectari · eccle

sias operis cultu studiose ꝓsistere · Adhoc quoq; ꝓductus diuino amore ut

mundialē ē cupiscentiā auaritiaq; relinquere · & sēc̄ē ēternitatē ac

quire · castitatis zelatissimus custos existere · A d beati confessoris xp̄i germa

Clm 1087, f. 10v

Bayer. Staatsbibliothek München
Fotostelle
COD: lat. 1087
fol./s.: 10v

uer arrepti p manstr. & sene qua qua recedere abhuius tramitis pfectione profes
sus e; I de uo grimoaldus munera illi non modica largitus e ualde fecit ab
re. direxitq; ministros qui eu cu sumo honore deducerent afinibus Nori
censis. usq; in tralia partes; Quiussa coplentes subdebito honore bene
dictione p&entes reuersi sunt; Sed & silenti ignorante uirodi. actoribus t
habitatoribus alpiu mandau tam uenustice uallis. qua aliis circuiqu
q: ¶ siquando ei reuerti illis partibus alicubi contigisset. eu afimb;
baioariox. Nequaq; p misissent abire. nisi adp̃notatu principe per ue
nisset. In ipso aut tempore roma pgendo cu in breones p uenit. iuxta
siluam quandam in tastris manebat. Sed dum custodes equoru incaute
obdormierunt. ita ut nullus uigilare. ursus e silua egrediens. sagi
nu uirodi excerpens comedit. Mane aut facto dum expergescebant cu
stodes. inuenerunt eum ursum sup ipsum sagmariu iacente & come
dente illu; Quod dum ansericus pdictus uirodi minister agnouis
beato corbiniano dix; Hoc aut uirodi patienti ferens. dix ei ad ansericu;
Tolle flagellu istu & uade ad eu. & uirilit illu uerbera & castiga pro
delicto suo. quonobis nocuit; Q d dum ille agere formidau. dix ei uir
di. Uade & noli timere eum. sed ut dixi tibi fac. acp ea mitte sup eu
sella sagmariona & sterne illu. & illa sagina. sup illum pone. & muna
cu alius caballus inutu nram. Ipse au ansericus. fec sic pceperat ei uir

Clm. 1087, f. 18v

Bayer. Staatsbibliothek München
Fotostelle
cod: Lat. 10872
fol./s.: 18v

nortamū unius. ſ[illegible] ꝙ ullus repus ē. Quiq; ꝙ diuina largitas munere ipſo ꝑcta poſtea epiſcopatu multis diebus

634.

Interea uero dum a longobardo gente corpus beati ualentini confeſſoris xp̄i deodē caſtro ablatū fuerat. & in tridentinā urbē deportatū. ac poſtea auenerando taſſilone duce inpatuā ciuitatem cū ſummo cureti honore. Coepi ego here

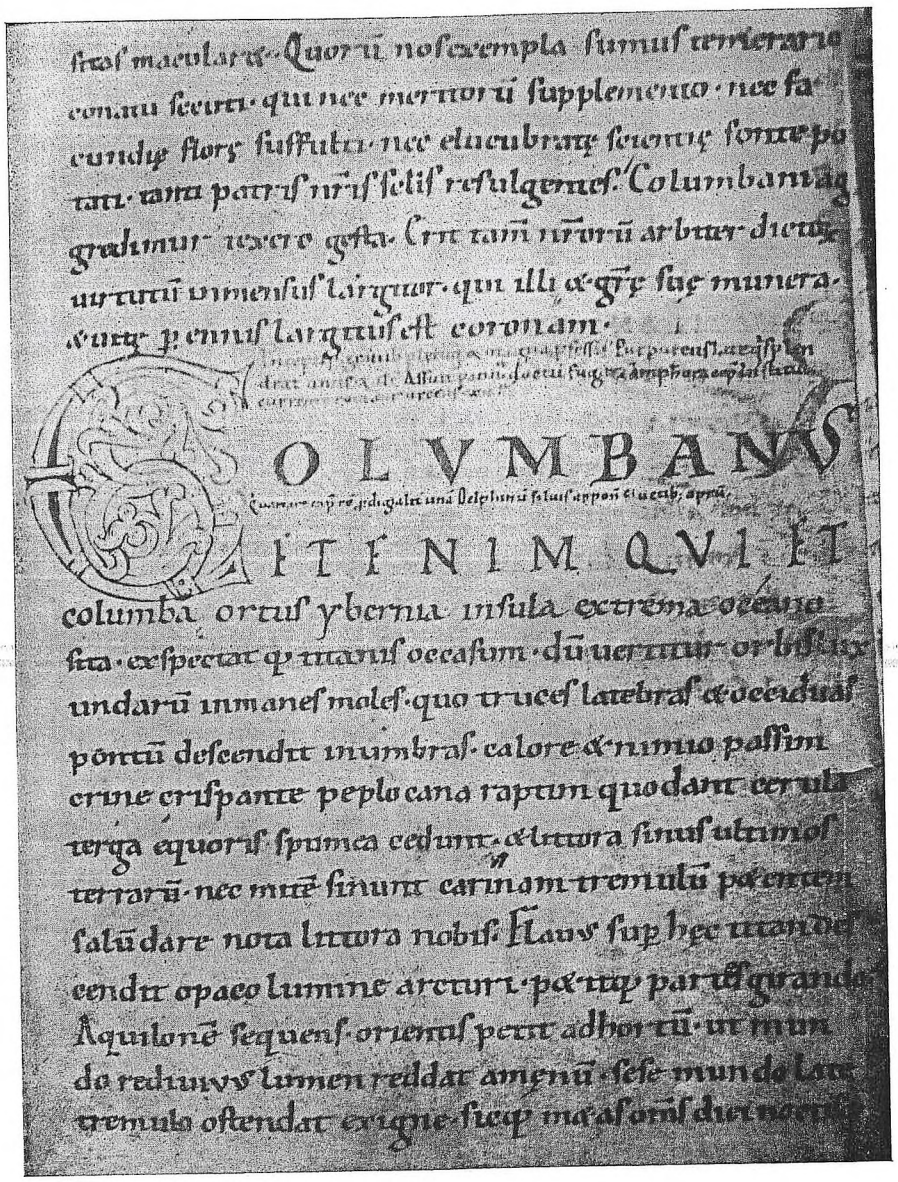
Quom
Ariper
dum n
ti p[illegible]
dormie
iſtenſi
adſui l
corpus
di redu
reuer

ticæ indignus ipſius frigisingenſis ſedis epſ. cognare quid clerani patris corpore agere debuiſſem. quis me honore debito & abſq; ſcō illic iacebat officio & exinde debuiſſet honor deferri nequiuerat; Ad dum mē contuli conſilium atq; cum coepiſ meis & cæteris xp̄i batis æcleſiaticis uiris tractare coepta. ut ad ſuā ſedē ubi epſ erat. ad gloriā di. & ad ſibi debitū ꝑducerent honorē. Scō uiro corroboratus conſilio. generalitē ſynodo congregato. & cognitaones uel conſilium beatæ uitæ in medium ꝓtuli. quomodo ſēm corpus uiri di ad ſuū locum deducerē. Pariterq; tractabamus. neceſſe uir mīæ cure ſublatus. ſine ſcō officio. & nob tantæ abſentiæ ſine lumine remanerem; Et quod beati ualentini corpus in deductū fuerat. poterit uir di ſuum illuc corpus decreuit ꝑducere; Intonāq;

Clm. 1087, fol. 30^

Bayer. Staatsbibliothek München
Fotostelle
COD: Lat. 1087
fol./s.: 30R

Lawlor, Mss. of the V. Columbani

COLVMBANVS

ETENIM QVI ET

columba ortus yberna insula extrema occeano
sita · exspectat q̄ manus occasum · dū uerrimur orbis ex
undarū inmanes moles · quo truces latebras & occeduas
pontū descendit inumbras · calore & nimio passim
crine crispante peplo cana raptum quodam cerula
terga equoris spumea cedum · & ultra sinus ultimos
terrarū · nec mitē sinum carinam tremulū pauentem
salū dare nota littora nobis · Haud sup hec uandel
cendit opaco lumine arcturi · pectus par tēs grandi
Aquilonē sequens · orientis petit adhortū · ut mun
do reduuis lumen reddat amenū · sese mundo lux
tremula ostendat exigue · sicq̄ maiorū diei

Cod. O. MUNICH. Clm. 1087, f. 76v. 18 x 13,2 cm
(Size of original.)

Benedictbeuern?

plebē ꝑfectam. Gta &honore. Magna ē.

unera dñe oblata sc̄ifica. & intēcedente beato iohanne baptista. ꝑhec contra oīa aduersa muniamur. ꝑ.

eatī iohannis baptistę nos dñe ꝑclara commutetur oratio. & quē uenturū ee ꝑdixit. poscat nob fore placatū. Dnm.

euentre matris mee uocauit me dominus nomine meo. & posuit os meum. ut gladi am acutum. sub regimento manus sue protexit me. posuit me quasi sagittam electam. ꝑ Bonum est confitēi dño. & psallere nomini tuo altissime.

S qui hodiernā diem honorabilē nob inbeati iohannis natiuitate fecisti. da pplis tuis spiritaliū grām gaudiorū. & omnū fideliū mentes dirige in uiā salutis eterne. ꝑ.

Hec dic dns. Audite insule. & attendite populi delonge. Dns ab utero uocauit me. de uentre matris mee recordatus ē nominis mei. Et posuit os meū quasi gladiū acutū. in umbra manus sue protexit me. Et posuit me sic sagittā electā. in pharetra sua abscondit me. & dixit mihi. Seruus mis es tu isrl. quia inte glorificabor. Et nunc hec dic dns. formans me ex utero seruū sibi. Dedit me in lucē gentiū. ut sis salus mea usq; ad extremū terre. Reges uidebunt. & consurgent principes. Et adorabunt dnm dm tuū. & sc̄m isrl. qui elegit te. Rq Priusq quam te formarem in utero noui te. & antequam exires de uentre sanctificaui te. ℣ Misit dns manus suam. & tetigit os meum. & dixit mihi. Ant. Iustus ut pal

nitet. Elisabeth impletū ē tempus pariendi. & peperit filiū. Et audierunt uicini & cognati eius. quia magnificauit dns miam suā cū illa. & congratulabantur ei. Et factū ē in die octauo. uenerunt circūcidere puerū. & uocabant eū nomine patris sui Zachariā. Et respondens mater eius dixit. Nequaquā. sed uocabitur iohannes. Et dixerunt ad illā. Quia nemo ē in cognatione tua. qui uocetur hoc nomine. Innuebant aūt patri eius. quem

Clm. 3005, f. 174r

Bayer. Staatsbibliothek München
(Photostelle)
lat 3005
174R

Sicut in holocausto arietum & taurorum. & sicut in millibus agnorum pinguium. sic fiat sacrificium nostrum in conspectu tuo hodie. ut placeat tibi. quia non est confusio confidentibus in te domine. Sec. O s̄ qui legalium differentiā hostiarū unum sacrificii p̄fectione sanxisti. accipe sacrificium ad eorum tibi famulis & pari benedictione sic munera abel sc̄ifica. ut q̄d singuli obtulerē ad maiestatis honorē cuncti p̄ficiat ad sa. Inclina aurem tuam accelera. ut eruas nos.

Tua nos oīe medicinalis operatio & anīs puer sitamb, clementer expediat. & ad ea que sunt recta p̄ducat. p̄.

Suscepimus dī.

Largire nob oīe q̄s semp spīm cogitandi que recta sunt, p̄pti ius & agendi. ut qui sine te ee nī possimus. secundū te viuere ualeamus. p̄. Lec. a. b. i. a. ad romanos. fr̄s.

Debitores sumus nī carni. ut secdm carnē viuamus. Si enī secdm carnē uixeritis. moriemini. Si aūt spū facta carnis mortificaueritis. uiuetis. Quicumq, enī spū dī aguntur. hi filii dī sunt. Non enī accepistis spīm seruitutis iterū in timore. sī accepistis spīm adoptionis filiorū. in quo clamamus abba pater. Ipse spūs testimoniū reddit spiritui nro. q̄d sumus filii dī. Si aūt filii. & hēredes. Heredes quidem dī. cohēredes aūt xp̄i. Resp. Esto mihi in dm. Alleluia.

Magnus dominus & laudabilis. ualde in ciuitate de i. nostr. Dic hic dis suis. Attendite a falsis pphetis. qui uenium ad uos in uestimentis ouium. intrinsecus aūt sunt lupi rapaces. A fructibus eorū cognoscetis eos. Numq̄d colligunt de spinis uuas. aut de tribulis ficus. Sic omnis arbor bona fructus bonos facit. Mala aūt arbor fructus malos facit. Non potest arbor bona fructus malos facere. neq, arbor mala fructus bonos facere. Omnis arbor que nī facit fructū bonū. excidetur. & in ignē mittetur. Igit a fructib, eorū cognoscetis eos. Non omnis qui dicit mihi. dne dne. intrabit in regnū celox. sī qui facit uoluntatē patris mei qui in celis ē. ipse intrabit in

Clm. 3005, f. 179v

Cl... 3512, f. 3r

enim mihi tantae reuerentiae oblationi oportere. quod nonelu
boratum ingenio perfectum studio. dignum postremo tanto
ocio uideretur; Non igitur ambigo. quin prorsus inme benuolentia.
superuacua resecet. hrarua suppleat. errata reprehendat. commode
dicta. mira animi alacritate suscipiat. quae resimpulit pignus consilii mora.
numos enim mihi fructus placituta restituent, Nouo quippe. quanto stu
diosius nra. quam ceterorum bona diligamus; Recte ergo quasi aurosce
ren culmos. maturos bacho palmites. sic adze nouo operi rudimenta
mansuris. tu tantum patrona gratia. nimi propitius munus. hac li
boris mei primicias. docilissimo iudicio consecrabis. & non maiore consebi
tur auctor merito. quam probator;

Capitula libri primi

I Pro hominum inquo diuisio mathematice

II De substantia numeri

III Diffinicio et diuisio numeri & diffinitio paris et imparis

IIII Diffinitio paris et imparis secundum pithagoram

V Alia secundum antiquiorem modum diuisio paris & imparis

VI Diffinitio paris et imparis per alterutrum

VII De principalitate unitatis

VIII Diuisio paris numeri

VIIII De numero pariter pari eiusq; proprietatibus

X De numero pariter impari eiusq; proprietatib;

XI De numero impariter pari eiusq; proprietatibus deq; eius adpariter
pares et pariter impares cognomine.

XII De scriptionis ad impariter paris naturam pertinentis expositio

XIIII De numero impari eiusq; diuisione.

lat 3517
3R

Descriptio figurarum numerorum I hordine.

Xcvii Similiter aut licebit reliquarum formarum q̃ pluribus angulis continentur. quantitates adscribere, sed quo facilius oculis subiecta retinentur supra dictarum formarum numeros tras. i subiectione descriptione ponatur hic

trianguli	1	III	VI	X	XV	XXI	XXVIII	XXXVI	XLV	LV	LXVI
quadrati	1	IIII	VIIII	XVI	XXV	XXXVI	XLVIII	LXIIII	LXXXI	C	CXXI
Pentagoni	1	V	XII	XXII	XXXV	LI	LXX	XCII	CXVII	CXLV	CLXXVI
Exagoni	1	VI	XV	XXVIII	XLV	LXVI	XCI	CXX	CLIII	CXC	CCXXX
Eptagoni	1	VII	XVIII	XXXIIII	LV	LXXXI	CXII	CXLVIII	CLXXVII	CCXXX V	CCLXXXVI
Ogdogoni	1	VIII	XXI	XL	LXV	XCVI	CXXIII	CLXX VI	CCXX V	CCLXXX	CCCXLI

Xcviii Qui figurati numeri ex ab; numeris fiant I neoq; ad triangu
lus numerus omnium reliquo; principium sit.

His igit̃ tas se habentib. quid in hac re sit consequens. ne fugiem; Omnes tn
tetragoni. qui sub triangulis s̃ naturali ordinatione dispositis existe
ntib; triangulis perantur illas q; collectione quadrati figura
componit̃; quat̃narius enim tetragonus fit exuno trib;. id est exduobus
superioribus triangulis; nouies nv uo ex trib;. i ex sex. quatuor q; triangulis s̃
ex sedecim. ex v. ex e.; i xxv. exx. i xv.; iden q; insequenta ordine
quadratas. constans aq; immotabile reppert̃; pentagonarum uo
summe constituunt̃. exuno su p se tetragono. ultra secus triangulo
con stituto; sit a m. v. pentagonus. ex quat̃nario sup se posito tetragono.
& exuno qui inter angulas ordine ponit̃ adgregat̃; xii. uo pentagonus. nariv
exuno uenario sup se quadrato. trib;. secundo triangulo nascat̃; xx ii. uo.
ex sedecim. i sex. quadrato scilicet. aq; triangulo, i xxx v. exxx v. i x;
i mordine. adeandem modum I nuenda erit nulla cunctatio contra
rietatis impedit̃; uno si exagonas libratas examinatione p spexit̃;
ex eisdem triangulis. i supposit̃ pentagonis pro creat̃; nam que
se. exagonus. ex quinario pentagono. i uno. qui ÷ inter angulas ordine

Clm. 3517, f. 38r

Pat 3517
38R

Clm. 3517, f. 65v

dolenscens sicū virgine pertranierit annū unū penitrat. Si semel
& fortuito leuetur. ertamen usq; ad unnū plenū Sinistra xxxx

ertamen usq; adunū plenū s

Sesquiquarta xvi. xx. xxv. Aufero primum demedio idē xvi de
xx. remanent iiii. Pono p̄mum terminū xvi. sedm iiii. Deterio idē
de xxv. aufero unum primū idē xvi. remanent viii. Aufero duos sedos
idē bis iiii. qui fiunt simul viii. remanet unum. & fiat talis dispositio
xvi. iiii. i. Ecce sesquiquarta pportio ad sui nominis similitudinē
inmultiplicī. idest adquadruplum redacta ē. Item sesquitertia
viii. xii. xvi. Aufero p̄mū demedio idē viii de xii. remanent iii.
Aufero de tertio idē xvi. unum p̄mū idē viii. remañ vii. Aufero duos
sedos idē bis iii. qui fiunt simul vi. remañ unū. & fiat talis dispositio
viii. iii. i. Ecce rterum sesquitertia ad sui nominis similitudi
nē idē triplā recurrit. Sesqualtera xii. xviii. xxvii.
Aufero primū de medio idē xii de xviii. remanent vi. Pono p̄mū
terminū xii. sedm vi. idē q̄ remanent de xviii. Deterio idē xxvii.
aufero unū primū idē xii. remanent xv. Aufero duos sedos idē bis vi
qui fiunt xii. remanent iii. & fiat talis dispositio. xii. vi. iii.
Ecce sesqualtera pportio addiplā redacta ē. Solet autē mouere cū
tertius ipse sic habeat qd̄ si sit super particularis sesquiquartus pri
mo ad sesquitertium. inde ad sesqualterū. p̄mo ad equalitatem
redeat. cum insupradicis longe aliter videatur. Sed sciendum ē.

lat 3517
65V

illud · non ad laborē · t ad lassitudinē fuit · sed potius ad delectationē · sic uidemus plerūq; hic homines quib; dā operibus delectari · a quib; si inde dicant · nō modice contristant · Et custodiret illud · Non a furib; quitē tēpris nulli erant · sed sibi ipsi custodiret · ut ueo delectaret · Morte morieris · Non de morte corporis dicit · sī de morte animę · Non enī statim ut cōmedit mortuus ē corpore · sed in anima p peccatū · Sed ppt̄ mortē animę · i · peccatū · subsecuta ē postea suo tēpre mors corporis id pēna peccati · Faciams ei adiutoriū · hoc ē femi nā ad procreandās liberos · Non aut ut illa filioz procreatio talis erit · qualis nunc ē · scilicet ut ibi filii mortuis parentib; succederent · sed potius ut parentes uidentes filios ex se natos lętarent · & cū illis diu felicit uiuendo · expectarent illū beatū statū & uitā angelicā ad quā transferendi erant finito seculo · nō p mortē · sī p quandā diuinę uirtutis immutationē · Impleto nāq; omniū electoz numero ubi nullus rebus nasceret · gustarent omīs dēligno uitę · i sic ab isto mundo statu transfirent · In illū beatū statū · ut iā nec uelint nec possint peccare · Formatis igit · i reliq; Superius ex aquis uolatilia p genita dictū ē · nō uero ēcont simul cū cęteris animantib; formata dicunt · qđ duplici modo solui potest · ut t subaudiendū dicat cū dic formatis de humo animantib; terrę · i uolatilib; cęli · subaudiat de aq

narum sunt eorū; filii iafeth cōme morat modo gen
tes. lxx. ii. ās quae attrib; filius noe dissem inate sunt.
post diluuiū. Exp̄mū dic̄ de iafeth minore. de quo na
tisunt. vii. filii qui tenuēr. vii. trionalem regionē,
a tauro & amicilino montib; cilicię & syria: Gomer ut
iosephus dic̄ ipsi sunt galathe. quos latine gallo dic̄.
greci. cimogh. quos putant esse massagetas. madai
me dos. Iauan. Ionas. q̄ & creti. a quibus ionium mare.
& quinta lingua eor̄. Ionica dic̄. Tubal hiberes quos
punos dixer mus. Mosoch. cappadoces quos hodieq; me
tropolis ciuitas mazaca dic̄. Thiras thraces. filii go
mer asceneż. quos greci regi nos uocant. Riphat paflagones.
togorma frigas. Labān filii elisa. a quo elisei. i. greci. qui
et helladas appellant. Tarsis scilicet quę ciuitas est. tar
sus nobilis paulo apō. Cethim cethu quę hodieq; ciuitas
cethiū appellat; Dodanim rodu. unusquisq; scōm lingua;
hoc pplem sin. ut pp̄ occupationem accipiendū est.
Necdū enim diuisio linguarū facta est. filii cam. chus
ipsa est ethiopia. chetra mae egiptus. fuit. libya. unde
& fluuius maurētaniae fuit appellat. Comis illare
gio fuit thesis dic̄. Canaan. a quo cananei. filii chus. saba
i. arabia rogio tarrestra. Euila. pars ethiopię. occiden
talis. Sabatha recma. & saba taca. horū nomina. abusu.

Clm 3704, f. 26r

& in euangl'o. Mulier id scā pecta dicit accepisse fermentum
doctrine euangelice. & abscondisse illud infarine satis tribus
id est tribus mundi partibus. Asie uidelicet & africe. & europe.
donec fermentaret totum. id est donec omis mundi crederet.
Panis signif unitate credentiu. quia panis ex multis granis
conficitur. Azimi u fuer. quia unitas sce ecclie incorrupta e.
Sub cinericiu u. quia sci p potentia igne sci spi decocti
Sacrificiu t escam delectabilem seipsos do faciunt. Vitulus
de armento xps e. secdm humanitate ex patribus. De quo xps
p psalmista dr. Placebit do sup uitulu nouellu. Vituli
biturui n lac. Hac cibus e infancie. Ideoq; designat uete
rem legem. Butiru u pingue & coagulatum. doctrina est
euangelica. solido cibo scos reficiens. Vitulus coctus xpm
passu signif. Stabat subarbore. Arbor cruce significa
bat. subqua abraham stabat. quia mysteriu passionis
xpi inspirante do iam contemplabatur. Ecce intabnaculo e.
Abrahā foris cu angls erat. Sara intabnaculo latebat.
quia sapientiu n doctoz e apte predicare exemplis alios
instruere. Infirmi u quiq; n minus docti se apud se
tinere debent & doctoribus subdi. Desierat. id
cessauerat. Sare fieri muliebria. id menstrua qt
cu coniuge mulieri inabit. iam e. adpcreandos filios.
Clamor sodomoru & gomorreoz multiplicat est

Clm 3704, f. 36r

designē. Cui panis pinguis est. i. corp' eius quo ad eternā uitā reficimur.
sicut ipse dicit, Ego sū panis uiuus qui de celo descendi. & do uitam
huic mundo. Ipse pb& delicias regib'. i. scis. qui motus corporis sui
bene regere nouerunt. His pb& delicias. i. suauitatē uerbi sui. siue
etiam se ipsū. q& asser delicie interp& Neptalim. ceruus emissus.
Ceruus emissus uocat' ppē fructus temporaneos. qui apud illos cicius
maturescunt. Ideo ceruus emissus. i. uelox. t fugax uocat'. Alia translatio
dicit. neptalim ager irriguus. Significat aut aquas calidas. que in illa
tribu sunt. t etiam ppē lacū gennesar. hoc dicit qui apud illos est.
hebron traduntur tyberiadē ciuitatē in hac tribu ee. in qua sunt doctores legis. & hoc ē qd dicit. Dans eloquia pulchritudinis. Mystice nep
talim apłos designat. qui de tribu neptalim & Zabulon adno
electi sunt. Iuxta qd pdictū fuerat p ysaiam. Primo tempore alle
uiata ē terra Zabulon. & tra neptalim. q& primo dns in his locis
pdicauit. & alleuiata ē terra exsublato grauissimo iugo dia
boli, Ergo neptalim ceruus emissus uocat'. q& apti uelocissime p
uniuersū mundū discurrerunt. & ipsi sunt filii excussi. missi de
manu dni uelut sagitte de manu potentis. Ipsi dant eloquia
pulchritudinis. i. uerba diuine pdicationis. filius adcrescens.
Ioseph filius adcrescens Ioseph auctus interpretat'. i. multiplicatus
supra uiribus. & sibi dignitate. Erat enī decorus aspectu.
Vnde & a principe aegypti empt' ē. filiae. discurrerunt sup
murū. Dicunt hebrei. qd quando ioseph uenum ductus est.

Clm. 3704, f. 64ᵛ

§ atq; rebelles. Cū q; fecissent aduersus moysen, uidelicet dan &
§ abiran. Non abiran sic legit̄ in falsis codicib;. Sufficiat uob; id est sat sit
uob; qđ adhuc sup nos p̄cepitores fuistis. Nunc ū dimittite alius ipsū
honorē. ac principatū teneret. qr̄ nō est sanctior ex uob; quā ceteri nr̄i
§ h;p nimia superbia locuti fuer̄ & ideo pier. Reuertenduxistis nos in hāc q̄ fluit
§ ruus lactis & mellis. Hyc pironiā dixer̄ musti. Descendim̄ uiui in infernū.
id in inferiora loca tr̄arū. sic dic dō aug. ubi corpora remanser̄; Animę
§ ū p̄texer̄ in locū tormēti. Ignem huc illuc q̄ dispgitur; scilicet illū q̄m
§ tribulis es. Sciscitat̄ sit dño scificata ipsa tribula scilicet. Stas Aaron inter
mortuos. Aaron xp̄c. p̄ tribulū corp̄ illius p̄ mansuetā mundē
operationes eius; unde ipse inter mortuos. & uiuentes stetit. id
§ mē poplm. non credentē & credentem. In domo Israhel. id in familia
Ieu. Ē uirgam Aaron caro xp̄i ap̄ resecta in cruce. Ē flores q̄
p̄tea emisit. eius caro tertia die uiuificata. Alio modo de maria
§ intelligi potest. Portabit unquitatē scuaru id peccata p̄ti orando
p̄ros. quasi dicat uos accipitis mun. qđ illi immolant dō p̄ius
§ facinoribus. Videtis uias porcorū. & auferetis peccata illoꝝ. Ideo
peccatū scuarū dr̄ dē quia sicut dicit p̄ peccatis eoꝝ. ita scuario
§ immolabatur. & hoc sacerdotes ad us suos accipiebant. Sceptrū
§ patris tui. id potestatē patris tui tene in manu tua. Ex
§ parte. de seruire est. Pactū salis. id sapientię. Legisti in Iaroꝝ
§ nihil possidebitis. quomodo hoc uerū sit cū domas adhabitan
dū ibi habebant querit̄. Si hoc qđ dic̄ terra non possidebitis

Clm 3704, f. 93v

ẽndo ad p̃dicatiõẽ helię & enoch cũtrariũ. Mandatũ qđ
ego tibi p̃cipio hodie. nõ sup̃ter ẽ. u. nẽ supra uirtutes: luxta
t̃ sermo. u. mandata dñi. moderata & tẽperata sũt. lequatur uirb;
humanis. q. p̃ficipossum. hoc est hoc & de incarnatione accipi xpi.
qui p̃ passiõẽ humanitatẽ uisibilis erat. et inter illos conuũsabat.
Vtã bonũ sit mandata dñi ipleas. mortẽ & malũ sic contẽpnas.
audire cęli. Inuocat cęlũ et terrã duo maxima elemẽta quib;
mundi corp̃ p̃ficit̃. & fac attentũ auditorẽ tãq. dicmaghims
locuturũs uir. dicã p̃ cęlũ angelos. p̃ terrã homines significatur. qđ
ãsi testimoniũ uoc. q̃ dicitur conuocat. Concrescat in
pluuia doctrina mea. i. insimilitudinẽ pluuię. sic pluuiat
ros innumerabiles habet guttas. sic de inscrutabilib; iudicijs
dñi hic locuturus ẽ. Quasi imber sup herbã. tãq. stillę
sup gramina. Sic imber t stillę pluuiarũ decę louemẽtes
herbã & gramẽ uirere facium & crescere. sic doctrina mea
sui semp̃ iat̃ mẽtibus auditorũ. ut gr̃amina uirtutũ p̃ferre
ualeant. Quia nomẽ dñi inuocabo. hoc ẽ de uirtutibus
& magnalib; eius cantabo. Date magnificentiã deo nr̃o. i.
laudate illũ & magnificate illũ secũm qđ magnus sit. Dei p̃
fecta sũt opa. q. ipse p̃fect̃ ẽ. ideo cuncta p̃fecta fient.
Iomnes uię. iudicia. q. cuncta cũ discretione ordinabiliter
& dispositi facit. dñs fidelis. s. in promissionibus suis. simlr
& in minis q̃ minat. Peccatũ erit ẽ filius eius in sordib; & in idolis.

Clm 3704, f. 117v

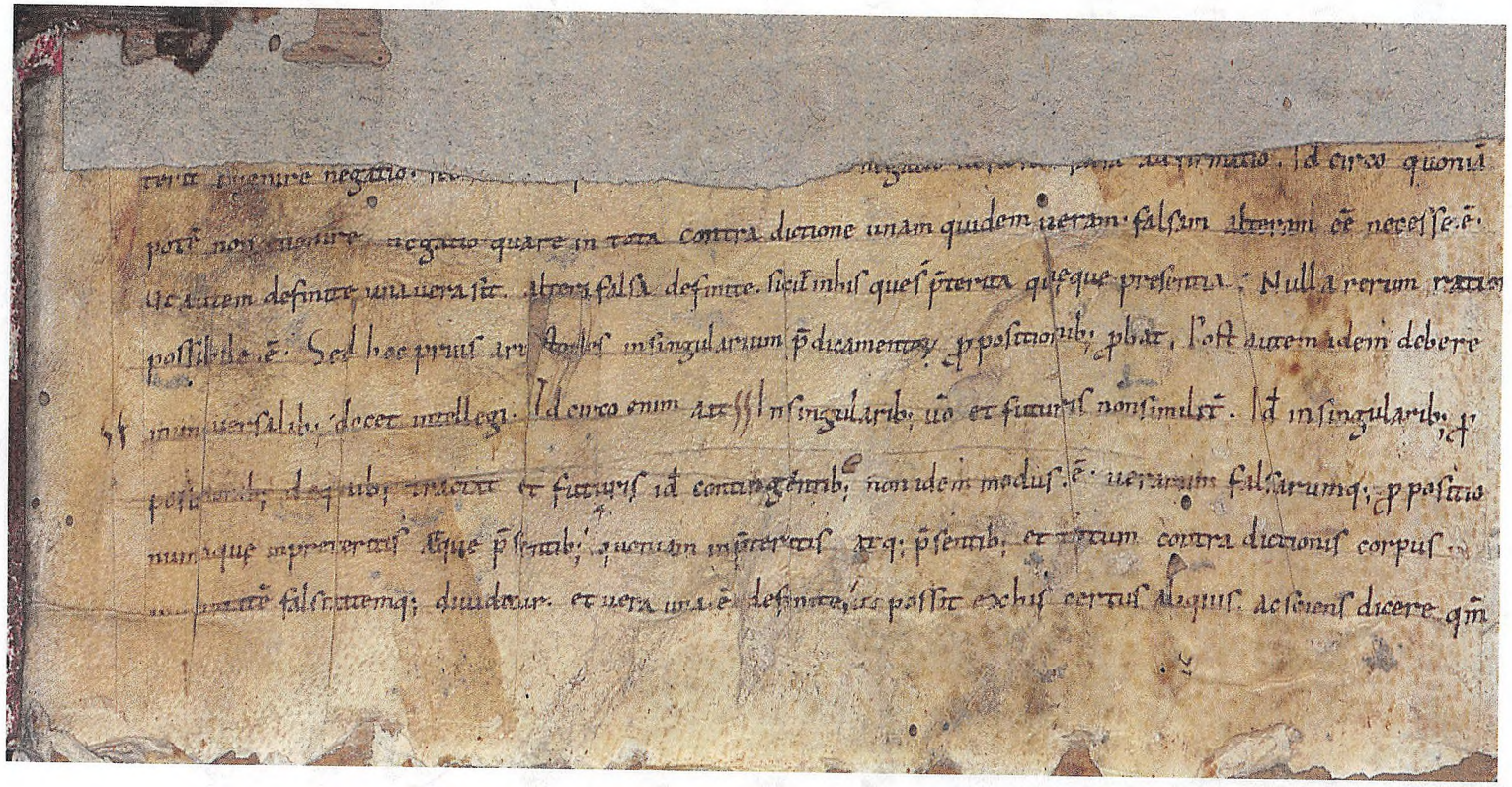
S ēs cipr̄ianus dixit. Eucharistia cotidie adeibū salus accipitur. Sēs ambrosius dix̄. Si quotiēscūq; effundit̄ sanguis xp̄i in remissionē peccator̄ effundit̄ur. debeo semp accipere. q̄ semp pecco. debeo semp habere medicinā. S ēs hilarius epc̄ dixit. Si tanta non sunt peccata ut ex communicet̄ q̄s. non se debet a medicina d̄i corporis separare. Unde tm̄ dū ē. ne diu abstractus a xp̄i corpore alienus remaneat a salute. Ham manifestum ē eos uiuere. qui corpus eius attingunt. ipso dn̄o dicente. Nisi manducaueritis carnē filii hominis. et biberitis ei sanguinē. non habebitis uitā in uob. Qui ū peccare quiuit. cōmunicare non desinat.

Clm 3704. f. 179v

ad montē lupariū aqua mons ipse nō suo apellat. Discipuli ū
p̄rexēr ad regē. & uīro eunteſ iō ſpectu ei p̄uer. ſup̄ memoratū
locū illo ū ēnoē unus uolunt eos occidere. qua gentalis erat
dr illu exier aō ſpectu ei. & n̄ orare in aliq̄ illos. q dns
erat cū eis. Et uenientes ut redirēt ad corp̄ apli. Tō ille
rex uesane fur febrib. inuolu. uſeq; eos cū ingenti multi
tudine uſq. ad fluuiū tamare portū uocatū negrare.
uolens illos morte afficere. Erat ibidē pons mire antiqu
ostruct ex lapidib. mirabilis secus. & igſſi sci uiri uelocius
peruenier. illi ū qui eos inſequebant. dū uiderēt uiri
rum cū eis. & diuersi ſ ipſundū. & nuſquā apparuer.
Discipuli ū benedicentes dnm reuſi ſ. uiri ū efflagitantes
ut memoratā lupariā ut decederē locū. & nolunt. Et adhuc
fallendo eos. dixē ei. Dabo uob aduentū ut faciatis domū
apto uſo. iſtud ū qđ petitis n̄ dabo. Habeo in monte q dr
illicano boues meos. ut ducere illos. & qđ uolueritis laborare
cū eis. Erat aūt mons n̄ longe a loco in q̄ corp̄ apti reſecebat.
& erat ibi draco imanissim. q̄ cuncta ſigno ullas ex
tinguebat. & inhabitabiles fecerat. Et igſſis ducēt in montē
inſibilauit draco. & ipſi ū intra eos facient. Discipuli ſuo
caro nomine dni. ſignū crucis sup̄ facientes. euanuit. & nuſ
quā apparuit. illi quidē requirentes boues. inuenier eos.
& exorbitantes fugere coeper. q indomiti erant. S. ut

/. faciē ei.

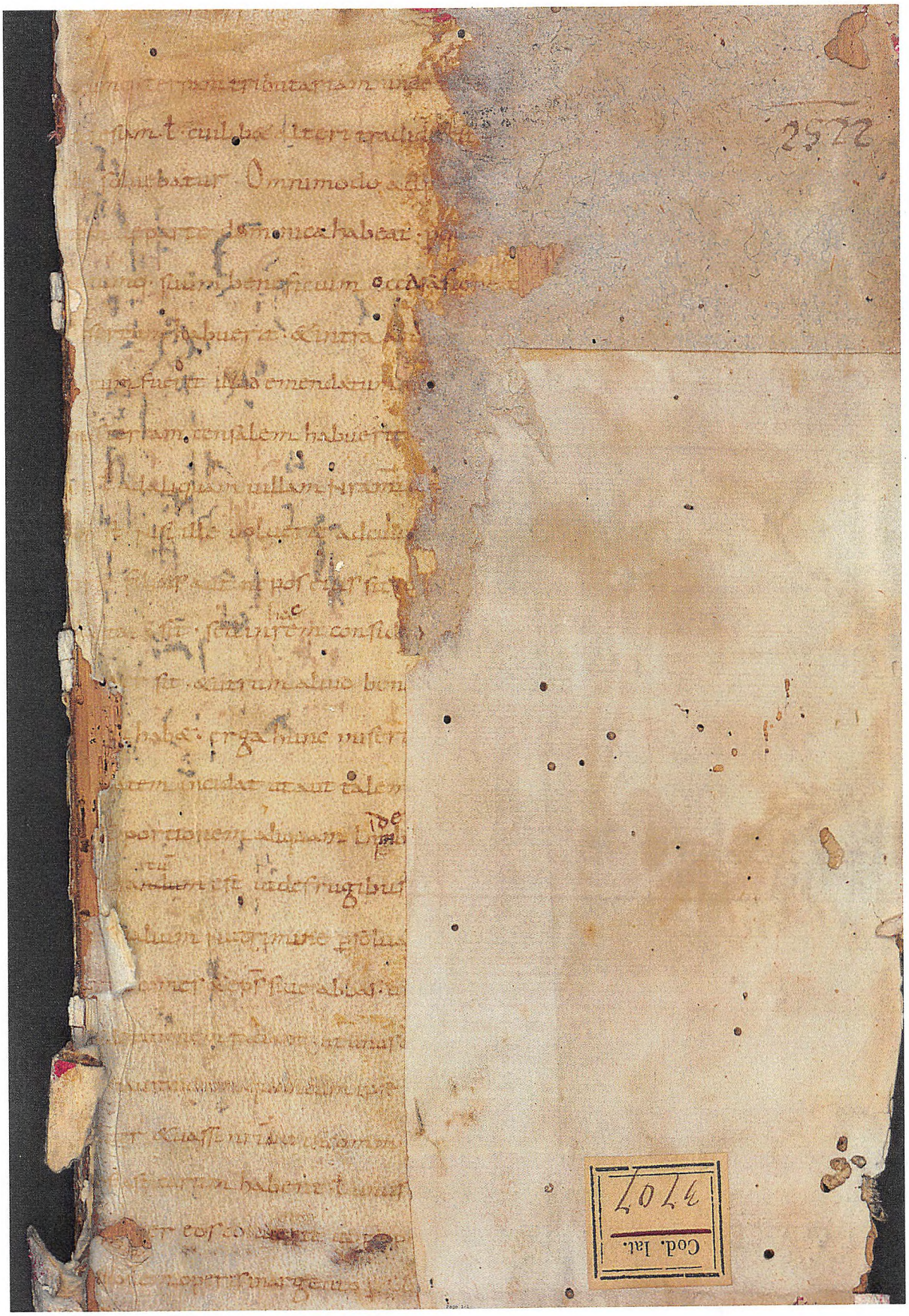
Clm 3704. f. 181 ~

Clm 3707, Innendeckel vorn

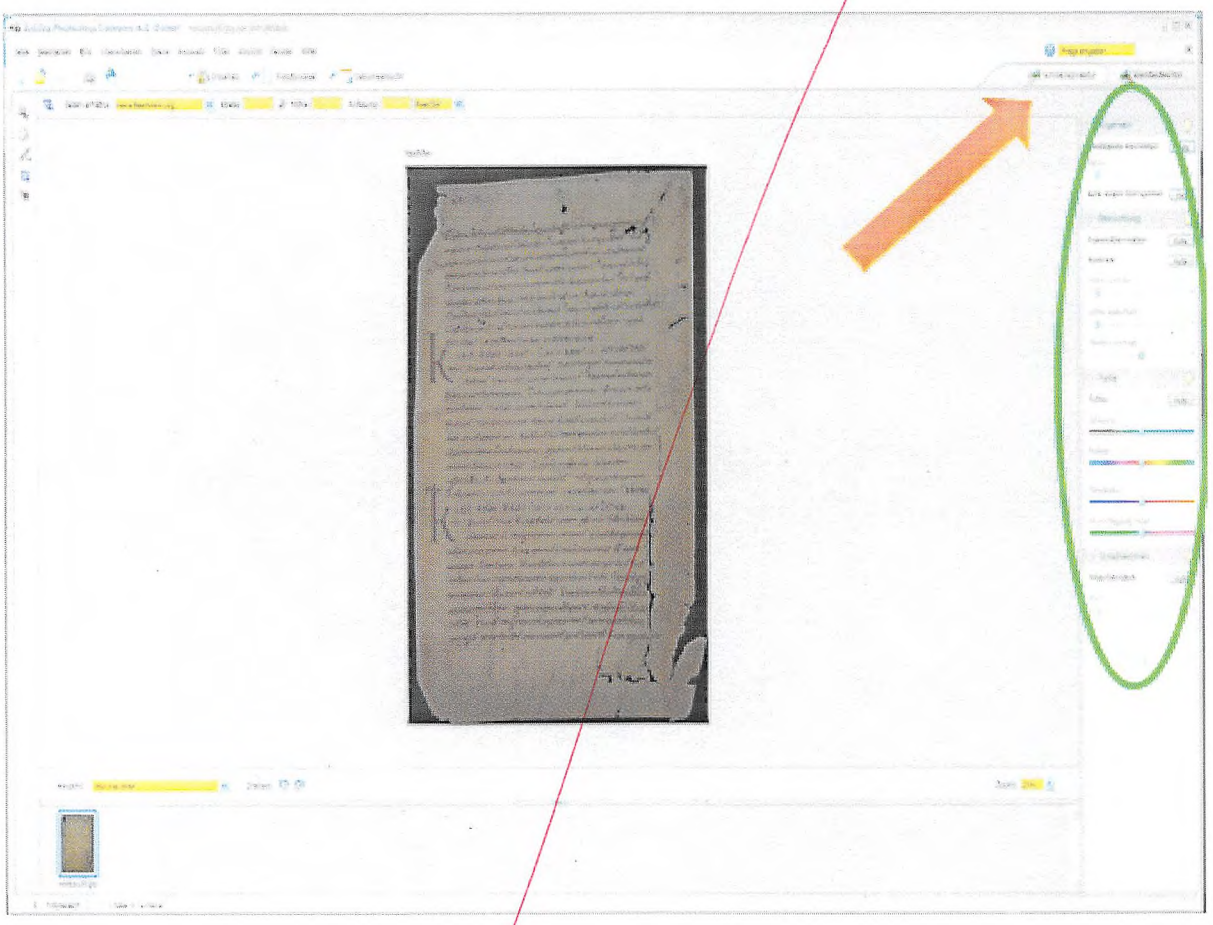
01-12-2013 12:462393322501-12-2013 12:51

qui quondā nīe matris ubere lactatus. in uirilis tam
sarum gradib; inceden uirtutum. mormundensi u
aliquos de pusillo grege sibi credito. sueq; psbrionis n
sufficeret. uoluimus. petiuimus. & impetrauimus.
loco solitario. qui campus uulgo dicitur. pruden
collocauimus. quibus etiam suisq; successorib;. beati
a curia nīa in berke. ad quam pinere uidebatur.
cinatione & habitatione. agis uidelicet cultus & inco
cessa etiam potestate uti circumiacente oīa silua.
officinarū suarū opus habeat. clemena benignitat
cunq; pia fidelitū. liberalitate ibidē deo famulant
tutelam. suscipim. colligim. & cōprehendim. Vt aut
& archidiacoi. uerū etiā ab oīi seculari subiectione
tū prime institutionis eor priuilegiū patit. ex epiſcop
nec āmodo exigendū decernim. Proinde ut pagine
rata pmaneant. & incōcussa. tā banni auctoritate qua
roborauim. hoc specialit subnectentes. ut nulla unqu

Clm 3707 · Innendeckel links

soll, die Bilddateien aber eine unterdurchschnittliche Qualität aufweisen, könnten sie vor dem Öffnen des Dialogfeldes »Drucken« bearbeitet werden. Für eine einfache und wenig zeitaufwendige Methode der Bildbearbeitung hält »PhotoShop« die sogenannte *Schnellkorrektur* bereit. Man öffnet die *Schnellkorrektur*, indem man oben am rechten Ende der Menüzeile die Taste »Schnellkorrektur« drückt. Am rechten Bildrand öffnen sich vier (grau hinterlegte) Einträge mit Schiebe-Reglern und/oder Skalen: *Allgemein*, *Beleuchtung*, *Farbe* und *Scharfzeichnen*. Für Schwarz-Weiß-Photos am interessantesten sind die Einträge *Beleuchtung* und *Scharfzeichnen*.

- Der Eintrag *Beleuchtung* bietet zunächst zwei automatisierte Verbesserungen, die jeweils durch den Knopf »Auto« gestartet werden: die *Tonwertkorrektur* (durch die der Kontrast verstärkt und zugleich das Schwarz intensiver wird; das kann bei »zugelaufenen« Photos u. U. problematisch sein) und der *Kontrast* (ohne Intensivierung des Schwarz). Nützlicher sind die drei Schiebe-Regler *Tiefen aufhellen* (hellt vor allem zu dunkle Hintergründe auf), *Licht abdunkeln* (taucht zu helle Hintergründe in eine grauliche Farbe) und, meiner Erfahrung nach häufig am effektivsten, *Mittelton-Kontrast*.
- Auch das *Scharfzeichnen* kann man entweder durch die »Auto«-Taste automatisch oder manuell durch Betätigen des Schiebe-Reglers auslösen.

INCIPIT VITA SCI AC BEATISSIMI MARTINI ARCHIEPI TVRONENSIS.

IGITVR MARTINVS SABARIAE PANNONIARVM OPPIDO ORIVNDVS FVIT. SED INTRA ITALIAM TICINI ALITVS EST.

Parentibus scdm sæculi dignitatē nō infimis: gentilib. tamen: Pater ei miles primū post tribunū militū fuit. Ipse armatā militiam inadolescentia secutus: inē scolares alas sub rege constantio. de in sub iuliano cæsare militauit. Nontamen qe aprimis fere annis: diuinā potius seruitutē sacra illustris pueri spirauit infancia. Nā cū esset annorū decē. inuitis parentib. ad æcclam confugit: seq. catecuminū fieri postulauit. Nox mirū in modū tot indi opus conuersus: cū esset annorū duo decim. heremū concupiuit. fecisset q. uotis satis: si ætatis infirmitas nō obstitisset. Animō tamen aut circa monasteria. aut circa æcclam sēp intentus: meditabat adhuc ætate puerili. quod postea deuotē impleuit. Sed cū edictū esset a regib. ut ueteranorū filii ad militiā scriberent: qd dente patre qfelicib. ei actib. inuidebat. cū esset annorū quindecim. raptē & catenatē sacramentis militaribus implicatus est: uno tantū seruo

sperne.

Clm 3711, f. 3v

EXPLICIT LIBER PRIMVS
DE VITA SCI MARTINI EPI
ET CONFESSORIS.

INCIPIT EPISTOLA SEVERI
AD EVSEBIVM PRESBITE
RVM POSTEA EPISCOPVM.

RESTERNA DIE CVM
ad me plerique monachi uenissent.
inter fabulas iugis longusque sermonis
minio incidit libelli mei quae de uita beati uiri
martini ediderat studioseque ea a multis legi. libentissime audieb
ram cum ea memoraret nihil dixisse quae dam malo spiritu fuis
cratum. cur martinus quamquam mortuos suscitasset. flammas
domibus depulisset. ipse nuper adustus incendio. periculose
fuisset obnoxius passioni. Offensus quasi est miser
rimus iudeorum inuerbis eius perfidiam et dicta cognos
cimus quae cruce positum dominum his uerbis increpabant.
Alios saluos fecit. se ipsum saluum facere non potest.
Vere plane iste quicumque est. similis exemplis natus
esset. et in dominum hac uoce uti potuisset. qui
simili semper dei blasphemiae exemplo. Quid ergo
quasi est martinus ideo non potens ideo non est. quia est
periculo incendio? Obtentui autem proponam similem
apostolis etiam in his conuitiis uirum. Nempe hoc
et de paulo genitales cum uipera momordisse
sensisse referunt. Hic homo homicida est. quem
saluum factum demersa fluctus uiuere
runt. at ille excussa uipera in ignem nichil
mali patiebatur. Illi autem subito casuram. aut
repentinae mortem eius putabant. Sed cum uide

Clm 3711. f. 16r

q̄ correc̄ ⁊ ad pristinū reuocatus.

Vbi dicit q̄ nullus fere in orbe terrarū loc̄s sit. ubi non uita dñi martini scripta teneatur.

Vbi seuerus ait. q̄ dñm martinus in media tuba & conuersatione plor̄ tanta opat̄ ⁊ quanta nec heremitæ ⁊ anachoretæ q̄ abomī impedimento liberi sē. & q̄ inexpugnabili uirtute aduersus oīa fundat̄ existerit.

Vbi postumian ait. ego q̄ aduuā sēp & sapiā. egipti monachos p̄dicabo. laudabo anachoretas. martinū sēp exci piā. ñ illi ego audeo monachoꝝ. ceteꝝ epōꝝ q̄ te piā cōparare.

Postumian seuero ait. ⁊ rursus ut desidero residua martini opa contexat. q̄ te p̄terisse p̄fessus es. ait ille respondit ait ro. rectius istud agallo esse poscendū ⁊ cętera q̄ sequunt̄.

Gallus respondit licet imparsim tanto oneri. tam p̄lati apostumiano obedientiæ cogor excēplus. ut munus istud q̄ impositis ñ recusē. Explicunt CAPITULA LIBRI SECUNDI. INCIPIT LIB SECUNDUS

Cum in unū locū ego et gallus nr̄ cuenissem⁹. cur in ip̄s martini memoriā exilio eū discipuli essent. et p̄p̄ sua merita karissimus. interuenit nob postumian mis nr̄i causa ab oriente quo se ante triennii patriā relinquen contulerat regressus. Cōplexi hominē amantissimū. ex oculta q. genua & pedes ei. cū uno atq. altero spatio q̄si obstupe facti muticē flentes gaudio deabu lassem⁹. tacitis inter nos cultris consedim⁹. Tū primus postumianus me intuens. Cū esse in q̄t in remotis egipti. libuit ut ad mare usq. p̄cederē. Nauem illuc onerariā offendi. q̄ cū mercib; narbonā petens soluere parabat. Et adē nocte in insōnis astare uisus es. & mecta me manu trahere ut naue illā conscenderē. Mox tenebras rūpente diluculo.

Clm 3711, f. 22r

benedixerat sup̃ comitatũ marmaur paumẽtũ cecidit ⁊ integrũ fuerat

Ubi ipsius nomine inuocato cani hesit latratus excutitur

& unuersa ultro concedit. ⁊ orationibus solum impulerẽt,

Ubi gaens uenturus adaecta pedem extra cellulæ

suæ limen extulisset demonior-ũ gemitũ indicabant.

Ubi orationib, suis pagũ agrandine liberauit.,

Ubi auicianũ dæmone expulso mitiorem fecit.

Ubi idolũ orationib, pstrauit ⁊ ruinã, se remouit,

Ubi colũnã immensæ molis inexpugnabilẽ cui idolũ supstabat.

Ubi mulierẽ pfluuio sanguinis laborantẽ sanauit.

Ubi serpens nutu illius multitudinẽ ripã transmeauit. ⁊ liberat.

Ubi piscatoribus, nihil capientib, nutu illius captura puenit,

Ubi unã est manũ illius sacrificiũ offerentis uestita nobilissimus gẽmis,

Ubi eũ angẽlus monuit cõsolat-ũ pyrrhacianę parasse cõmunione cui se uel

adhuc necessitate ũspũ inseuerat. qđ pter aboñib, episcopor conuen

Ubi energumenũ prius quã limen cellulę suæ adangeret curauit.

Ubi egyptius nec dũ xp̃iañ inuocato nomine el' denaufragio maris

Ubi liconiã domũ aboñm piculo orationib, liberauit.

Ubi fornaculæ suæ factam sensit iniuriam.

Ubi aut demartino autẽ expectare ñ debes ut ulla sit finis

referendi aut ullo ualeat sermone concludi. ista interim de

illo uiro paucis ouenit. ndũ recurrit diuersa loca pertus. in

sulas. ⁊ ciuitates pteritis martini nomen et gesta p̃dica populis

Ubi speratã sollicitat mãm ritu usitati sepulturã põponi.

explicuit capitula

EXCISSIT Ó GALLE. surgendũ est.

qã. ut uides ut postumianus instat. et hic pre

sertim qui hesterno auditorũ amisit expectat. ut

que de martino nr̃o in hodiernũ diẽ explicanda

distulerat. debitor sponsionis. non ignarus quidem

iste omniũ quecumq; memoranda sunt. sed dulcis

et grata cognitio est etiam nota relegenti.

Clm. 3711, f. 45v

agnouit qđ de illo humanit̃ suspicat̃ sũ; uosq̃b; phis
atq; huĩ modi offensis ẽ me fecisse debitorẽ. simul
me uriũ credite debitorẽ. Nã pulios q̃s fouet sepe in
angustus sedũ toto pedis pondere calcat et mat̃ nec
idõ desinit esse mat̃. dimittite ut dimittat̃ uob; di
mittite amanti uos debita difficultatis q̃ nec ẽtra mi
micos debita crudelitatis tenere debetis. Adsũma oĩs
obsecro cõmendate uob dño cura puob mea; hanc
eñ iuste expecto p me uiam ut q̃q̃d meaũ; impetrẽ
tũ offensionũ ppitius ignoscat ñsseuer̃ agnoscat. q̃ me
de mcrpsi tẽporis subhac sarcina tẽ agentẽ regat &
suis oculis placentẽ uobq; utilẽ faciat utũ errorẽ &
pornã meã sedgaudiũ & coronã meã uos ei aspectus
inuenat. ITEM IESUS MINDESUPRA

ad

tentus cogitare sarcinã meã, Decui ponde
re triã sim dies noctesq; cogitandũ sit nescio
q̃ãũ m̃ sanuuersarius dies iste impingit tã sensib; meis
utrabra cogitanda oñi modis dissimulare ñ possim erquã
tũ anni accedunt immo decedunt nosq; p̃ principes
faciunt dies ultimo utiq; quãdoq; sine dubitatione uen
turo. tanto mi acriot cogitatio & stimulis plenior q̃ lẽ
dño dõ mõ rationẽ possim reddere puob. Hoc eñ int̃
int̃ unũ quẽq; urũ & nos qđ pene debuob solis reddituri
estis rationẽ nosaut̃ et debuob & de oñib; uob idõ maior
sarcina; Sed bene portata maiorẽ cõparat̃ gl̃am. Infide
lẽ aut̃ grita adinmanissimã p̃cipitat̃ pornã. Quidergo
m hodie; maxime faciendũ ñ ut cõmendẽ uob pri
culũ meũ ut sit gaudiũ meũ; Periculũ aut̃ meũ est
laudanda q̃m laudatis et dissimulẽ q̃m uituperatis. Ille aut̃
nouit sub cui oculis loquor imo sub cui oculis cogito n
me tã delectari laudib; popularib; quã stimulari &
angi q̃m uituperi q̃ue laudanti. laudari aut̃ amali-

Sim. ñ
ñ idõ desi
esse mat̃.

Clm. 3711, f. 105a

nec alios dies ꝓpē eos q̄ aut predes do
lem aut aliq̄ corporis infirmitate laboran
pena pietate solliciē cōsiliū dedi erḡdā m
supplicau; utquando aut passiones pli
re aut certe aliq̄ lectiones longiores legunt̄ur
q̄ stare ꝰpossit humilit̄ & cū silentio sedentes audien
tis auribꝰ audiant q̄ legunt̄. Nec ꝰ aliq̄ defiliab, nīs
putant qđ hoc aut oīs aut certe plures q̄sanes cor
pore frequent̄ debeant facere. Nā ubi uerbū dī cepit
recitari; q̄si intellectuis sunstra facere uolunt. & at q;
utinā t facerent tantū m & facientes uerbū dī sancti
ti corde suscipient. Non etiā seria ociosis fabulis occu
parent utqđ p̄dicat̄ nec ipse audiant nec alios audi
re p̄mittant. Unde rogouos uenerabiles filiꝫ & q̄
sollicitudine pena cōmoneo utquando aut lectiones
legunt̄ aut uerbū dñi p̄dicat̄ nulla se intra piciat in
firmitate quā minuꝰ grauis infirmitas cogit sic tam ut ñ ia
ceat sed magis sedeat & adtente aures aīb, q̄p̄dicant̄ oīndo
corde suscipiat. Introgo uos fr̄s uel sorores dicere m
q̄duob plus est uidet uerbū dī aut corp̄ xp̄i. Quis ultus uerū
respondere hoc eraq; dicere debetis qđ ñ sit min uerbū dī q̄
corp̄ xp̄i. Et tdō quanta sollicitudine obseruam quando
nob corp̄ xp̄i ministrat utnichil excipsō elemanib, nīs mī
nra cadat; tanta sollicitudine obseruem ne uerbū dī qđ nob
erogat̄ dū aliud aut cogitam aut loq̄m decorde puro
depeat, Quia ꝰminuꝰ reuerentz q̄uerbū dī neglegent̄ au
dientz; quā ille q̄ corp̄ xp̄i intra neglegentia sua cadet
p̄miserit. Uelim tam scire si abilla hora q̄uerbū dī ce
pit p̄dicari sep̄ pciosissimas gēmas et in aures tanulos
aureos erogare uelim; utrū stare et accipe uellent filiae
mee sine ulla dubitatione cū grandi ābitione q̄illus offer
rent̄ acciperent. Nos ꝰ q̄ tam mīta corporalia offerre

Clm 3711, f.107r

impto artifice constructa fuerit. nō solum deformi tatis uerum &iā et ruinę dampna patitur! ita scrip turarū series si auuro in docto pmtula uerbo sitate ordinata fuerit. nō eueniss tantū sermonis facundia. sed &iā ab intellectus corruit altitudine; Quod ego iohannes indignus diaconus. seruus sci ianuarii. mul tū deuotatus. tibi me sepius rogantī frāt athanasi. rusticitatis obstaculū opponebā; Sed dum michi crebris impcibus illud aplicui ingererē. cartas omnia uincit! tandē aliquando assensū pbui. ut ppt deuo tionē quā te erga scissimū dī famulū nicholaum appentiorib⁹ habere gaudebas. natiuitatē et uitā. atq; miracula quę peum dns gessit. latius explicarē miraculis atq; sermonib⁹ Verum quia scio me pene liberalissimos magistros inefficacis ee sermonis. idō deprecor qui huius operis studio lectores accesserint. ut nō facillimā prumpant inclamationē. et me in doctū me pudicare inertem incipiant; Dent rogo uenią ętatis. dent & naturę. Ct enim quintum pue rens lustrū. natura fragilior. plus discere qm scribere aliquid appetebāt. Sane ortus sci huius & uitā! ex iude quā methodius patriarcha argolico stilo cuidā pri miceno teodoro nomine serogantī deo ē psecutus. summatim, breuitatis studium carpere; Ctera quoq miracula ei. exalius doctorib⁹ sumtes. magis sensū quā uerba pstulimus. Sicui forte displicę hec nrā breuis narratio. mittim⁹ eum ad grecos faleratā commita. q tanto larguis deeo dixerunt. quanto illi et ingerere & insermone congruunt. Cessum u euis qualitē scto obierit. idō nō scripsimus. qa nusq̄m

nī audā dicere bonū cē tenacē seruare. Nūqd
enī diues ille cui successerat regio. & nō inuenie
bat ubi ponere fructs suos. 7 sē cīlui inuenisse
gaudebat destruendi uetereſ apothecas. 7 cīstru
endi nouas ampliores. ut implera eas. 7 dicera
anime siue. anima habes multa bona. in multis
tēpus. letare. iocundare. sacuare. Nūqd g diues
iste aliena querebat. fructs suos colligere dis
ponebat. ubi ponere cīsulebat. nō de cuiq; uici
ni agris. nō limite pturbato. nō spoliato paupere.
nō cīcūuente simplice. tantūmodo de suis colli
gendis cogitabat. Audite qd audierit. Qui tena
cē seruabat sua. & hinc intelligite qd expectent.
qui rapiunt aliena. Cū g se prudentissimum
cīlui inuenisse arbitraret de apothecis ueteribz
angustis dicendis. & ampliorib. nouis edificandi
7 omnib. suis fructib. colligendis. 7 recedenti. non
alienis cupiscendis. atq; rapiendis. ait illi dis.
S tulte ubi tibi sapiens uideris. ibi stulte. stulte
inqd in hac nocte repetunt ate animā tuā. hec
que pparasti. cui erunt. Si seruaueris tua nō
erunt. si eroganeris tua erūt. Quid inqd repo
nis. qd reiectur es. Recte increpat ē stultus.
male recondens. Si stulte ē qui recondidit sua
uos inuenire nomī ei. qui tollit aliena. Si sordi
dus ē rectōr suoz. ulcerosus ē raptor alienoz.
S. nō qualis ille ulcerosus qui iacebat ante uiuā
duitas. & cui canes lingebant ulcera. Ille enim
ulcerosus erat in corpore. nō raptor in corde.

Clm 3711, f. 199v

quid fecerit discipulis suis. hē petunt alterū signū. Volo inquit dnē. ut uellus siccū fiat. area cōplura. fit hoc factū ē. Repete tēpus uetus testamēti. gra occulta ē in nube. aqua ymber in uellere. Attende m tēp noui testamēti. discute gentē iudeorū. quasi uellus siccū inuenies. Orbis u totē aqua illa area plenus ē gra. n occulta. s manifesta. unde multū plangere cogimur. fres nros. qui cōm occultā s cōm aptā gram manifestāq; ētenderunt. Ignoscet tandē iudeis. Qd o xpiani. Quare inimici grē xpi. Quare de uob psumtes. Quare ingrati. Quare enim xpc uenit. Nūqd natura hic nō erat. Natura non erat. quā multum laudando decepti. Nūqd lex hic non erat. Sed apls. Si plegē iustica. g xpc gratis mortuus ē. Quod aut apls de lege. hoc nos istis dicim de natura. Si pna tura iustica. ergo xpc gratis mortuus ē. Qd q dictū ē de iudeis. hoc omīno inistis iudeis. Zelū di habem. sed n secdm sciam. Qd ē n secdm sciam. ignorantes enim di iustica. & suā uolentes ēstituere. iustice di n se subiecti. fres cōpatimur mecū ubi tales inuenerit. occultare no lite. n sit inuob puersa mia. Prius ubi tales inuenerit. nolite occultare. Redarguite ētradicentes. & resistentes adnos pducite. Iā enim de hac causa duo cōcilia missa sē. ad sedē apostolicā. inde etiā rescripta uenerunt. Causa finita ē. utinā aliquando finiat errorū. Ergo ut ad uerum monemus. ut instruant docem. mutuo oram. conuersi addnm.

Itale scī iohannis inter cetera que dicenda uidebant ad baptismū paruulorū nr sermo deductus ē. Et quia iā pluscula erat. & de illo terminando cogitabatur. non tanta dicta sē de tanta questione. quanta in tanto

Clm 3711, f. 207'

cultum fidei conuenerunt ; Ipsi uidentes . id sup̄ designati
uidentes gtam redemptoris uel apostolorum tuites . com̄
baptisunt noua uidentes . commoti sunt ad fidē . tremor
app̄hendit eos inconscientia peccatorum suorum .
Ibi dolores . ibi id in operib; saluatoris . cor damundana
dolor angebat parturientis . in spū uehementi . hoc est
in spū scō . Contrestimentes secularium quod naues thar
sis pinterpretationē maris significant .
Sicut audiuimus . Sic & ex lege & pphetis . ita nunc uidē
mus in ciuitate dni hoc est ecclia impletum . dis fundu in team .
ipsam quippe ecclam in aeternum ; Suscepimus . Misericor
dia di dicit xps . quē soli illi suscipiunt in medio templi . hoc est
in ecclā qui non solum p fidem sunt uocati . sed & iam p occul
tam praedistinationem ad aeternā beatitudinē sit assumpti ;
Secdm nomen tuum . ut reuerentia nominis di in toto orbe dila
tatur . ita & in ecclia laus ei p totum mundum distendit . dex
tera uero dis iuus est . siue membra quę in dextera sunt locanda ;
Laetet mons sion . Mons sion ecclam . filiae iudae animas
fidelium designant . exultent & laetent p̄p̄ iudicia . cū
ad gaudia de iudicio ętnae beatitudinis intro ducuntur ;
Circumdate . prophēta hortatur p̄dicatores ut sion hoc est
ecclam circumdent ac muniant a coetu infidelium & here

tharsis
explanatio
studii.

Clm. 3729, f. 81v

membranulâ scribit qui pennã scindere
dicit

iudeus qui dix. Comprimam omis dies festos di a terra. &
ppts insipiens. isdem scilic& iudaicus ppts qui non p suis pcc&is
talia sibi accidisse dxit. & ideo dm adiram prouocauit.
H &radas bestius: Supplicat enim ur ses ut fideliu animum
non tradat bestius. i. deest diabolo & ministris eius. & a
nimas pauperum tuaq; ne obliuiscaris in finem. de
illis dicit qui sup biam mundi repudiata. ad humilita
tem se sci ssimã contulerũ. Rogans ut eis dns saluato
ris beneficia ne negentur. sed qua paupe
res eius fac tisunt. ipsius largitate dites fiant.
Respice in testamentum tuum. In nouo testamento
p mittit ur inp turbabilis ut a. & beatitudo pp&ua.
In hoc ergo testamentũ dnm respicere p&it ut
cito erranti populo p fintura pręst&; qua reple
tisunt quo obscurati sunt. i. peccatores iniquita
tibus repl&i & ignorantiae tenebris obscuratiq.
qm lumen sapientiae p diderũ. trę domib; ini
quitatum. hoc ẽ. terreni de domo iniquitatũ;
H eauestatur. humilis enim dm iugit laudat
se semp accusat. hunc rogat ne debere confundi.
qm quicqd boni p cepert dni muneribus ap
plicat. paup & inops laudabunt nomen tuum.

Clm. 3729, f. 126ᵃ

Sj aut id concupiscant qd̄ p capit. instus & bonus ppm
quus omnino est; Voluntatē. l. p ceteorū exaudi &
& saluos facit eos. dum eos custodit ut ab in. sti
gatione diaboli. ut ab ardore peccati. Custod dns.
Illos quippe diligit qui dilectionis suę maiestatē
mundanis delectationibus preuler̄. illos uero
odit & pdit qui amorem suū amore ēsli p̄ posuer̄.
Laudationē dni. Laudem eni dni ossium. l. cor
dis archanum pmittit pph & a affari. unde est
noverat libenter audiri. cōmon & etiā humanā
carnē unuersam dnm benedicere saluatorē.
CXLV. Alleluia. Ecce iterum auribus nris alleluia
tica insonat musica. quę tam nō solū mos talium
p mulc & auditum. sed & am intellectum de
lectat angelicum. Alleluia
LAUDA ANIMA MEA DNM. Sca & spiritalis anima
ipsa sea dlaudandum dnm cohortatur ab ex
cellentiore sui parte eaque infirmiora sua
incitat. Inuita igit̄ mea quā nulla egritudo
infirmat. nulla egestas facit mque & am. lau
da bo dnm tota mei libertate atque uirtute.
& psallam do meo quam diu fuero. quia sicut

Clm. 3729, f. 285r

ſpeciem illius oculis mentis eius ĩprimere. ut ĩ
lectius nefanda cogitaret. Quadam uero die iudeus
quidã ex campanie partibus romam ueniens. ap
pie carpebat iter. Qui ad fundanũ ciuitatẽ pue
niens. cum iam diem uespere ſcere cerneret. &
quo declinare poſſit minime repperiret. iuxta
appollinis templũ fuit. ibiq. ſe ad manendũ con
tulit. Qui ipſũ loci illius ſacrilegiũ ꝓtimeſcens.
qua uis fidem crucis minime haberet. ſigno ta
men ſe crucis munire curauit. Nocte autẽ media
ipſo ſolitudinis pauore turbatus. per uigil iace
bat. Et repente conſpiciens. uidit maligno rum
ſpuũm turbã quaſi nobſequiũ cuiuſdã poteſta
tis preire. eũ uero qui ceteris preerat. ĩ eius de
gremio loci conſedisſe. Qui coepit ſingulo rũ ſpũ
um obſequentiũ ſibi cauſas actuſq. diſcutere.
quatenus unuſquiſq. quantum nequitiae egiſ
set ĩueniret. Cumq. ſinguli ſpõ ad ĩquiſitio
nẽ eius exponerent. quid operati contra bonos

Clm. 3748. f. 72ᵛ

prbr dum hāc uehementissime uexari conspiceret. exaltari
pānus sindonem tulit. eamq. cooperuit. Sed hunc reperte
simul diabolus inuasit. etquia ultra uires uoluit quicquā
presūmere. conpulsus ē cognoscere in sua uexatione qudeēt.
Hi uero qui aderant mulierem inmanib; exoratorio sublatam.
addomum propriam deportauerunt. Cumque hanc antiquus
hostis uexatione contanua uehe menter atterereꝫ ppinqui sui
eam carnaliter amantes. atque amando persequentes adoptanen
dum salutis remediū maleficis tradideṙ. ut eius animam
funditus extinguerent. Cuius carni magicis artibus ad
tempus pdesse conarēntur. Ducta itaq. ē ad flauiū. atq.
inaquam mersa. ibiq. diutinis incantationib. agere
malefici moliebantur. Ut is quidam inuaserat diabo
lus exiret. Sed miro omnipotentis dī iudicio. dum puersa
arte abea unus repelleretur. In eam subito legio intra
uit. Cepit exhoc illa tot motibus agitari tot uocibus
clamoribusq. pstrepere. quot spiritibus tenebatur.
Tunc intro consilio parentes eius sue pfidie culpā faten
tes. Hanc aduirum uenerabilē fortunatū epm duxeṙ.
eiq. reliquer: qua ille susceptꝰ [illegible] diebus a cnobiis.

Clm. 3748, f. 19r

balatus pecorū. rugitus asinorū. sybilus serpentiū. porcorū
stridores ersuricū. Cumrepente datus tot uocib. ex
citatus bestiarū. surrexit uehementer ira tus. et con
tra antiquum hostē magnis cepit uocib. clamare dicens.
Bene tibi contigit miser. tu ille qui dixisti ponā sedē meā
adaquilonē. et ero similis altissimo. Ecce psuperbiā tuam
porus ersuricib. similis factus es. et quilmitare dm indigne
voluisti. ecce ut dignus es bestias imitaris. Adquā eius uo
cem utrta dicā dejectionē suā spūs malignus erubuit.
an non erubuit. qui eandē domū adexhibenda monstra
que consueuerat. ulterius non intrauit. Sicq. postmodū
fidelium habitaculū facta ē. quia dum eam unus ueracit
fidelis ingressus ē. abea ptinus mendax spūs atq. infide
lis abscessit. Sedoportet iam utpriora taceamus. adea
quedieb. nris sunt gesta uenendum est.

DE SANCTO CANOSINAE CIVITATIS EPO

Quidā etenim religiosi uiri apulice puinciae partib. cog
nita. hoc qd apud multorū notitiā longe lateq. pateat
de sancto canosine urbis epo tetari solent. quia isdē uir loci

Clm. 3748, f. 69v

Clm. 3751 f. 1r

Ubi liberalitatis eius innocentia cõprobatur. Ubi pelemosinis faciendis. frumta cõparat quinquaginta libris
Quale deco sõmũ heremita cognouerit. INCIPIT LI

BER SECUNDUS. DE VITA Sĉi GREGORII PAPE

GE IAM NUNC QUO ADLECTE Xpi gregorii uiriliter in gymnasio sĉe ipsius ecclesie desudantis. plato libello coronã membra descripta sunt. qualiter in palestra quoq; confluxerit. aspirante dño perueniat. Siquidẽ mox in summũ pontificũ felicissime romane urbis. xpo mortalibi consulente sortitus est. Superstitiosũ uniuersalis uocabulũ. qd iohannes constantinopolitanus epis. insolenter sibi tunc tẽporis usurpabat. more antecessorũ suorũ pontifi cũ subdistinctissime interminationis sententia refutauit. Et primo omniũ. se in principio suarũ epistolarũ seruũ seruorũ dei scribens. satis humiliter definiuit. Cunctisq; suis successoribi. documentũ sue humilitatis. tã in hoc. quã in mediocribi pontificalibi indumentis. qd uidelicet. hactenus in sca romana ecclesia cõseruat. hereditariũ dereliquit.

Deni q; in specula sĉe uniuersalis ecclesiae. uir totus hu

Clm. 3751, f. 32v

&ea que refugit animo patienter audire atq; p̄suspiria ce
lestiū quoꝝ liba carnaliū hominū onera portare. & sepe
cū supuenerit ab; cor indiuersā qualitatē transfundere. nā
aliquando delucris spīt alib; gaudet. Sed cū quilibet merens
supuenerit nisi ei meporē inse susceperit tribulationi illius cō
patiens nō ē. Et aliquando dedānans animū lugē. Sed repente
supuenit. quidesuis p̄sperantib; lētantē. quoꝝ silā tacē sacer
dos nō gaudē. mīl amare credit filios. inquoꝝ gaudio nō exultat.
p̄cipue cū paulus ꝺoicat. Gaudere cū gaudentib; flere cū flen
tib; Nihil ergo tā onerosū in ordine sacerdotū uideo. quā ego
rē nītis cōpatiendo flectere. & cū p̄sone supuenientib; animū mu
tare. & tamē hoc ualde necessariū. Nā quando ex p̄dicatione ei
gr̄ām
abonio peritis peccator reducit. Ipse qui p̄dicat uidet ingratus
ēe infinē eide uolumus. Ecce hec ut dño largiente potuim. cōpa
uobis fris karissimi. Nemo ergo me reprehendat. si p hac alocuti
one cessauero. quia sic omis cenarū. nisi tribulatione secreuer.
undiq; gladius circūfusi sum undiq; imminens mors periculū
mem. Alii detruncatis a nobis manib; redeunt. alii capti. alii inter
ēpti nunciant. Iā cogor lingue habere positione rationē. quia
tedet animā meā uite mee. Iā nullus ume sacri eloquii studii
requirat. quia uersa ē In luctū cythara mea. & organum meū
in uocē flentiū. Iā cor dis oculus in mysteriorū discussione non
uigilat. quia dormitauit animi mea p̄tedio. Iā mihi lectio animo
dulcis ē. quia oblatus sibi manducare panē meū. auoce gemi
mei; cui atq; uuere nil lucē. de scripture sacre sensib; loqui
mystica qualiter liba. Et qui cogor cottidie amara biberē. quan
do possim dulcia p̄pinare. Ite idē italice patricie. & uenantio
ermonacho patricio; quos clā desicilia uenientes affectu quo

Cam. 375, f. 138v

ra scōrū p&ri & pauli aplorū tam frequens ecclesiā suis coruscans
miraculis atq; terroribus ut neq; adorandi sine magno illic
timore posset accedi. Denique dū beate recordationis decessor
mīs. quia argentū quod sup sacratissimū corp' scī p&ri aplī erat
longe tam abeodē corpore fere quindecim pedibus mutare uo
luit. signū ei nō parua terroris apparuit. Sed & ego aliqd simili
ter ad sacratissimū corp' scī pauli aplī meliorare uolui. &
quia necesse erat. ut luxta sepulchrū eius modicū fodirem. alas
debuisse. ppositus loci ipsius ossa aliq̄ ñ quōde sepulchro cuncta reppere-
runt. Que quō leuare p sūp sit atq; in alio loco transponere apparentibus
quibusdā tristibus signis. subita mortē defunctus ē. Post hec autē sce
memorie decessor mīs idē. ad corp' scī laurentii martyris. quē ā
meliorare desiderans. dū nesciret ubi corp' eius uenerabile collocatū
esset. excquirendo & subito sepulchrū ipsius ignorantibus aplīs ē. Erant
qui p sentes erant atq; laborabant monachi & mansionarii. quia corp' eidē
martyris tangi. qđ quōde minime tangere p sūpserunt. Omnes intra dies
decem defuncti. ita ut nullus uiuere superesse potuisse. quis se mustū corp' illius
uidisse. Cognoscat uestra tranquillissima domna quia romanus ecclesiā duo
ñ ē. quando scōrū reliquias clam. ut quicquā tangere p sumant de cor
pore. sed tantummodo inspicere. Quando eis mittit. atq; ad sacratissima scōrū
corpora ponitur. Qđ leuatis mecclesiā que ē dedicanda debita cū ue
neratione recondit. Et tamen phoc ibidē uirtutes fiunt. ac sillic
specialiter eorū corpora defecerunt. Vnde etiam ut beate recordationis
leonis papē tēpora. sic & antecessoribus traditū. dū quidā greci de alibi

Clm. 3751. f. 104r

depcussio ne sua ingratus existit. si ipse hinc sine flagello
non exiit. qui hic sine peccato uixit;

Iuter ammonendis quiflagella metuunt. et ppt ea
innocenter uiuum. Atq; alit ammonendis. quisic in iniquitate durver-
uiueq; pflagella corrigantur; Dicendu naq; e.
flagella timentib; . ut bona temporalia nequaquam pmagno pfecti desiderent. Que
uelint intolerabilia fugiant. quib; plerumq; hic & ia ad ee & ia praui ss vident.
bonos affici non ignorant; Ammonendis ut sima lis & ipla pfecta nequaqua
ueracter carere desiderant. ena suppliua p orrescant;
Neq; in hoc suppliorum timore remaneant. sed amo
ris grata nutrimento caritatis excrescant; Scriptu e;
Pfecta caritas foras mittit timorem; Iterusu scrip
tum e; Non accepistis spm seruitutis itez in timore.
sed accepistis spm adoptionis filioz in quo clamamus
abba pater; Unde istem doctor itez dic; ubi sps dni
ibi libertas; Si ergo adhuc apraua actione formida
ta poena phibet. pfecto formidanus animu nulla
sps libertas tenet; Nam si poena non metueret. culpa
p aul dubio ppetraret; Ignorat itaq; mens gratiam
libertatis. qua ligat seruitus timoris; Bona enim
pseme ipsis amanda sunt. & non poenis compellentibus
exsequenda; Nam quippe ea bona facit. quia tor m
torum mala metuit. uult ee qd metuat. ut audaces
in licita committat; Unde luce clarius constat. quod
coram do innocentia amittitur. Ante cuius oculos

Clm. 3707, f. 54v

HAEC INSUNT IN HOC CODI
CE LIBELLI SIVE OME
LI S CI GREGORII NA
ZIANZENI N. X. HOC E
APOLLOGETICVM T.
I. DE EPIPHANIIS SIVE NA
TALE DNI T. I. DE LVMI
NIBVS. QVOD EST DE SE
CVNDIS T. I. DE FIDE T. I.
ET DE NICENA FIDE. DE
PENTECOSTE. ET DE
SPV SCO. LIBRV VNV.
IN SEMETIPSO. DE AGRO
REVERSO LIBRVM VN
VM. DE GEREMIA DICTA
PRESENTE IMPERATO
RE LIBRVM VNUM.
DE RECONCILIATIONE.
ET VNITATE MONACHO
RVM LIBRV VNVM.
DE GRANDINIS VASTA
CIONE CVM PATER EPS
RETICERET LIBRV
VNVM. DE ARRIANIS.
QVOD NON LICEAT
SEMPER. ET PUBLI
CE DE DO CONTENDE
RE LIBRVM VNV.

INCIPIT LIBER PRIM.

PROFI
CISCENTI MI
hi ex urbe. magno
pere immigebas
apronianę fili carissime. ut tibi absens quoq;
aliqđ operis impenderem. ne nos
a consuetis studiis necessitas meae
profectionis inhiberet. Petebas ergo
gregorium tibi in latinum uertendum per oīa incomparabilem.
Qui uerbo & operibus clarus. splendidissimum lumen scientiae xpi
ecclesiis prebuit. dum ea docuit
quę fecit. Nec seipsum condemnauit agendo contraria quam
docebat. Is cappadocia domo.
episcopo patre. matre quoque
sanctissima religiosa oriundus fuit. Athenis & altius & eruditius ut pauci.
Nec tamen in conuersatione scolari. uel aetatis uel socialium inlecebris cedens. p̄cidit pudicitiam
Sed tamquam ad̄o sibi commissum thesaurum. ad domum
castam reportauit integrum
signaculum castitatis. Denique
cum philosophiae studiis apud
athenas floreret. uidit p̄sopo
rem sedentem sibi & legenti. d

Clm. 3727, f. 1v

A Omitto enumerare labores & vigilias in fri & fame. miserias tolerarias in frigore & nuditate.

silii laborisq; deposcit; Videamus
ergo quid paulus dicit de paulo
& ex ipso quid istud sit negotii de
quo agitur addiscamus; Omitto
illos extrinsecus insidiantes. intrin
secus resistentes. Omitto psecutiones.
iudaica consilia. carceres uincu
la. accusatores. iudicia. cotidianas
& momentarias mortes. Quod in
sportam pmurum dimissus ē. quod
lapidatus ē. qđ virgis cęsus est.
O mitto circuitus orbis terrae. peri
cula in mari. pericula interris.
die ac nocte pfundum naufragia.
pericula fluminum. pericula la
tronum. pericula ex genere. pe
ricula infalsis fratribus. manuum
labore uictum quaesitum. Sme
ipsius euangelium. qđ theatrum
factus est & hominib; & angelis.
is qui medius di & hominum con
sistebat. p hominibus quidem ago
nes & certamina sustinens. dō aũ
sub stantialem populum compa
rans. & adquirens; Preter hęc
ergo oña quis digne exponere
ualeat. cotidianam psingulis
puidentiã. & sollicitudinẽ omni
um ecclesiarum. Erga oms mi
sericors. erga oms fraterno disten
tus affectu; offendiculum quis pa
tiebat. & paulus infirmabat.
scandalizabatur alius & pau
lus urebatur; Sed docendi
enumerem studium ac laborem.
sed curarum uarietatem. sed
lenitatem dicã. & iterum au
steritatem. aut ex utroq; tem
peramentum. ut neq; multa
asperitate exulceraret. neq;
nimia benignitate resoluere;
Legis dat seruis & dominis. prin
cipib; & subiectis. uiris & mulie
ribus. parentibus & liberis.
nuptis & innuptis. continentib;
& luxuriosis. sapientibus &
insipientib; circumcisioni &
praeputio. ecclesiae & sęculo.
spiritui & carni; paulus quidem
lętatur & grãs agit. alios ue
uero castigat & corripit. ali
os gaudium & coronã nomi
nat. alios uero stultitiae no
tat. cum alius quidem bene
currentibus currit. alios autẽ
male currentes. refrenat &
reuocat. Hunc separat de
ecclesia. nunc recępit & cari
tate confirmat. Hunc lugẽ
aliquos. Hunc lętificatur ex
alius. Hunc lacte potat. Hunc
mysteria reuelat. Hunc se deicit

nc se deicit &
exęquat humi
libus. nc secũ
erigit humi
les & exaltat

Clm. 3727, fol. 16a

ENT REM MEV uentrem meu doleo. & sensus mei turbati sunt. aut in quibus dam locis sermonum suor& hieremias eximius pphetarum. & plenus misericordia. & deflens populi isr̃t intercessionem. quia alienus efficiebat adō. Ventrem in hoc loco animā suā nominans. tropicis legibus. Ita enim in multis locis scae scripturae reperies. siue peo quod occultus est & inuisibilis in hominibus uenter. & aeque ut anima a conspectib; latet. & siue quia similit suscipit uerbi cibos. & pfingula quaeq; membra dispensat & diuidit; Quod enim aut cibus in uentre. hoc & uerbum gerit in anima. Sensus autē quos sibi dicit turbatos. puto qđ motus & cogitationes animae dicat. & eos pcipue motus. quos ex sensib; corporalibus capit. Proquibus pcipue iusti quiq; pturbant & dolent. & phumanis miseriis inflammant. siue corporales quis sensus intellegat quos dicē esse turbatos. non mihi uidet satis errare. eo qđ sci & occulis & auribs; uidentes & audientes mala. pturbent & indignent. qui utiq; desiderium gerunt uidere illa quae oculus non uidit. & audire quae auris non audiuit. & cogitare quae in cor hominis non ascenderunt; Verum quoquomodo quis accipiet. dolet iustus uentrem suū & pturbatus sensib; suis. dum ferre non potest quae patit isr̃t. quēcumq; illū uelis intellegere isr̃t. siue eum qui secundū carnem ē. siue eū qui scdm spm. pquo pphetа & iā fontem lacrimarum requirit. & mansionem ultimā in deserto. & secedere ad loca deuia cupit. ut aliquantum tristiciae dequoquat. & in eternum doloris uulnus exhalet pquietem & silentium lamentans israhel.

Eadem quoq; & iā beat dauid magistus positus paulo ante dicebat. Quis dabit mihi pennas ut colūbae. & uolabo & requiescā. Columbae pennas requirens. tamquā leuiores & uelociores. Talib; enī motib; sci agunt. siue phoc sci spūs graciā uel adiumenta deposcunt. perquem solum possibile est effugere mala. ut & ipse pgraciam spūs ad uitus & euecos. longe efficiat abingruentib; malis. Tum

Clm. 3727. fol. 69v

Uerinharius epʃ dedt ſcę marię.

INCIPIT LIBER PRIMVS BEATI AMBROSII DE VIRGINIBVS.

SIIVXTA CELESTIS SEN TIAM VERITATIS. uerbi totius quodcumq; ociosum fuerimus loquutu. habemus pstare rationē. uel si unus quisq; seruus credita sibi talenta grā spiritualis quę nummulariis diuidenda forent. ut crescentibus multiplicaremur usuris intra terrā suā. t quasi timidus fenerator. uel quasi auarus possessor ab sconderet. non mediocrē dño reuertente offensam incideret. Iure nobis uerendum est. quibus licet ingenium tenue. necessitas tamen maxima eloquia di credita populi fenerare mentibus. ne uocis qq nrę poscatur usura. Preserim cum studium anob dnis non pfectum requirat. Vnde scribendi aliquid sementię fuit. Maiore siquidem pudoris periculo nra uox auditur quam legitur. Liber enim n erubescit. Cquidē ingenio diffisus. sed diuinę misericordię puocatus exemplis sermonem meditari audeo. Nam uolente dō. etiam asina loquuta ē. Qd si mihi subistius sēti oneribus constituto assistat angelus. ego qq muta diuora laxabo. Potest enim soluere impedimenta imperitię. qui in illa asina solum naturę. In arca ueteris testamti uirga florum sacerdotis. Facile ē dō ut in scā ęcclā de nris qq modis flos germinet. Cur aut desperandum qd dnis loquatur in hominib; qui ē loquus insensibus. ʃ Ds. nec rubum ē dedig natus. Atq utinam meas qq in lumine spinas. Crunt fortasse qui etiā in nris sensib; aliquē mirentur luce fulgorē. Crunt quos spina nra non urat. erunt quibus de rubo audita uox nra soluat de pedibus calciamentum. ut impedimur corporalibus excutiatur mentis incessus. Sed hęc scę merita uirorum. Utinam me subilla infructuosa adhuc ficu iacentem. ex aliqua ihs parte respiceret. Ferret post triennium fructus & nra ficus. Sed unde tantū peccatorib; spei. ʃ Utinā salutē ille euangelicus dominicę cultor uineę. ficum nram fortasse iam uisus abscidere. remittat illam. & hoc anno usq; dum fodiat. & mittat cophinum stercoris. ne forte de terra suscitet inopem. & de stercore erigat pauperem. Beati qui sub uite & olea equos suos alligant. laborē cursuum suorū paci & letitię consecrantes. Meficus adhuc id in lece

Clm. 3727. fol. 94r

DE SCO MAGNO CONF. SIVE DE ALIO.

℣. Confessor domini magne astantem plebem corrobora sancta intercessione ut qui uitiorum pondere premimur beatitudinis tuae gloria subleuemur & te duce æterna premia consequamur.

℣. Confessor

℣. Confessor domini magne

INCIP. PASSIO BEATI [illegible]
PRESBYTERI MEDIOLANENSIS
[illegible] XIII

Clm. 3810, f. 1v

Cumq; intrassent incustodiā curuantes genua sua depcauit
fripe nos. dñe temptatione. & absc. andali sopeiantiū iniquitatē;
Uespere autē facto. cepere psallere hunc psalmū; Qui ha
bitat in adiutorio altissimi. in protectione dī celi cōmorabit;
Et sequentia psalm pcurrentes. orauerunt; & iterū surgentes.
psallebant usque admediū noctis; Precellebat igit eos sēs
ejrion in responsionib; & sēs candidus. & dominus; Saluator
mag; noster. & paruit eis dicens; Ecce; ppositū vrī bonū. sed q
sustinuerit usq; in finem. hic saluus erit; Oīs uero hanc
uocē audierunt. & timore pculsi. peruigiles dura uer
usq; ad diluculū; Conuocans uero pses oīs amicos suos. iussit
scos pduci; & adducta oīs. xl. inuictissimi pduantes in preliis;
Hi tenta sunt apud preside. & conpellebant sacrificare demonibus;
Coeperūq; eis ita dicere ministri; Unanimitate uīam ostendistis
in bello. & pconcordiā uīam exercitui uictoriā prestitistis.
Nunc ū cunctationē cplere. & sentire inimicū legib; imperatorū.
& sacrificare dis ante torta; Respondēr inq; simul oīs sci.
& dixer tyranno; Protege mortali pugnantes timebamus inimi
cos ei. sic & nā tu testimoniū phibes. Quanto magis pro inmor
tali certantes superabim tuā inimice di male artis sententia;
Stetere autē sci ante pside. Quib; ait pses; Q habeo dicere
ingratiā dico. sed sicut est, quicūq; mlti estis sub imperatore. nī
uos sapientes nec decori. sed nec ita nob amabiles; nī ergo dilectio
nē uestra si odiū. hoc enī in vob ē dignū. aut dilectionē aut odiū sonat.
Ses candidus dix. Adsertio tua. & nom tibi impositū dignū est.
agricolaus. Agrestis enī blandior es. Preses dix. Nonp dixi uob.

Clm. 3910, f. 47r

Modo ⁊ credens ⁊ pmereberis & ia ipso roseo
aspectu gaudere & intellegere Cuius in rosis
pullis sanguis floresceret & in liliis cuius corpus
albesceret; Coronas enim habemus quas tui ocu
li uidere non praeualent roseo rubore & niue
o candore uernantes; Dicit ei tyburtius; Insom
nis haec audio. an in ueritate ista loqueris uale
riane? Respondit ualerianus; Insomnis huc
usq; uiximus. nā modo in ueritate sumus. & fal
lacia in nobis nulla ē; Dii enim quos colimus.
ad omnē fidē doemonia compbantur; Dicit
ei tyburtius; Vnde hoc nosti? Respondit ua
lerianus; Angelus dnī docuit me; quem &
tu uidere poteris. si purificatus fueris ab om
ni sorde idolorum; Dicit ei tyburtius; Et si
potest fieri ut uideam angelum dī. quę mo
ra ē purificationis? Respondit ualerianus;
Nulla; Hoc tantū mihi tu sponde. qd̄ oma ido
la deneges. & credas unū dm ee in caelis; Ty
burtius respondit; Non intellego. qua intēn
tione ista pſequaris; Caecilia tyburtio dixit;
Miror frater ut non intellegas ficticios figu
ras gypseas ligneas. aereas atq; lapideas. uel
cuiuscumq; metalli deos ee non posse: quas
araneae texunt & aues stercorant. In quorū
capitibus solent sibi ciconiae nidos constru

Clm. 3810. f. 131r

inferebam. alii radicitus noxia quaq; truncabam. Illis
itaq; cuncta rursus opera labore nimio excolemus. Tunc
illi qui deliciebam & exaltabam. coeperunt laborantes
irridere. ac dicere. Infelices & miseri isti supflui labore
abiecto. & nobiscu gaudentes. deliciis suos & uoluptatib;
exhibere. Quare sicut insani duro labore deficimus. &
tot uras tempora occupationib: famgamus. Haec dicentes.
soluebamur super eos irrisu. & dabant plausus manibus.
multis increpationibus insultantes; haec illis agentibus. im
bribus atq: algidis mensibus. serena tempora successerunt.
Et ecce floribus roseis uernantes campi. nemoribus pampineis
ornabantur. & crispantia botrium serta exhibebant; suo
partu sarmenta. & uarii generis arbores melliflua poma
gignebant; Inquibus uidemus usq: hodie habundare
gratia. & fructum partier & decorem; Tunc gaudentib;
illis qui putabantur uani. coeperunt flere illi
qui uidebantur urbani; & qui insua fuerunt
sapientia gloriati. in nimia pestilentia peri
erunt; & sera peni tudine mugitum red
dentes. sibi inuicem loquebantur; Isti sunt
quos habuimus inrisu. laborem ipsorum puta
bamus obprbrium. uitam ipsorum exe cebamur. & miseram psonam exr iudicabamus in
dignam. & conuentum eorum sine honore. &
Isti autem inuenti sunt sapientes. & nos
pbamur miseri tum fuisse. & insipientes

Clm. 3810, f. 137v

id quinto & sabbato incub: balneo parato ipsa succincta
desuano capita lauans egenor defricans quecqd erat
crustā scabiē tineā nec purulenta fastidiens in
tdū & uermes extrahens purgans cutis putredines sin
gillatī capita pectebat ipsa que lauerat. Ulcera ū
cicatricūq cutis laxa detexerat aut ungues exaspe
rauerint more euuangelico oleo supfuso mulcebat
morbi contagiū. Mulierū ū descendentiū untiā ip
sa cū sapone a capite usq adplantā mēbra singula di
luebat. Egredientib; exinde sicui ulcerata undūta
ēspicerē tollens rasa noua reddens. Ante pāndosas fa
ciebat uenire cultas adprandiū. Quib; ēgregatis
ministerio parato ipsa aq siue mappā singulis por
rigebat & infirmidis ipsa partē os & manū tgebat. 7
Hunc trib; ferculis illatis farcitis delicus stans ante
prandentes ieiuna psens cū uiuis ipsa incidebat panē
carnē qdqd apponerē. Languidis aū & cetis nēces
sabat ipsa cibos cū cocleare porrigere. Hoc psenti
b; duab; s sola se seruente ut noua martha satagerē
donec potu lenti frs lęti fierent cū uiuis. Tē illa
remouens se loco ut abluerē manus ia bene cultro
cū uiuo tota gratificabat. Si qd audirē de fremitu
iubebat tam ut sederent donec uellent adsurgere.
Ueneranbili ū dominico die hoc hebat in canone testante.

Clm. 3810, f. 175v

cere uoluit. cuique regni flenda ergo nob tulit
nerit. sed tremenda. Ani sim q̄dē in p̄senti sclo dom
nā & mysterē. sed in regnū xp̄i p̄ni sim intēcedentē. 7
A dmirabile q̄dē gaudiū fecit inclit. matris ū intolle
rabilē luctū nob reliquit.

XXII. Quando ei scā aya de hoc scto migrauit ad xp̄m
nerat ibi pontifex loci. ambulauit nuntii ad
uirū apostolicū dōnū gregiū turonice ciuitatis
ep̄m. & aduenit. Sed q̄ntū p̄sensuidit oculis ante
quā ea sepelir. & de eius uirtutib; in libro miraculor
quē conposuit inseruit. Cū aū uenit ad locū.
ubi sēm corp̄ iacebat. qd ipse postea cū sacram
to lacrimis dicebat. q̄d in specie hominis uultū
angelicū uiderat. facies illius uel ut rosa & lilium ful
gebat. ha tremefact̄ ē ac mētu concussus. tāquā
siante p̄sentia beate genitricis dni astar. Deuo
tus uir dō plen. expectabat pontifex loci. ut ea cū
digno sepelirent honore. Tota congregatio
certa ei thorū stans psallebat. ubi uox psallentiū t pau
lulū q̄escebat. immoderabilis planct̄ aderat. Iudeo
exspectat̄ ē pontifex. q̄ uicos circuibat. si qui
uenit supdict̄ uir apostolic. de caritate fidē. q̄ p
fecta caritas foras mittit timorē. Et in basilica scē
genitricis nomine condita. ubi sacra uirginū corpora de
monasterio suo conduxerat. ea cū digno sepeliunt honore. 7

Clm. 3810, f. 196ᵃ

diceretur nonne maledicebat. cum pa
teret. noncommunicabatur.

xxiiii Quod officiū prophanum dampnati proximi
nib. usur pare nonde beant.

Siquis epūs aut pbr aut diac depositus iuste
sup certis criminib. ausus fuerit attrec
tare ministerium dudū sibi commissum.
hic abiecta penitus abscidatur.

xxx Quod nonde beant officia ecclesiastica.
pecunias obtinere.

ubicūq; hanc notulā.
H. inuenies ibi sermo
ne de pbris i licite ordinatis
uel qd ecclesiastica officia
pecunias nō debent
pare.

Siquis epūs aut pbr aut diac p pecunias hanc
obtinuerit dignitatem. deiciat et ipse et
ordinator eī. et a cōmunione modis om
nibus abscidatur. sicut sīm non magus
xxxi Ut ecclam. secular potestia nimia apētro.
me perturbatur

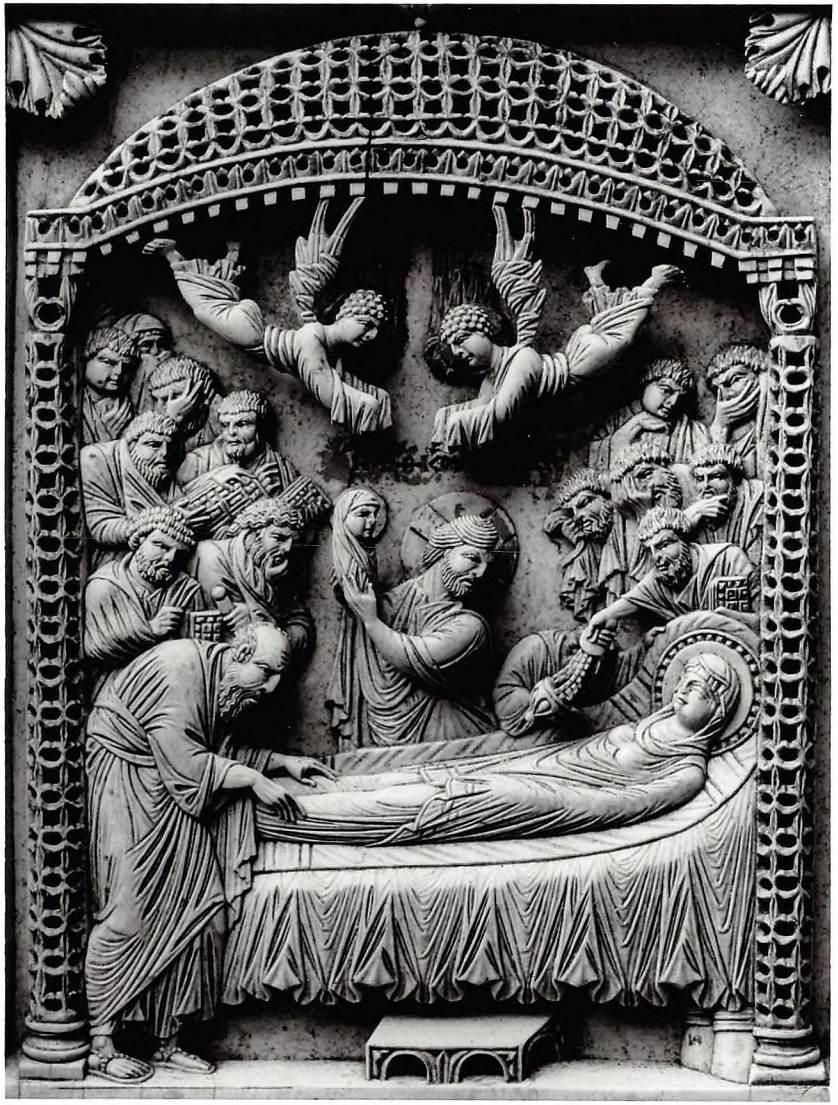
Siquis epūs secularib. potestatib. usus. ecclam
p ipsam obtineat. deponat. et segregent
omēs q q. illi communicant.

xxxii De pbro qui contempto epō seorsum con
tus congregare temptauerit.

Siquis pbr contē nens epm suum seorsū
collegerit. et altare aliud erexerit. ni
hil habens qd reprehendat epm. incau
sa pietatis et iusticiæ. deponatur quasi
principatus amator existens. Est enim
tyrannus. ceteri clerici quicūq; tali
consentiunt. laici uero segregentur.

Cem. 3860. f. 18v

Clem. 4453

BILDARCHIV FOTO MARBURG
IM KUNSTGESCHICHTLICHEN INSTITUT
DER PHILIPPS-UNIVERSITÄT MARBURG
D-35004 MARBURG · POSTFACH 1460
TEL. 06421/283600 · FAX: 06421/283910

ARCHIVNUMMER: 100.2169

REPRODUKTION UND VERÖFFENTLICHUNG NUR MIT
GENEHMIGUNG UND URHEBERVERMERK DES ARCHIVS
BELEGEXEMPLAR AN: BILDARCHIV FOTO MARBURG

ficie demū [illegible] requirit quæ
tum sibiq; congruens apud nos ualeat inuen
inueniri. Aliquando aũ qui uerba accipere
historię iuxta litterã neglexit. oblatum sibi
ueritatis lumen abscondit. Cumq; laboriose in
uenire meruit aliud intrinsecus appetit. hoc qđ fo
rtassis sine difficultate adsequi poterat. amittit.
Sed namq; ut dicit. Si negauit qđ uolebant
pauperibus & oculos uidue expectare fecit. sic
medi buccellam meã solus. & non comedit pu
sillus exta. si despexi preteruntur eo qđ nõ habue
rit indumentum. & absq; operimento paupe
rẽ. si non benedixerunt mihi latera eius. & de uel
leribus ouiũ mearũ calefactus sẽ. Que uidelicet
si allegorię sensum uolenter inflectamus. cuncta
eius misericordię facta uacuamus. Diuinus & eni
sermo sic misteriis prudenter exercet. sic plerũq;
superficie simplices refouet. Habet in publico.
unde paruulos nutriat. seruat in secreto unde
mentes sublimium in admiratione suspendat.
Quasi quidã quippe ẽ fluuius ut ita dixerim
planus & altus. in quo & agnus ambulet. & ele
phans natet. Ut ergo unius cuiusq; loci opportuni
tas postulat. ita se pstudium ordo expositionis
immutat. quatenus tanto uerius sensum diuine
locutionis inueniat. quanto ut res queq; exigit
rit. pcausarum species alternat. Quã uidelicet
expositionẽ recensendam tue beatitudini non
quia uelut digną debui. sed quia te petente me
mini pmisisse transmisi. In qua quicquid tua
sanctitas tepidum incultumq; reppererit. tanto mi
hi celerius indulgeat. quanto hoc me aegrũ
dicere
cum quod docta manus imperat. quassata o
gana ppria non resultant. nec arte flatus expri
mit. fissa rimis fistula stridet. Tanto itaq; ge
nuus expositionis meę qualitas pmittur. in qua
dicendi grãm sic fractura organi dissipat. ut
hanc penitus arsnulla componat. Queso aũt
ut huius operis dicta pcurrens. in his uerborũ
folia non requiras. quia psacra eloquia ab eo
tractatoribus infructuose loquacitatis lenitas
studiose compescitur. dum intemplo dñi nemus
plantari phibetur. Et cuncti pculdubio scim⁹.
quia quotiens in solis male lete segetis culmi
pficiunt. minori plenitudine spicarum gra
na turgescunt. Unde & ipsã loquendi artem
quã magisteria disciplinę exterioris insinu
ant seruare despexi. Nam sic huius quoq;
eptę tenor enuntiat non mi tacisimi con
fusionẽ fugio. in barbarismi confusionem
deuito. sicut modosq; etiã pposiționum
casus seruare ẽtempno. quia indignum
uehemẽter existimo. ut uerba celestis oracu
li restringam. sub regulis donati. Neq;
enim hęc ab ullis interpretibus inscrip
turę sacrę auctoritate seruata sunt.
Ex qua nimirum quia nostra expositio
oritur. dignum profecto est. ut quasi
edita sobolis speciem suę matris imi
tetur. Nouam uero translationem dissero.
sed cum probationis causa exigit. nunc nouam.
nunc ueterem pteumonia assumo. ut quia
sedis apostolicę cum dñ

Clm. 4503, fol. 3r

Clm. 4503
fol. 3r

Clm. 4503, 4to. 144v

borū iacula equanimiter tolerat · & cū sup
borū dicta audit · humiliatis sue tami
tem non relinquit cū magna cordis hu
militate sub iunxit dicens: Audite
queso sermones meos · & agetis p̄ penitentiā ·
Qui enī cū diceret · audite · addidit que
so · cū quanta humilitate loquatur in
sinuat · dū contra se superbientes rogat ·
ut eoz sensum adsalutis doctrinam dev
eat · Sci aū uri dū intra uniuersalē eccle
siam nonsolū docere recta · sed & iā puer
sa tolerare parati sunt · inrideri nī metu
unt · Vnde & subditur: Sustinete me
ut & ego loquar · & post mea siu debi
tur uerba ridete · Bonū & eīs cū locun
tur: duo sunt que insius locutionibs
adtendunt · utrū delicet aut sibi & au
ditorib; sius · aut sibimet solis p̄sint ·
si auditoribus p̄desse nī possunt · Cum
eīs bene audiuntur bona que dicunt ·
sibi simul & auditoribus; p̄sunt · Cum
uero ab auditorib; derident · sibi pro
culdubio prestiterunt · quos a culpa
silentii liberos fecerunt · Beatus iaq;
iob ut sibi & suis auditoribus p̄sit ·
dicat · audite queso sermones meos · &
agetis p̄ penitentiā · Vt aū ipse qđ debet
exsoluat · & iā si auditoribus p̄desse

quaquā contristari debuisset · Sed qua
p̄ flagella p̄senia anceps factus de ante
acta urta fuerat · in flagello tristiam
iure requirebat · Vnde etiam subditur ·
Audite me & obstupescite · id ē conside
rate que egi · & ammiramini in hac pcus
sione que patior · Qui adhuc recte sub
infert dicens · Et sup ponite digitū ori
uō · Acsi apte dicat · Scientes bona que
egi · & considerantes mala que patior ·
uosmet ipsos etiā a uerborū culpa com
pescite · atq; inmeis pcussionib; vra dam
formidate · Vel certe qua digitis quiq; dis
cernimus · ī incongrue p̄ digitum discretio
designatur · Vnde & p̄ psalmistā dr · Bene
dictus dns̄ ds̄ mr̄s · qui docet manus meas ad
p̄lium · & digitos meos ad bellum · p manus
uidelicet operationē · p digitos v discreti
onē signans · Digitus q̄ ori supponitur ·
cum p̄ discretionē lingua refrenatur · ne
p̄ hoc quod loquit̄ instultia culpe dila
batur · Ait ergo · supponite digitum ori
uō · idē locutioni urē discretionis uirtu
tem adiungite · ut p̄hēt que recta contra
ypocritā dicitis · quib; sunt dicenda vi
detis · SEQVITVR · Et ego quando re
cordatus fuero pmiesco · & concutit
carnē meā tremor · Quia beatus iob actiū
suoz oblitus nī fuerit · extrema et̄ locutio

Clm. 4503

fol. ~~1447~~ 144v

Cuba

Clm. 4504, fol. 9r

LEGRVDQ
INSACRO
ELOQUIO

SIC NONNULLA MYSTICA
describuntur ut tam iuxta narra
tionē hystoricā plata uideantur. Sed
sepe dicta talia in eadē hystorica nar
ratione pmixta sunt. pquę supficies
historię cuncta cassetur. Quę dū nihil
historicū resonant, aliud ineis inquire
re coguntur. His enī dictis quę apta ere
dimus cū interiecta aliqua obscurius
inuenimus. quasi quib; dā stimulis pun
gimur. ut ad aliqua altius intellegenda
uigilemus. & obscurius plata sentiamus
ta & iā quę apte dicta putauimus. Cū g
beatus iob de sermone dñi & magnitu
dine tonitrui loqueret eisdē uerbis pri
mus subinfertur. Addidit quoq; iob as
sumens parabolā suā &c. Quo pfecto
uersu ostenditur. huius scissimi uiri dic
ta quā mystice sint plata. dū parabola
ideest similitudo assumpta narratur ab
eo. qui nihil inferius pcomparationem
t similitudinē loquit. Addit

temptari ecclā ab aduersariis solet. ut
uidelicet psecutionē. aut uerbis pati
antur aut gladiis. Scā uero ecclā sūmo
pere habere sapientiā & patientiā studet.
sed exercetur ei sapientia cū temptat
uerbis. exercetur ei patientia cū temp
tatur gladiis. Nunc ū de ea psecutio
ne loquit. inqua ñ gladiis sed falsis as
sertionib; lacessit. Multos aū nouimus.
qui cū in hac uita aliqua aduersa pati
untur dñm ee ñ credunt. ñ nulli uero
ee dñm estimant. sed res humanas mini
me curare. De illis quippe p dauid dr.
Dix insipiens in corde suo ñ est ds. Isti
ū apud eū dicunt. quomodo scit ds.
& si ē scientia in excelso. & rursus. Et
dixer non uidebit dñs nec intellegit
ds iacob. Ysr g iste scę ecclę tipū gestans.
in ipsa afflictionis suę amaritudine
constituitur. contra utroq; respondit.
Nam quia essentiā uita habet. mors ñ
habet. ut dñm esse fateretur ait. Ysunt ds
Ve uero cū res humanas curare phibe
ret sub dicit. Qui abstulit iudicium
meū. & ad amaritudinē adduxit ani
mam meā. Ista enī quę patitur ñ casu
sed ppetī. sed dō omnia disponente testat.
nec temptatori suo amaritudinis suę
potestatē tribuit sed auctori. Scit nāq;
quia diabolus licet afflictionē iusto
semp appetit. dñm

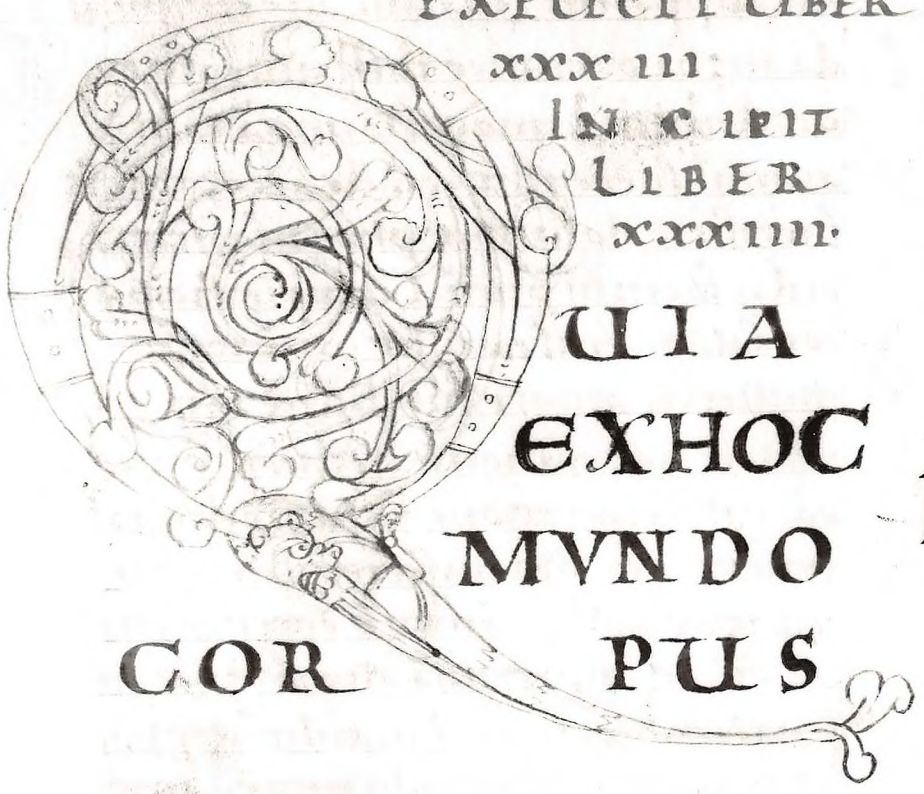
Clm. 4504

fol. 9r

Clm. 4504, Bst. 1911

EXPLICIT LIBER
XXXIII

INCIPIT
LIBER
XXXIIII.

VIA EX HOC MVNDO CORPUS

GERIMVS VNIVERSITATIS TER
minū. exta quę nos sum⁹ parte pensem⁹.
Ctius quippe quales sint mundi fines
agnoscim⁹. si sollicite aspicim⁹ hoc qđ
de mundo gestam⁹. Ętas enī nr̄a pu
uenilēs annos robustī uiget. insēni
li aū tempore crebrescentib; morbi
ex coquūt. Et dū diutī extenditur
ut sub sistat. mortendi uice cotti
die defic̄ pmomenta uiuendi. ita
etiā mundi tempus. dū uenientib;
annis auget. crebrescentib; alis af
ficit. & unde etatis augmtū pcipit.

tempus habet. Tunc ḡ immagnę irę
feruorē se dilatat. ne qui inbecillitudine
stare nō potuit. in dampnationis suę
foueā cū pauci sruat. Tunc quidq̄d ne
quit ualuerit. callidius exq̄rit. & ser
uicē superbię altī erigit. & p dampna
tū illū quē gestat hominē. omē qđ
tēporalit̄ p̄ualet. neq̄t ostendit. Isn
de diuina uoce recte nunc dicitur.
IN COLLO EIVS MORABIT FORTITVDO.
Quid enī collo leuiathan istius. nisi ela
tionis extensio designat. qua ctra dm̄
se erigens cū simulatione sctitatis. etiā
tumore potestatis extollitur. Quaenī
p collū superbia exp̄mit. esaias pphe
ta testat. q̄ hierusalē filias redarguit
dicēs. Ambulauer̄ extento collo. In
collo ḡ leuiathan isti fortitudo de
morabit. q̄a elationi illi etiā sub tunc
ta potentia suffragat. Nā q̄dq̄d tunc
superbię extollit. q̄dq̄d callide machi
natur. etiā cū uirtute potentię secu
laris exeq̄t. Qđ danihel pphēta intu
ens ait. Dolus in manu eius dirigetur.
Dolus q̄ppe in manu ē. fraus in uirtute.
q. omē qđ neq̄t uolet hoc actū p̄ exeq̄
etiā fortit̄ potest. Dolus ū ei dirigi dr̄.
q. fraudi sei malitia nulla difficul

Clm. 4504

for. 191v

Clm. 4523, fol. 42v

ã. s: æ scã scoꝝ. et alia ñ tamñ
m̃ scribente salemone
ticoꝝ. Beatus q̃dē
at sabbata
gut cantica
trib; cant-
coꝝ. Et ficut ut
ut ualeat introire
dño popło tradtū ē
tū sabbatorū. eodē m̃
ctinentē cantica pa-
canticoꝝ. f gredi te
gipti pteriſſe mare
lues. Cantem̃ dño gl-
adhuc es a cantē cant-
mas ad puteū quem
nas. Post hec ueni ad
us ōstruit. cantes can
ursū habes necessariū

A Et solet unguentū filius dī designari. quia p ipsū nob cuncta loḡr pater.
B Et ubera scī p̃dicatores intelligunt. qui in archano pectoris dñi lacte nos nutriunt
INCIPIVNT CANTICA CANTICORŪ. scē p̃dicationis
VOX SINAGOGE. Hoc ē tangat me dulcedine p̃sentię filii sui.
SCVLETVR me osculo oris sui. quia
Confisa ad eū dño ido te opto. q̃ B doctrinę tuę c utenis
meliora sunt ubera tua uino. & odor
v. dulcedo euangłice doctrinę melior ē austeritate legis.
unguentorum tuorū sup oīa aromata.
Vino coparat doctrina a chrismate xpō. s & q̃ ualis es.
ueteris legis. Vnum Oleum effusū nomen tuū. ideo adolescentule
inebriant rationalem filectos animę gra baptismatis renouatę.
intellectū auferet. dilexerunt te. Vox ecclę ad xpm.
tra lex carnalia dat E
sapere ñ spualia. Trahe me post te. curremus in odore
Vnū auferet uires corporis. v. opertū q̃ sē ex donis spūs scī. Vox sponsi ad adolescentulas.
uel lex uires spualis unguentorū tuorū. Vox sponsi. Introduxit
actionis; o Scriptura scā in ętna gaudia. corpore
adolescentiā p nouitē duxit me rex in cellaria sua; exultabim̃

Bayer. Staatsbibliothek München
(Photostelle)
COD: Lat. 4523
Fl/a: 42v

Clm. 4523

habere

a Quia domi cōpunctionis ⁊ dulcedinis memine. ñ in arbitrio e voluntis. ſ. in miſeratione dantis. ido ñ ſemp illi equaliṫ. ḟa ñ ita ſe offert

ds in exilio laborantib; ſāc̄ gr̄ in patria ⁊ eternitat̄. i. poſtq̄a venit in me p p̄dicationē.

intellectu

b Querendo altitudinē diuinitatis xp̄i illā eccla ut locutus ē. quesiui & n̄ inueni illū. uocaui et

sc̄i doctores q̄ ſcripta p̄dicatione circueunt

udere neḡt. utq; psalmista. deceder homo ad cor altū. ⁊ exaltab ds. Et respondit. hoc ñ exau

dit. ad hoc ut libris suo fidelis q̄ſq; uincula ⁊ corda singulor. ⁊ spiculis celestis amoris vulnerant. ⁊ ut magis ardeant inflammescunt.

corporis exuat. ⁊ lib ampleḡ. ſui ſponſi cuiert̄ cuitate. pcusserūt me & vulnerauerūt

c ſoler. q̄d apls pbat dicēs. Cupio diſſolui ⁊ ee cū. et ueruste cōſuetudo regū ſubtrahunt.

apti ⁊ leuite eccle.

xp̄o me. tulerūt m̄ pallui meū custodes murorum.

Eccla de gentib; alloq̄t eccl̄am de iudeis ita dicens.

finire

v. ſi adhuc noscens xp̄m.

Aduro uos filie hierlm ſi inueneritis dilectū

c Merito languet ſponſa. cū gladio uerbi dei percussa

sc̄i ſp̄s

frenū exuit amictū. & filias hierlm. ⁊ dignitatē ſuā meū. ut annuncietis ei quia amore langueo.

aduratur. ut ſui amoris magnitudinē ad dm

respondet ſinag.

referant. ⁊ p ei nudanda gr̄a ſupnū ſibi poſcant

Vox Synagoge. Qualis ē dilectus tuus ex dilecto.

auxiliū.

d Obſecro te q̄a ſic me aduraſti. ut amore q̄ te

rogaſti

q̄a ſic aduraſti nos. Ecclā de xp̄o. Dilectus

languere dicis. me q̄q; p uerbū p̄dicationis facia

⁊ q̄a me peccato.

sanguine p̄ſſionis.

ardere. & in oſtendas qualis ſit dilectus tuus mis candidus & rubicundus. electus ex milib;.

ex ea parte q̄ poſſit diligi. ñ uideri. ⁊ q̄a p̄fecta

Capit xp̄i dic. q̄ ſol. bonus ⁊ optim.

v. p ducē.

ſunt foras mittit timorē.

e Caput eius. Caput eius ſe ſecūdū q̄ do fideli famulatu ad

Obductorū.

ob p̄ſſuras.

passione

& maiora mēbra.

herent. Claret palme. p p̄ duriṫa longanimitatē

maru nigre quasi coruus. Oculi eius ſic columbe

apd dm. nigre. ob p̄ſſuras.

v. gr̄a dulciſſima mundate

f Oculi ei ſc̄i doctores ſc̄ē. p q̄s uidet eccla q̄ recta

ſup riuulos aquarū. que lacte ſunt lote. et

v. omnū donoꝝ ſp̄ualiū habundantia.

ſc̄ē. q̄ bene colūbe p p̄ ſimplicitatē. & riuuli

residentes iuxta fluenta plenissima. g Gene illius

agrū p p̄ carismata diuina cōparant̄.

In genus

ordinate & pphis ⁊ aplis. futura incarnationis ei archana

h In genus. ſaluatoris nr̄i modeſta pietas ſumul

sic areole aromatū. cōſite & pigmentarius. Labia ⁊ illi facta

et ſeueritas exp̄mit. Areole aromatū. unitate

narrantib.

⁊ dulcedine ⁊ fama gr̄e ei deſignant.

ei lilia stillantia murrā primā. Manus illius

i. Verba doctrine ei. lilia. q̄a claritatē celeſtis

regni p̄mittunt. ſtillantia. q̄a p ē rep̄tū p̄ſcr

tornatiles aureę. plenę iacinctis. Venter eius

rū uoluptatū ad hanc p̄uenendū ee p̄dicunt.

k Manus. opa. q̄a q̄ uerbis docent. factis implent. eburneus distinctus saphiris. Crura illius colūne

Tornatiles. q̄a ut ſe omnē regulā iuſticię teneant.

fide. ſpem. ⁊ caritatē.

ut ſit. oportet in me omnē iuſticiā impleri. marmoree que fundate ſē ſup baſes aureas.

Primo ſe ⁊ man aureę. q̄a oma q̄ in hoc geſſit.

Sic cedrus alias arbores q̄ in libano. ita xp̄c omes q̄ in eccla nascunt

excellit

duuinitatis gr̄a p̄fecit. l. plenę. q̄ nos ad ſpē celeſ Species ei ut libani. electus ut cedri. Guttur illi

In gutture intima dulcedo uerbor illi memorate. q̄a q̄ ſapit. n eſurit. ⁊ qui de ſiderabilis

rū acq; amore exercent. q. uenuſtus uiridis coloris

q. qui dē. ſ. ⁊ qui hō. in quē deſiderant. ⁊ angli p̄ſpicere. Vt in manifeſtate partis. hō in

gemma ē. M. Ipſe q̄ dilecti. fragilitatē humanam suauissimus & totus desiderabilis. Talis ē dilect

tatis ei deſignat. Eburneus. decore caſtitatis.

virginitate matris. In illa creator. in iſta ſaluator. Talis ē d. Quanto deuoti q̄ſq; dilig dm.

Saphirus. ſublimitate celeſtiū uirtutū. diſtincte

caritio familiari habet amicū dñi. ⁊ talē neceſſe ē intelligat eū. ſi. eū uis habere amicū;

mis. et iſte ē amicus mis filie ihrlm. Vox ſinagoge

saphirus. q̄a partū humana fragilitas eſurire. tēp

q̄ decore ⁊ carminis hec uarianṫ p ſone loḡtū. ſ. tam xp̄i eccla q̄ ſponſę

tatione mortis. partū diuina celsitudo miraculis ad ecclam. Quo abiit dilectus tuus o pulcher

vocabulo exp̄mit.

pulcherrima mul.

resurrectione. ⁊ aſcenſionis gr̄a intelligit.

Quasi aliquando ī ſpa corporali ſpe eū ſaſſe ē. dic q̄ declinare

designat

illa. ut illū ſecūm recū.

l Crure nocabulo. ſcripture incarnationis xp̄i inſi rima mulierū. q̄ declinauit dilectus tuus

nuant. q̄ columnis marmoreis p p̄ firmitatē et

fide ⁊ operatione.

m rectitudinē cōparant. Sup baſes aur. Qua q̄q̄ & queremus cū tuum. Vox eccle. Dilectus meus

Quasi dixiſſet. illuc aſcend

p eū ti de eo geſtū ē. oma diuine p uiſionis eſilo

unde deſcendit.

in me eccl̄am. ⁊ in uterū uirginis.

amne tēpa ſectaria diſpoſita ſē. descendit in hortum suum. ad areolam aromatis ut pas

n Ut libani celsitudine. ⁊ delectatione ⁊ gr̄a arbor

i. bona opa

ſ. placeo

aliis montes. ſic dns xp̄c oīs ſcos meritoꝝ celsi catur in hortis & lilia colligat. Ego dilecto meo & dilec

tudine ⁊ gr̄a uirtutū ante cetes.

ſ. placeę.

o Hactenus ſcē eccle uox ē querentis ⁊ laudantis tus mis mihi. qui pascit inter lilia. Vox xp̄i ad eccl̄am.

mē. q̄d q̄ respondeat subinfert

sine inuidia. / sciens ſe opera

p̄piendo aliis.

p̄mittua eccla apls.

Pulchra es amica mea. suauis & decora sicut ierlm.

eccla ſuauis ⁊ decora ut hierlm dr. q. ei deſiderū utre. uiſum

Clm. 4523

fol. 45v

rantur. Quod quidem p. scm spm pro
phetam sensisse arbitror. Cū dicit,
Uniuersum stratum eī uersasti in in
firmitate eī. Beatus ē enim ille
cuius stratum dns in ipsius infirmi
tate conuertit. Utqui fuerant pau
lo ante iracundus. adulter, & pe cu
lans. & cunctorum scelerum infir
mitatib; plenus. Adsuetum corpus
eius malo uertens dns. fiat castus.
humilis. & modestus, O equo strato
spī taliter adparalitico dictū ē a dno,
Surge. tolle grabattū tuū & ambula,
Non enim tam ineo admirationis ali

tare & lectum. in quo fuerat paulo
ante portatus. & anima illius que
prius uasculo corporis ferebatur.
postea corpus suū ipsa uas illius circū
ferre &; potest & iam sic accipi quodam.
Erunt duo in lecto. unus adsumetur
xpianorum plebs. & populus iudae
orum. qui uelut uno lectulo. hoc ē
una mandatorum lege tenentur.
& uelut simili resurrectionis spē le
gloriantur. Tunc igitur xpiano
rum populus beatus adsumetur
in gloriā. Iudaeorum uero execrabilis
conuentus relinquetur in terra.

uno

aliter relin
quetur

Clm. 4533, f. 17r

Bayer. Staatsbibliothek München
(Photostelle)
COD: lat 4533
fl/a: 17R

pit sapientiā. Ctamen nec anima
sine ratione. nec ratio sine anima
Sic ex pater & filius lucē unum sint.
& unus dī sit. ad xpm solū panis
caro. Sicut ad solam rationem
panis sapientia. lucē non recedat
a ba anima. Cece aliud. Insole calor
& splendor in uno radio sunt. sed ca
lor ex si ccat. splendor inluminat.
Aliud suscipit calor. aliud splendor.
Ctlucē calor & splendor
ab inuicem
non queant
separari
Suscipit
splen

carnem & non deseruit patrē. nec se
diuisit a patre. Suscepit inqua filiu
carnē in proprietate. sed tamen ex pat
& spūs scī. non defuit maiestate. Indu
mitate aequalitas. in carne sola filii
proprietas. Cum ergo una sit deitas. un
diuinitas. Impleuit quidē carnē xpi
pater & spūs scī. sed maiestate non sus
ceptione. Vt scire a quia cū eo erat
Euangelista refert. quia hīs splen
spū scō regressus est ab or
dine. Ccce quomo sic
ihs xpūs susc
pit carnem
& tamen
& spūs scī.

Clm. 4533, fol. 25v

lat 4533
25 v

ꝛiam unigenitam. Unū quippe uer
bum dī pater genuit de seipso. ꝑ quē
omā creauit ex nihilo. In principio
erat uerbum. & uerbum erat apud
dm̄. & dūs erat uerbum. Hoc erat in
principio apud dm̄. Omnia ꝑ ipsū
facta sunt. & sine ipso factū ē nihil.
In hoc aut̄ quod illud uerbum
dī pat̄ oma fecit ostenditur quia
hoc uerbum genuit ipse nō fecit.
Illud igit̄ uerbum de dō dī est.
de creatore creator. ē. Unde hoc in
se natura liter hab& ēe. quod pat̄
ē. Natus ē itaq. de patre dō filius dī.
alter In psona. non alius in natura.

patet. ē. alt̄ ille quod filius ē. neut̄
tam alt̄ dī. quia pat̄ & filius unus ē
dī. Quapp̄ quando de patre dō. & filio
dō nascit̄ sermo. digne dicimus al
terum ēe patrem. & alterum filium. / œ nichilomin̄
digne digne di
cim̄ unū dm̄ ē
patrē œ filiū;
Cum enim dicimus alterū ēe patrē. alte
rum filium. discretas ꝑsonas genitoris
genitaq. monstramus. Cum uero dici
mus unum dm̄ ēe patrem & filium.
Ipsam unam naturam In discrete di
uinitatis ostendimus; alteras enim
ꝑsonas genitoris & genit̄; quando
uero sufficienter / aut digne loqui po
test̄ quis de quo. homo de dō. mortalis
de immortali. uisibilis de inuisibili. mu

Clm. 4533

Bayer. Staatsbibliothek München
(Photostelle)
lat 4533
58 R

Clm. 4541, fol. 201ª

DE OCEANO

OCEANVM & greci & latini ideo nominant · eo qđ in circuli modo ambiat orbem · & acelerrime · eo qđ ocius curiat · item quia ut celum pure color nitet · Oceanus · quasi ceaneus · iste ē qui horas tiarum amplectitur · alterniscq; estibus accedit atq; recedit · Respirantibus enī impfimo uentis · aut remouet maria · aut resorbet · quicq; apximis regionibus diuersa uocabula sumpsit · ut gallicus · germanicus · scythicus · caspius · britannus · atlanticus · gaditanus · Nam gaditanum fretum · a gaditanis dictū ·

ubi primum a beoceano maris magni lumen aperitur · Vnde & hercules cum gaditanis puenisset · columnā sibi posuit · spransillic ee orbis terrarum finem · DE MARE MEDITAR

MARE magnum est · qđ a beocea sit exoceano fluit · & immenditer ergit · deinde ad septentrionem tendit · qđ inde magnum dr · quia cetera maria in comparatione eius minora sunt · Inde est mediterraneus · quia p mediā terram usq; ad orientē pfundit · europam · & africam · asiāq; determinans · cuius prime partes sinus qui in span pfundit · ibericus · & balearicus · appellatur · deinde gallicus · qui narbonensem pumtiam adluit · mox ligusticus · qui iuxta genuam urbem est · proximus · tosthec tirrenus · qui italiam attingit · quē greci ionium · itali inferum uocant · Inde siculus · qui a sicilia usq; ad creta nauadit · Deinde creticus · qui in pam filiam & egyptū p tendit · Inde ellespontus · qui in septentrionem retorquens · anfractibus magnis iuxta grecias & illiricum in angustias septem stadiorū stringitur · quo xerses ponte nauibus facto in greciam cō meauit · Ibi est aut dus inde diffusus · equore patente · rursus stringitur · & facit ppontidem · qui max in quingentos passus coartatur · sinus bos forus traciis · quo darius copias transportauit · Inde pontic⁹ sinus amplissimus a tergo meotidis paludibus · qđ mare ex multitudine fluminum dulcius quam cetera · nebulosiq; & breuius · unde & pontū uocatum · quod sit breuior · atq; eo preter focas & tunnos · atq; delfinos · alias beluas maiores non patitur ·

Sicut q̄ terra dum una sit · p diuersis locis suas appellatur uocabulis · ita & pregionibus hoc mare magnū diuersis nominibus nuncupatur · Nam ybericum & asiaticum

Bayer. Staatsbibliothek München
lat 4541
201 R

Clm. 4542, f. 244v

quenda sapientē dr. In omnibus operibus tuis memorare nouissima tua
& in eternū n peccabis. P ensare quippe cotidie debemus. qd ex eius
de uoce nri redemptoris audiuimus. & quidē in hac die tua que
ad pacē tibi nunc aut̄ Abscondita sunt ab oculis. Dum enī districtus
iudex sustinet & adhuc manū n ex erte impercussione. dū a retributi
one ultionis ultime. ee quedā temporis securitas & dilatio uide
tur. debemus pensare malū qd sequitur. pensantes gemere. gentes
urtare. ea que comisimus peccata indesinenter aspicere. aspicientes
flere. flentes abstergere. Nulla nos psperitatis transitorie letitia
dissoluat. nec mentis nre oculos ea que sunt transitoria obstruant. ne
ceos ad ignē ducant. Si enī districte pensetur cui sit ponderis
impperiū. ex ore ueritatis agnoscit. cū neglegenti & futura non p
spicienti dr; & quidē in hac die tua que ad pacē tibi nunc aut̄ ab
scondita sunt ab oculis tuis. Nam cogitandū ualde ē. quantū nobis
erit terribilis hora nre resolutionis. qui pauor mentis. quanta tunc
omnū malor memoria. que obliuio transacte felicitatis. que formido
& consideratio iudicis. Quid ergo ee nobis de psentib; ad delectatio
ne debet. quando cuncta simul transeuntib; n ualet transire qd immine
quando hoc fundit⁹ finit qd diligit. & illud incipit ubi dolor nū
quā finitur. tunc maligni spūs egrediente anima sua opera requirunt.

Bayer. Staatsbibliothek München
(Photostelle)
COD. lat 4542
244 r

caeci lucā sunt restituti. plurimi quoq; ademonib. erepti. multiq.
aliis infirmitatibus liberati; Tunc imperator oratione peracta
offerens multa donaria. aeccleſias dī reparari fecit exregiis sumptibus.
reddens priuilegia auctoritate prelata. restituens captiuos in p̄pria.
dans oportuna presidia. constantinopolim rediit. fretus uirtute
diuina secum pfeuerante sanctę crucis signaculo. miracul orū
premio; Donante dño nro ihū xpō. cui ē honor & gloria.
cum patre & spū scō. omnipotenti dō. p oīa sęcta saeculorū. āmn;

GESTA SCORVM DORMIENTIVM QVI IN EFESO DORMIVNT.

DECIVS IMP. ENTIBVS MAXIMIANVS MARTINIANVS MALCHVS
ET SERAPION CONSTANTINVS. xviii kl dec.

In diebus illis Cū regnaret decius imperator descendit incurtatē constantinopolitanā
congregauit ante se omnē multitudinē ciuitatis. p̄cepitq; idolis sacrificare. & fumus hostiarum tamquā nebula impleuit omnē ciuitatē
tenebris & caligine nidoris. Subito uero decius imp̄r p̄cepit comp̄hendi xp̄ianos. & idola cogebat adorare. Quiaūt firmi erant in xp̄o.
pependerunt carnifices p̄ predes sup muros ciuitatis. & comedēs
corpora eoz uolucres caeli capita eoz portę ciuitatis infigebant.
Maximianus aut & socii eius firmi in xp̄o signaculum xp̄i portabant incorpore.
Erant enim imunes illis & orationib, intenti; Inuenta sunt ergo inculiculo
quodam orantes interfectos prostratos & capita putuere plena uidebantq;
& plangebant inconspectu dñi dī sui. Ingressi quoq; pagani
imp̄r dicebant oīa quę maximian & socii eius faciebant;
Hęc audiens decius iratus ualde. iussit eos suis conspectib,
p̄sentari & dixit eis. Cur p̄manistis institutia & insania ura
dispicientes mandata mea. & deos meos non uultis uenerari;
Ses maximian respondit. Habemus in cęlo & in terra dñm. qui
mundū fecit uniuersum. hunc adoramus sacrificiū offerentes;
Nam idola uana & muta dispicienda sunt & surda. Tunc decius
imp̄r p̄ dispensationē dī dimisit eos. uolens plenius uerba con
uertere. ut idolis immolarent. ipsi autem opera iustitiae faciebant.
tollentes aurum & argentum. & dederunt occultę pauperibus.

Clm. 4547, fol. 247r

Bayer. Staatsbibliothek München
(Photostelle)
COD: lat. 45-47
247R
Fl/a:

…e · At illa exterrita anuntio · & ruinu̅ felle …
…ctio vernerit euaginato ac forpice …
…olore qd dicerit · aut simplic… …atis mihi em… …d ·
…n. igu… mortuos eos undere qua… …le pa… …m
…olore eu… et scrutans qd de ceps· pleu… …
…ac ulcens· Cauente regina o… …eptum impuers… …
…expleri e silu̅ urm· Nec mora· adi… …ti e· lodobarius pue…
…a· elisit mia defixuq; cultru̅ …ella· crudelit im̅ fecit q…
…eius ad pedes chlodibti ptt … ad phensamq; eius ia…
…mis· Succurre prssime pa… nec go pereā sic fr… tunc …
…espsa facie aut· rogo dulcissime fr… ut huius mihi uita …
…edas· & qd qd iusseris p eius anima e ferā tantu̅ nem̅ ficiatur·
At ille cultrum actum aut· aut face eu… ate aut certe peo morieris· Tunq; les…
incitator… …ius causa· sedia uelocit diffidens· Hec ille audiens· repulsu ase pu…
eru̅ pic… …ade· ipse uero excipiens· transfixum cultro inlatere sic fratre̅
prius fecerat ugulaut· Tertiu̅ uero chlodoualdu̅ comprehendere n
potuerunt· …quia di nutu· & auxilio uiroru̅ fortiu̅· domanib; e… &
liberatus· & post posito sclari habitu· e… ocuse effectus· & bonis oper…
bus insistens· prbr ordinatus· Sed & in… …hasterio̅ in loco cuius uoca…
bulu̅ e nunc unigentu̅· qd ferme milib; sex parisius distat· in xp…
amore sib edificauit· ubi ipse pciosus in corpore requieset·
Et cottidie lonis operib; insistens· uigilius & orationib; elemosynis· ieiuniis· la…
crimaru̅ undas pfundens· di mia uacabat· Lectiones diuinas assidue am…
plectens· spalis animus ad ardore supno pdonauit· Cedem ips effugiat· saluta…
corporu̅ oratione̅ quesita n artis medicine orata· His ac talib; pfungens·
tuere
uincenda mundi etagio· mundus migrauit· VII ID. SEPTEMBRIS· Regnante
dno nro ihu xpo· cui e honor· & gloria & urtus & imperiu̅ in saecula
saeculorum· amen·

Clm. 4547, fol. 250r

bayer. Staatsbibliothek München
(Photostelle)
COD: Lat. 4544
A/e: 250 R

Clm. 4549, fol. 1r

Tercia pr collacoñ stor.
ꝑm

O princeps pacis. ac principiū pietatis
O uerū lumen. retinēs par cū patre num
S pī oscē. quo constant cuncta uolame
His quoq; ꝓnis. unus semp specularis
Ordine qui miro. finis constas & origo.
Leges eternas. ac solus iure gubernas.
Qui gen̄ humanū. miseratus mortificatū
Y uere fecisti. pcioso sangu ne xr̄i.
Cuius iudicio statuentur cuncta subequa
Da sentire fidē. qua felix fert sibi finem.
Y e credā r te. nec sint alię mihi secię.
Atq; scā plane. qd iustū sit uel uane
S pī concede mihi. qua possit uita uideri.
Y irtus inhis prima restat dilectio bina.
Quā dis infunde. subuiscera cordis haiunde
Aures aduerte. rogo sint m̄ semp aptę.
N e munis caris delicta mei puerilis
S ed uius ignosce. factis ueniamq; ꝓmere
Non mea mens queso. ledat more supbo.
Aduenīat rite custos patientia uitę
Mors & ꝑdicio. discedat cecalubido.
Spumquā delicis. ēfundar crimine uentris
N e pollua caro sāno turbet amaro.
Secre in fi as. cū indero reg aduenas
nt peul ma tractantia. lis sed & ira
Nec reb, uanis me laus seducat manis
Crucifica q; mihi quecūq; talenta dedisti.
Sicq; meos mores pcor- inmetate dirigas
Y t mea sit cura. qd gestū sit ut futura
Ac regis ueri mereat sic tales habere.
Qui sō terā cū [illegible]

BIBLIOTHECA REGIA MONACENSIS

Clm. 4549

fol. 1r

Stans alonge [a] qui plurima p patrarat facinora · Atq; sua reuoluens
Nolebat alta contemplare celi sydera
Sed pectus tundens hec prorumpebat ore lacrimans
Deus ppitius esto mihi peccatori
Et mea omnia piusdele facinora Deus iudex fortis et patiens
Hac uoce benignam promerunt clementiam
Nec non & iustificatus uenit domum suam
Cuius nos sectantes exemplā dicamus dō
Dñe benigne nobis miserere laxans debita
Amen & nos iustifica.

[b] secū crimina

Kehrein Sequ. p. n°163 ex
Clm. 14083 f. 37

Clm. 4549, fol. 1v

Clm. 4549
fol. 1v

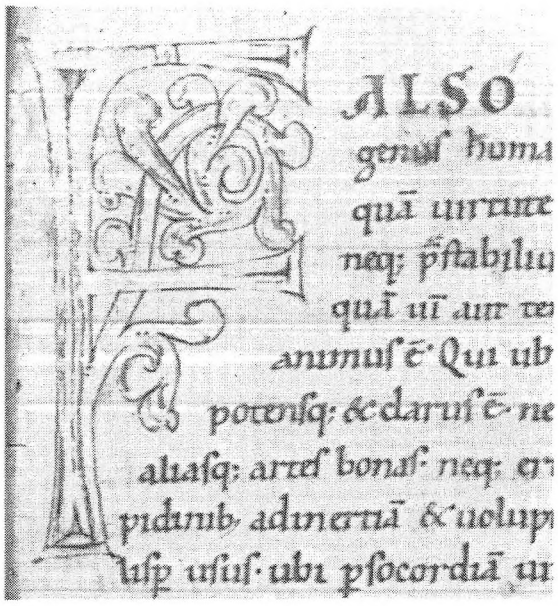
P ausat inhac tuba Gotabel uenerabilis abba
Q ui dño placuit hic homo dñ uigilt
I ste ille chorũ primus renouans monachoꝝ
V erbis que docuit moribus hꝛc colui
V alde locũ uilem tunc istũ repperit idoneũ
D estruxit uetera construit atq; noua
O mã que cernis hic muris structa modernis
F ecerat exp̃rio strenuus ingenio
C omunans eque uigilans nocte dieq;
C enobiũ uaris hoc decorare modis
P quo dicentes sint cuncti p̃gredientes
H uic superam lucẽ da ds & requiẽ am

Clm. 4549, fol. 89v

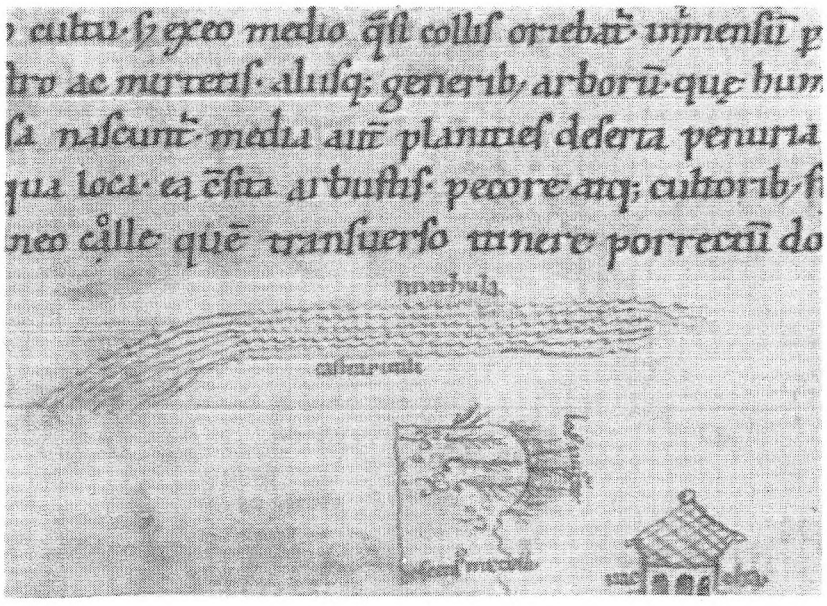
Clm. 4549

fol. 89v

Klemm, Roman. Hss. 2, Tabelle S. 114 cf. Clm 3005
Augsbg UB I 2 4° 9

407 Clm 4559 fol. 16r · Kat. 184

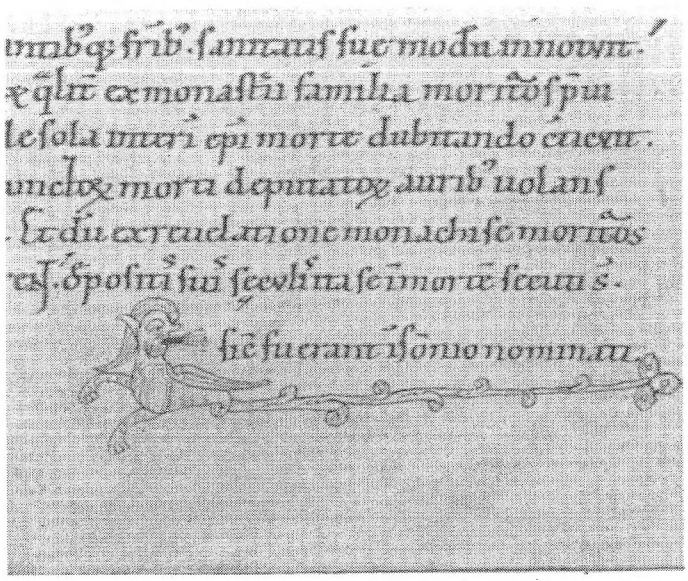
408 Clm 4559 fol. 28r · Kat. 184

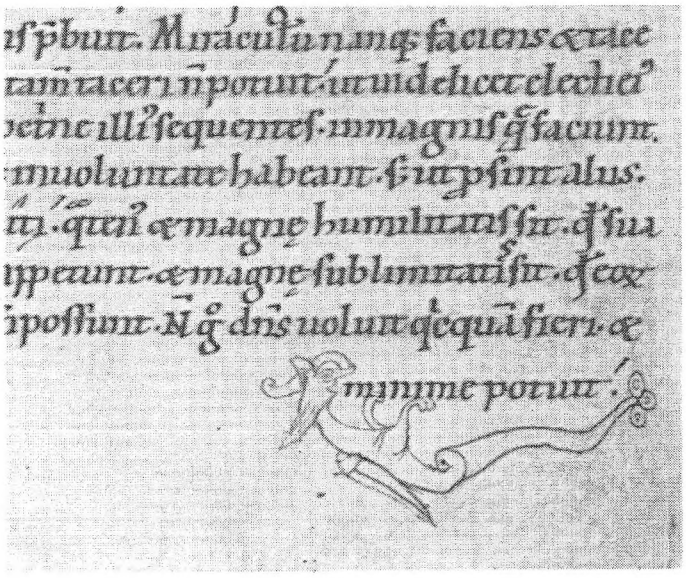
409 Clm 4604 fol. 3r · Kat. 185

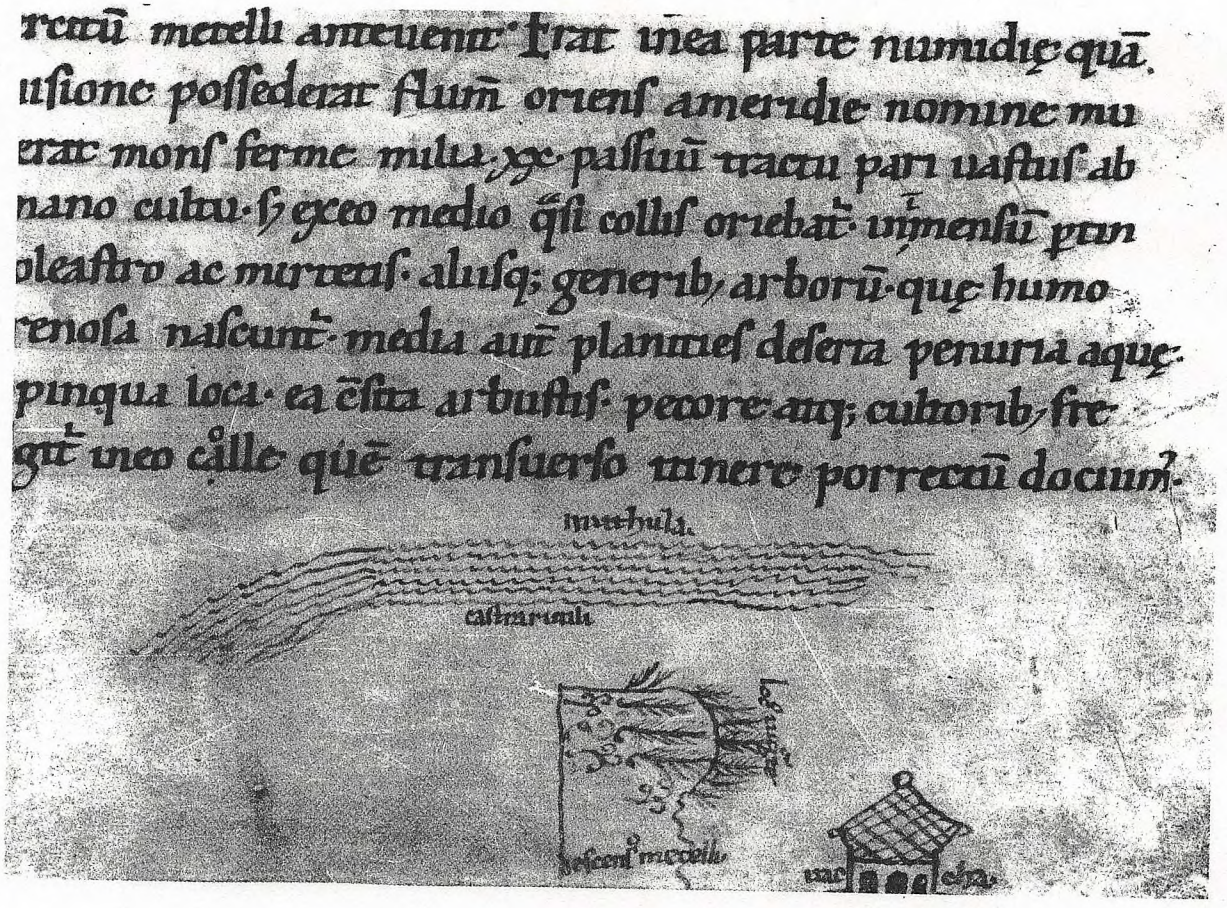
410 Clm 4604 fol. 20v · Kat. 185

411 Clm 4604 fol. 140r · Kat. 185

412 Clm 4599 fol. 14v · Kat. 186

16. *München, Bayerische Staatsbibliothek, clm* 4559, f. 28r

P. Gautier Dalché, Les diagrammes topographiques dans les mss des classiques latins (Lucain, Solin, Salluste)

Med. L. Holtz (2003) p. 291 ff.

~~p. 246~~

cf. Clm 3005 (Admont Missale) etwa?

INCIP LEC EVANG DE DIVERSIS CAVSIS.

PROVBERITATE. Sed Luc. k lxxx. iii. Factū est inuna dierum ascen
dit ihs. vsq; ad mari obediunt ei.

PRO STERILITATE. Sedm Mat k c lx. Dix ihs discipulis suis. Misereor tvr
bis. vsqve ad discipuli eius cum eo.

IN COMMOTIONE GENTIV. Sedm Luc. k c l. Dix ihs discipulis suis. Nolite
solliciti esse quid manducetis. vsq; ad hec oma adicientur uobis.

IN NAT PAPE. Sedm Luc. k cc. xx. Facta ē contentio inter discipulos.
vsq; iudicantes xii. tribus israhel.

TE ALIA VBI SVP. Sed Luc. k cc. xx viii. Dix ihs discipulis suis parabol hanc.
Homo quidā erat nobilis hic abiit. vsq; omni habenti dabit ad habundauit.

IN ORDINATIONE PRESPITERO. Sed Mat k cc. lx iii. Dix ihs discipulis suis. Vigi
late ergo. quia nescitis. vsq; super oma bona sua constituet eum.

TE ALIA. Sed Mat. k c. lx v. Dix ihs discplis suis. Quis putas ē fidelis seruus.

IN ORDINATIONE DIACONORVM. Sed Ioh. k c. iii. Dix ihs discplis suis. Amen
amen dico uobis. Nisi granū frumenti. vsq; pater m̄s qui est in celis.

TE IN NAT PAP. Sed Mat. k c lx vi. Venit ihs in partes cesaree philippi. vsqve
solutum & in celis.

IN DEDICATIONE BASILICE SIVE ORATORII. Sed Luc. k cc. xxv. Egres
sus ihs pambulabat hiericho. vsq; ad saluū facere quod perierat.

ITEM ALIA. Sed Luc. k lx. Dix ihs discipulis suis. Non est arbor bona que
facit fructum malum. vsq; fundata enim erat supra petram.

TE ALIA. Sed Luc. k cc xxx. v. Egressus ihs pambulabat. vsq; salus domui
huic facta est.

PRO VELATIONE ANCILLARVM DI. Sed Mat. k cc. xxi. Loquebatur
ihs cū discipulis suis. vsq; pauci autem electi. Si potest homo. vsq; gaudiū meū impletū ē.

AD VELANDA MARITATAM. Sed Ioh k xx. vii. Respondit ioh & dixit.

Clm. 4566

Cat 4566
191 R